രാജകുമാരി

THE REDDIAR PERSS
TRP
TRIVANDRUM

As. 8.

രാജകുമാരി.

ഗ്രന്ഥകർത്താ:

കെ. പരമുപിള്ള എം. എ.

പ്രകാശകൻ,

റി. സുബ്ബയ്യാ റെഡ്യാർ,

റെഡ്യാർപ്രസ്സ് & ബുക്കഡിപ്പോ,

തിരുവനന്തപുരം.

വില അണ 8.

മൂന്നാം പതിപ്പ്
കാപ്പി 1000.

THE REDDIAR PRESS
TRIVANDRUM

1946.

കാപ്പിറൈററ്
പ്രകാശകനിൽ.

രാജകുമാരി.

ഞാൻ ഒരു രാജകുമാരൻ—എന്നെ കണ്ടവർ,—ഞാൻ സുനേത്രൻ, സുമുഖൻ, സുന്ദരൻ, എന്നൊക്കെയാണു പറഞ്ഞുവരിക. സ്വതേ ഞാൻ ഒരു സുന്ദരശൃംഗാരി തന്നെ. എനിക്കു ധാരാളം തലമുടിയുണ്ടു്. സ്ത്രീകൾക്കു സാധാരണ ഉള്ളതുപോലെതന്നെ അതു് ഇരുണ്ടു നീണ്ടിരുന്നു. അതു ജനനമുഹൂർത്തത്തിന്റെ വിശേഷംകൊണ്ടായിരിക്കാം. നമ്മുടെ കൊട്ടാരത്തിൽ പാരമ്പരയായി ഒരു ഐതിഹ്യം കേട്ടുകേൾവിയുണ്ടു്. പണ്ടുപണ്ടു വലിയ മൂപ്പന്മാരിൽ ഒരാൾ ഒരു മന്ത്രവാദിയെപ്പിടിച്ചു, ജീവനോടെ ചുട്ടുപൊടിച്ചുപോലും. നടക്കുമ്പോൾ നിഴൽ ഇടാത്ത ഒരു ക്ഷുദ്രകൻ ആയിരുന്നത്രേ അയാൾ. ജീവൻ പോകുന്ന സമയം അയാൾ ഈ രാജാവിന്റെ വംശത്തിലുള്ളവൎക്കു വസ്തുവിനേയും അതിന്റെ ഛായയേയും തിരിച്ചറിവാനുള്ള ശക്തി ഇല്ലാതാകട്ടെ—എന്നു മാത്രമല്ല,—ഒരിക്കൽ ഈ വംശത്തിൽ ഛായയോടു പോരാടി മരിക്കുന്ന ഒരുത്തൻ ഉണ്ടാകട്ടെ,—എന്നുകൂടി—ഒരു ശാപം ഇട്ടിരുന്നുപോലും. ഞാൻ ഈ കഥ കേട്ടതു് അമ്മ പറഞ്ഞാണു്. എന്തായാലും ഒരു സംഗതി സൂക്ഷ്മം തന്നെ. ഞങ്ങളുടെ കുലത്തിലുള്ള മിക്കവരും പകൽസമയം ഉണൎന്നിരിക്കവെ സ്വപ്നം കാണുക പതിവായിരുന്നു. എനിക്കും ചിലപ്പൊഴൊക്കെ ബുദ്ധിഭ്രമം വരാറുണ്ടു്. പകൽനേരം ആളുകളോടു സംസാരിച്ചുകൊണ്ടു നില്ക്കവേ, ഞാൻ ഭൂതപ്രേതാദികളുടെ ലോകത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു എന്നും എല്ലാം സ്വപ്നത്തിലായിരുന്നെന്നും എനിക്കു പലപ്പോഴും തോന്നീട്ടുണ്ടു്. പൊന്നുംതടി ഊന്നി നടക്കുന്ന നമ്മുടെ കൊട്ടാരവൈദ്യൻ

ആ അവസരത്തിൽ കണ്ണുമിഴിച്ചു നോക്കി പൂരികവും, നെററിയും മുമ്പോട്ടുചാണ്ടി, തലചൊറിഞ്ഞു്,—"ചുഴലിയുടെ ഉപദ്രവം," എന്നു വിധിച്ചുവന്നിരുന്നു. എന്റെ അമ്മ എല്ലാ ദേവന്മാൎക്കും വഴിവാടു നേൎന്നു, വ്രതംനോക്കി ദാനാദികൎമ്മങ്ങൾ ചെയ്തുവന്നിരുന്നു. അമ്മ മഹാസാധ്വിയും പരമഭക്തയും ആയിരുന്നു. ഒരു ദേവിയെപ്പോലെയാണു് ജനങ്ങൾ അവരെ വന്ദിച്ചുവന്നതു്—അത്രത്തോളം ആൎദ്രതയും "സൌശീല്യവും" സാമൎത്ഥ്യവും അവൎക്കുണ്ടായിരുന്നു. അച്ഛൻ അവസ്ഥയ്ക്കു് ഒട്ടും കുറയ്ക്കുന്ന ആളല്ലായിരുന്നതിനാൽ അദ്ദേഹം രാജൈശ്വൎയ്യത്തെമാത്രം മുഖ്യമായി കരുതിയിരുന്നു. ഞങ്ങളെ ലാളിക്കുന്ന വിഷയത്തിൽ അദ്ദേഹം തെല്ലും താല്പൎയ്യം പ്രദൎശിപ്പിച്ചിട്ടില്ല. "എട്ടത്തിനെല്ലാം അടി," എന്ന പ്രമാണം പ്രയോഗിക്കുന്ന പഴയ ആശാന്മാർ ചൂരൽപ്പുരമ്പിനെ എത്രകണ്ടു വാത്സല്യത്തോടു, ഉപയോഗിക്കുന്നുവോ,—അപ്രകാരം അച്ഛൻ രാജാവു് ചെങ്കോലിനെ മുൻനിറുത്തി പ്രവൎത്തിച്ചുവന്നു. കുററംചെയ്തവരെ ബഹു ജാഗ്രതയോടുകൂടി തിരഞ്ഞറിഞ്ഞു അവരെ ദണ്ഡിക്കുന്നതിൽ അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടായിരുന്ന ഔൽസുക്യവും പാടവവും അനന്യസാധാരണമായിരുന്നു. മുലകുടി മാറുന്നതിനുമുമ്പുതന്നെ ഞാൻ അയൽരാജ്യത്തിലെ ഒരു കുമാരിക്കു വിവാഹാൎത്ഥം വാഗ്ബന്ധത്തിൽ ഉൾപ്പെട്ടു വശമായി. ഞങ്ങളുടെ ദേശത്തിലെ നടപ്പനുസരിച്ചു, "പാദുകാരഹിതം പ്രതിപുരുഷം," എന്ന വിധിപ്രകാരം താംബൂലനിശ്ചയം എന്നു പറഞ്ഞുപോരുന്ന മംഗളാരംഭസൂചകമായ ക്രിയ അനുഷ്ഠിക്കപ്പെട്ടു. * ഇതു

* മണവാളനു നേരിട്ടു മണവാട്ടിയെ സന്ദൎശിക്കാൻ പ്രായമോ ശേഷിയോ സൌകൎയ്യമോ ഇല്ലാത്തപ്പോൾ വിവാഹനിശ്ചയം പ്രതിപുരുഷനാൽ പാദുകാരഹിതനായി ചെയ്യപ്പെടാവുന്നതാണു്.

(പുരാണസ്മൃതി)

നടന്ന കാലം ഞങ്ങൾ ഇരുവരും ശൈശവത്തെ അതിക്രമിച്ചിരുന്നില്ല. എനിക്കു പ്രായമായി വരുന്തോറും, ഞാൻ അവളുടെ താരുണ്യത്തേയും അവളുടെ സോദരന്മാരുടെ ബാഹുവിക്രമത്തേയും പററി കിംവദന്തികൾ കേട്ടറിഞ്ഞിരുന്നു. അവളുടെ ഒരു ഛായാപടത്തേയും ചികുരാംശത്തേയും മാമൂൽ വിധിച്ചവഴി, ഞാൻ മാർവ്വിടത്തോടണച്ചു ധരിച്ചുവന്നു. ഇവയെ ചുററി, മധുമക്ഷികാരാജ്ഞിയെ എന്നപോലെ, പ്രേമവികാരങ്ങളായ മധുഭക്ഷകകൾ, സ്ഥിതി ചെയ്തുവന്നിരുന്നു. എനിക്കു യുവദശ ആരംഭിച്ചപ്പോൾ, അച്ഛൻ ദൂതമുഖേന ഒരു സന്ദേശത്തെ കുമാരിയുടെ പിതാവിന്നയച്ചു. അവർ (സന്ദേശവാഹികൾ) വിലപിടിച്ച സാൽവാകൾ, ആഭരണങ്ങൾ ഇത്യാദി അമൂല്യവസ്തുക്കളെ രാജാവിനു കാഴ്ചവയ്ക്കാനായി കൊണ്ടുപോയി. അവർ പോയതു് കുമാരിയെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വരാനായിരുന്നു. അവർ തിരികെ വന്നപ്പോൾ കൊണ്ടുവന്നതു്, വായുപോലെ ലക്കില്ലാത്ത ഒരു മറുവടിയായിരുന്നു. ഉവ്വ്, ഉള്ളതു തന്നെ.—അവർ രാജാവിനെ മുഖംകാണിച്ചു; അദ്ദേഹം സമ്മാനം സ്വീകരിച്ചു. "എന്തോ ഒരു കരാർ ഉണ്ടായിരുന്നുപോലും. അതിരിക്കട്ടെ! കുമാരി ഒരു തന്നിഷ്ടക്കാരിയായി തീൎന്നിരിക്കുന്നു. ഞാൻ എന്തുവേണം? സ്ത്രീകളുടെ പോക്കിനെ തടുക്കാൻ എത്ര വിഷമം! അവൾക്കും തോഴിമാൎക്കും പുരുഷന്മാരില്ലാത്തിടത്തു താമസിക്കണമെന്നാണു മനസ്സിലിരുപ്പു്, കല്യാണം, ഒരുനാളും, അവൾ കഴിക്കയില്ലത്രേ"—എന്നു രാജാവു് കല്പിച്ചയച്ചു. അന്നു കാലത്തു കൂടിക്കാഴ്ച മുറിയിൽ എൻെറ അടുക്കൽ സരളനും, മോഹനനും നിന്നിരുന്നു. അവരാണു് എൻെറ പ്രിയസുഹൃത്തുക്കൾ. സരളൻെറ അച്ഛൻ സ്വത്തെല്ലാം നശിപ്പിച്ചിരുന്നതിനാൽ, അയാൾക്കു കഴിച്ചിലിനു് കുറെ ഞെരുക്കം ഉണ്ടായിരുന്നു. എങ്കിലും അയാൾ ഒരിക്കലും

ഉത്സാഹത്തിനു യാതൊരു കുറവും കാണിച്ചില്ല. മോഹനൻ എന്റെ പ്രാണസ്നേഹിതൻ,—എന്റെ അപരാൎദ്ധം,—ആയിരുന്നു. അശ്വത്തിന്റെ നയനങ്ങളും കൎണ്ണങ്ങളുംപോലെ, ഞങ്ങൾ സദാ സഹചരിച്ചുവന്നവരായിരുന്നു. പ്രതിസന്ദേശവാദികൾസംസാരിച്ചുനില്ക്കവേ അച്ഛന്റെ മുഖം ഉദിച്ചുയരുന്ന പൂൎണ്ണചന്ദ്രനെപ്പോലെ അരുണവൎണ്ണമായിത്തീൎന്നു. കോപംകൊണ്ടു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുഖം കടുത്തു. സിംഹാസനത്തിൽനിന്നും പെട്ടെന്നു കുതിച്ചെഴുന്നേററു് അദ്ദേഹം എഴുത്തിനെ ഒരു പതിനായിരം തുണ്ടുകളായി കീറിച്ചിതറിയും, സമ്മാനദ്രവ്യങ്ങളെ വലിച്ചെറിഞ്ഞും, അട്ടഹാസമിട്ടു്, "ഒരു പത്തുനൂറായിരം വാൾക്കാർ പോയി, അവരെ കൂട്ടോടെ ഇളക്കിക്കൊണ്ടുവരട്ടെ!" എന്നു കല്പിച്ചു്, പടത്തലവന്മാരോടു ആലോചന മുറുക്കിത്തുടങ്ങി. ഇടയ്ക്കു ഞാൻ സാവധാനത്തിൽ പറഞ്ഞു:— "അച്ഛാ, ഞാൻ തന്നെ,— ഒന്നു പോയിവരാം. രാജാവിന്റെ മറുവടിയിൽ എന്തോ തകരാറു പററിയിട്ടുണ്ടു്. അദ്ദേഹം ഉദാരശീലനും, ദയാലുവും, ആണെന്നാണല്ലോ കേൾവി. അതു് എങ്ങനെയും ഇരിക്കട്ടെ,—ഞാൻ കുമാരിയെ ഒന്നു കണ്ടുവരട്ടെ! ഒരു പക്ഷെ കേട്ടപോലെ ഉള്ള സൌന്ദൎയ്യം അവൾക്കില്ലെങ്കിൽ പഴയ കരാറിനെ ഒഴിക്കാൻ ഇതൊരു നല്ല ഉപായവും ആയിത്തീരുമല്ലോ!" അപ്പോൾ മോഹനൻ എന്റെ അഭിപ്രായത്തെ പിൻതാങ്ങി പറഞ്ഞു,—"ആ രാജഗൃഹത്തിൽ എന്റെ ഒരു സോദരി താമസിക്കുന്നുണ്ടു്"—ആ രാജ്യത്തിലെ ഒരു പ്രഭുവിനെ വേട്ട സോദരി,—അദ്ദേഹം ഈയിടെ മരിച്ചു എന്നു കേട്ടു. ഇപ്പോൾ സോദരി മൂന്നു ഗ്രാമങ്ങളുടെ അവകാശിയായിട്ടുണ്ടു്. അവൾ മുഖാന്തിരം ഈ സംഗതിയുടെ സൂക്ഷ്മം നമുക്കു അറിയാൻ കഴിഞ്ഞെന്നുവരും," എന്നു പറഞ്ഞു—അപ്പോൾ സരളൻ,—"കൂട്ടരെ, എന്നെക്കൂടെ

കൊണ്ടുപോകണം. അറിയാത്ത ദിക്കുകളിൽവച്ചു തലക്കറക്കംവന്നാൽ ഭ്രമംതീർക്കാൻ ഒരുത്തൻ ഉണ്ടായിരിക്കുന്നതു നന്നു്,—ഞാൻ കൂടെ വന്നേക്കാം. ആപത്തിൽ ഉപകരിക്കാൻ ഞാൻ ആളായേക്കും,—ഞാൻ ഇവിടെ വെറുതെ കിടന്നു ഉപയോഗിക്കാത്ത താക്കോൽപോലെ തുരുമ്പു പിടിച്ചു പോകുന്നു." എന്നു പത്തുക്കെ സമന്ദഹാസം എന്നോടു പറഞ്ഞു. അച്ഛൻ സമ്മതിച്ചില്ല. ദേഷ്യം മുറുകി അദ്ദേഹം ഗർജ്ജനംചെയ്തു കല്പിച്ചു, "വേണ്ടാ. അതൊന്നും വേണ്ടാ. അപ്പു ഒരിക്കലും പോയിക്കൂടാ. ആ പെണ്ണിന്റെ പേക്കൂത്തിനെ നാംതന്നെ അടക്കുന്നുണ്ടു്. കഞ്ഞിപ്പുരയിൽ കിടന്നു പാട്ടുപെടുമ്പോൾ പേ താനെ പറക്കും, സഭ പിരിയട്ടെ!"

സഭ പിരിഞ്ഞു,—നഗരത്തിനടുത്തുള്ള ഒരു വനത്തിലേക്കു ഞാൻ പോയി. എന്റെ കുമാരിയുടെ ഛായയെ എടുത്തു ചില പുഷ്പങ്ങളുടെ മേൽവച്ചു, അതിന്റെ കമനീയതയെ നോക്കി, നോക്കി,—ഞാൻ രസിച്ചിരുന്നു. "എന്താണാവോ കുമാരിയുടെ അന്തർഗ്ഗതം? അവളുടെ വ്രതത്തെ ഭംഗംചെയ്യുന്നതു് ഉചിതമാകുമോ? മുഖത്തു ഗൌരവം തുളുമ്പി കാണുന്നുണ്ടു്,"—എന്നു വിചാരിച്ചു,—ഞാൻ ഇപ്രകാരം ചിന്താമഗ്നനായി ഇരുന്നപ്പോൾ ഒരു വലിയ വായുക്ഷോഭം കാനനത്തെ ആകപ്പാടെ ഒന്നിളക്കി. ചില ശബ്ദങ്ങൾ, "പിന്തുടർന്നാലും, പോയാലും, നിനക്കു വിജയം ഉണ്ടാകും," എന്നു എന്നോടു പറഞ്ഞു എന്നു ഞാൻ വിചാരിച്ചു. പിന്നെ ഒരു മാസം കഴിയുന്നതിനുമുമ്പു ഞാനും സരളനും മോഹനനും ആരുമറിയാതെ ഒരു രാത്രിയിൽ നമ്മുടെ നഗരത്തിൽനിന്നും പുറപ്പെട്ടു. കാടുംമലയുംകടന്നു ഞങ്ങൾ കുമാരിയുടെ രാജധാനിയെപ്രവേശിച്ചു. നേരെ കൊട്ടാരത്തിൽചെന്നു് ഞങ്ങൾ രാജാവിനെ മുഖംകാണിച്ചു, അദ്ദേഹത്തിന്റെ നാമധേയം ഹംസ

വമ്മൻ,—ശബ്ദം,—ചിരവപ്പല്ല ചിരട്ടയെ പറണ്ടും പോലെ ഉള്ളതു്. ചിരിച്ചാൽ അയാളുടെ മുഖത്തിൻെറ ചുളുക്കകളെ കാണ്മാനുള്ളു. വൃദ്ധനും കൃശംഗാത്രനുമായ അയാൾ രാജചിഹ്നമായ മാലയൊ മുദ്രയൊ ധരിച്ചിരുന്നില്ല. കണ്ടവർ അയാളെ രാജാവെന്നു ശങ്കിക്കയും ഇല്ല. മൂന്നുദിവസം അവിടെ അദ്ദേഹത്തിൻെറ സല്ക്കാരം സ്വീകരിച്ചു താമസം കഴിഞ്ഞതിൻെറശേഷം നാലാംനാൾ വന്ന കാൎയ്യത്തേയും കുമാരിയേയുംകുറിച്ചു ഞാൻ ഒന്നു സംസാരിച്ചു. അപ്പോൾ കിഴവൻ രാജാവുപറഞ്ഞു,—"കുഞ്ഞു വന്നതുതന്നെ നമുക്ക വലിയ ബഹുമാനം. നമ്മുടെ യൌവ്വനത്തിലെ കഥ നാം ഇപ്പോഴും ഓൎമ്മിക്കുന്നു. പ്രേമം എന്നതു ഒരു വലിയ മനോവികാരംതന്നെ. ശരി—ഉവ്വു്; വളരെക്കാലം മുമ്പു ഒരു കരാർ ഉണ്ടായിട്ടുണ്ടു്. കുമാരാ,—അവളെ അങ്ങെയ്ക്കു തരുന്നതു എനിക്ക സമ്മതം—പൂൎണ്ണസമ്മതം! പിന്നെ ഒന്നാണു,് കുഞ്ഞെ വിഷമം—ഇവിടെ സുമതി എന്നും വിശുദ്ധയെന്നും പേരുള്ള രണ്ടു വിധവകൾ അവളുടെ അടുക്കൽ വന്നുചേൎന്നിട്ടുണ്ടു്. അവർ പഠിച്ച പെണ്ണുങ്ങളാണുപോലും. അവളോ, നമ്മുടെ കുഞ്ഞു്. ചില പ്രമാണങ്ങളേയും, തത്വങ്ങളേയും, വിധവകളേയും കൂട്ടിച്ചേൎത്തു ഒരു പുതിയ ഏൎപ്പാടുകളെല്ലാം ഉണ്ടാക്കിവച്ചിരിക്കുന്നു. സ്ത്രീക്കും പുരുഷനും ഒരുപോലെതന്നെ സ്വാതന്ത്ര്യത്തിന്നു അവകാശമുണ്ടുപോലും. സകലവിഷയത്തിലും സ്ത്രീപുരുഷന്മാൎക്കു തുല്യത ഉണ്ടാകണമെന്നത്രേ ഇതാണു് അവരുടെ പിടി. വിദ്യ ഒന്നുമാത്രമേ പ്രഥമ ഗണനീയമായിട്ടുള്ളു എന്നാണു് കുമാരിയുടെ സിദ്ധാന്തം. പുരുഷന്മാർ സ്ത്രീകളെ ദ്രോഹിക്കുന്നു; അവരെ ശിശുപ്രായകളെന്നു ഗണിച്ചുവരുന്നു—അതൊന്നും പാടില്ലത്രെ. സ്ത്രീജനങ്ങൾ സ്ത്രീത്വത്തെ പുരുഷത്വത്തിനു സദൃശമാക്കി സ്വശക്തിയെ സ്ഥാപിക്കണം. അയ്യോ, അവർ

ചില ഗാനങ്ങളും കവിതകളും നിൎമ്മിച്ചുവച്ചിട്ടുണ്ടു്. അവയെ കേട്ടാൽതന്നെ ഭയമാകും. ലോകത്തിന്റെ ഗതിയേ ഒന്നു ഭേദപ്പെട്ടുപോകുമെന്നു തോന്നും. അവരുടെ കവിതകൾ മഹാകാവ്യങ്ങളായി വരുംപോലും. എന്തെങ്കിലും ആകട്ടെ; നമ്മെ കിടന്നുപൊറുക്കാൻ സമ്മതിച്ചാൽമതി. ഞാൻ ആരോടും ദോഷംപറയുന്ന ആളല്ല. എന്തിനു ഏറെ പറയുന്നു? അവർ എന്നെ തോല്പിച്ചുകഴിഞ്ഞു. ഒരു കലാലയം സ്ഥാപിക്കുന്നതിന്നു നമ്മുടെ രാജ്യത്തിന്റെ അതിൎത്തിയ്ക്കടുത്തുള്ള ഒരു കൊട്ടാരം വേണമെന്നു മകൾ നിൎബന്ധം തുടങ്ങി. ആദ്യം തരികയില്ലെന്നു ഞാൻ പറഞ്ഞു. എങ്കിലും എനിക്കു വഴക്കിനും വയ്യാവേലിക്കും പോകാൻ കഴികയില്ല. പിന്നെ എന്തു മുടയന്ത്രമെങ്കിലുമാകട്ടെ എന്നുവച്ചു ഞാൻ സമ്മതിച്ചു എന്നു പറഞ്ഞാൽ കഴിഞ്ഞല്ലോ. ഉടൻതന്നെ അവർ അവിടേക്കു പോയി. യുവതികൾക്കായി ഒരു കലാശാലയെ സ്ഥാപിച്ചു, ഇപ്പോൾ അവർ അവിടെ താമസിക്കുന്നു. പിന്നത്തെ കഥയൊന്നും നാം അറിഞ്ഞിട്ടില്ല. അവിടത്തെ ചട്ടവട്ടമൊക്കെ കടുകട്ടിയാണെന്നു കേട്ടു. പുരുഷന്മാൎക്കു അവിടെ കടന്നുകൂടാതന്നെ. അവൾ സ്വന്ത സോദരന്മാരെപ്പോലും അവിടെ പ്രവേശിക്കുവാൻ സമ്മതിക്കുന്നില്ല. എനിക്കോ ഈ വയസ്സുകാലത്തു് വഴക്കുകൂടാതെ ജന്മം കഴിച്ചുകൂട്ടണമെന്നേ മോഹമുള്ളൂ. നിങ്ങൾക്കു പക്ഷെ അവിടെ ഒന്നു ചെന്നാൽ കൊള്ളാമെന്നു കാണുമായിരിക്കാം. ഞാൻ എഴുത്തു തരണമെന്നു് ഉണ്ടായിരിക്കാം ഒരു ആഗ്രഹം.

ഓഹോ.—അങ്ങനെ ആകട്ടെ; അതിനു നമുക്കു വിരോധമില്ല. പക്ഷെ എന്റെ എഴുത്തുകൊണ്ടു് നിങ്ങൾക്കു ഗുണംയാതൊന്നും ഉണ്ടാകുമെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല."

ഇപ്രകാരം വൃദ്ധൻ ഭംഗിപറഞ്ഞും ഉപചാരംചെയ്തും മുന്നടമ്പടിയെ റട്ട്ചെയ്തു സംസാരിച്ചതിൽ എനിക്കു

കണ്ടിതം സ്വല്പം തോന്നി. അതൊന്നും വകവയ്ക്കാതെ ഞാനും ഇഷ്ടന്മാരും അന്നു അവിടെനിന്നു പുറപ്പെട്ടു. വൈകിയപ്പോൾ കലാലയം ഇരുന്ന സ്ഥലത്തെ ഒരു ഗ്രാമത്തിലുള്ള ഒരു ഭോജനശാലയിൽ ചെന്നു ചേൎന്നു. അവിടെ ഭക്ഷണം കഴിച്ചതിന്റെശേഷം, ഉടമസ്ഥനോടു സംസാരം തട്ടിമൂളിച്ചപ്പോൾ, നമ്മുടെ യുവാക്കന്മാർ ചില കാൎയ്യങ്ങളെ അറിവാനായി, അയാളെ മധുപാനം ചെയ്യിപ്പിച്ചു, ഉത്സാഹപ്പെടുത്തി, മയക്കി, ചിലതു ചോദിച്ചുതുടങ്ങി. വിശ്വാസം ബലപ്പെടുത്തുവാനായി അവർ തിരുവെഴുത്തിനെ എടുത്തുകാണിച്ചു. കുറേനേരം അയാൾ, വെള്ളക്കൽപ്രതിമയെപ്പോലെ, മൌനം അവലംബിച്ചു. പിന്നീട് മധുരസം തലയ്ക്കുപിടിച്ചപ്പോൾ അയാൾ ചില മിന്നുസനോട്ടങ്ങളെ പ്രദൎശിപ്പിച്ചു, ചിലതൊക്കെ ഇപ്രകാരം പുലമ്പിത്തുടങ്ങി. "അതേ, ഒരുത്തരും അവിടെ കടന്നുകൂടാ എന്നാണു കുമാരിയുടെ കല്പന. രാജാവുതന്നെ ആകട്ടെ, തിരുവെഴുത്തുകൊടുത്തു എന്നുവച്ച് ഞാൻ ഇവരോടു സംസാരിക്കണമെന്നുണ്ടോ? വല്ല ചടങ്ങുമുണ്ടോ? ഛീ! സംസാരിച്ചാലെന്ത്? തിരുമേനി സഹായിക്കും! ഓ! ആ തിരുമേനി, പൊന്നുതിരുമേനി, ഇക്കൂട്ടരും നമുക്കു വല്ലതും തരാതിരിക്കയില്ല. ആകട്ടെ! കുമാരി ഈ വഴി പോയി; അപ്പോൾ ഞാൻ കണ്ടു സംസാരിക്കുന്നതുകേട്ടു. അയ്യോ! ഞാൻ ഭയന്നുപോയി. എന്തു ഗൌരവം! ഞാൻ അവരെപ്പോലെ ഉള്ളവരെ കണ്ടിട്ടില്ല. മിണ്ടിയാൽ കഴുത്തറുത്തുകളയും എന്നമട്ട്; അയ്യോ! എനിക്കു പൊന്നമ്മയെ ഭയമാണേ! ഇവിടെനിന്നും വല്ല സാമാനവുംഅയയ്ക്കുന്നതു പെൺകുതിരകെട്ടിയ വണ്ടിയിലാണേ. വണ്ടിഅടിക്കുന്നതുതന്നെ നമ്മുടെ വീട്ടുകാരിയൊ, മകളൊ, ആണു്. മററാരും പൊയ്ക്കൂടാ. ഈ അടുത്ത ഗ്രാമങ്ങളിലുള്ള വയലുകളിൽ കൃഷി ഇറക്കുന്നതുപോലും സ്ത്രീകളാണു്.

ക്കൂട്ടരേ, ഈ ദിക്കിൽ പെൺകുതിരകൾക്കും, പശുക്കൾക്കും, പെൺപട്ടികൾക്കും മാത്രമേ ഇം—ഗം.”

അയാൾ ഇങ്ങനെ ഒട്ടകാൎയ്യവും, നേരംപോക്കും, പറഞ്ഞപ്പോൾ, എനിക്കു ഒന്നു തോന്നി. നേരംപോക്കിനായി ഞങ്ങൾ സ്ത്രീവേഷം ചിലപ്പോഴൊക്കെ കെട്ടിയിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. ഇപ്പോൾ ഒന്നു വേഷം കെട്ടിയാലെന്താ? നേരംപോക്കു നോക്കാമല്ലോ. പാവാടയും, മററു സ്ത്രീവേഷസാമഗ്രികളും വാങ്ങിക്കൊണ്ടുവരുന്നതിനു ഞങ്ങൾ ഗൃഹസ്ഥനെ ഉടൻതന്നെ മിരട്ടിപ്പറഞ്ഞയച്ചു. അയാൾ അവയെ ക്ഷണം വാങ്ങിക്കൊണ്ടുവന്നു. ചിരിച്ചും, കളി പറഞ്ഞും, ഗോഷ്ഠികാണിച്ചും, അയാൾ ഞങ്ങളുടെ കുണ്ഠിതത്തെ നീക്കി. എന്തിനു്, അയാൾതന്നെ ഞങ്ങളെ ഉടുത്തൊരുക്കി. വേഷം മാററിയ സംഗതിയെ വെളിപ്പെടുത്താതിരിക്കാനായി, അയാൾക്കു ഒരു നല്ല കൈക്കൂലി കൊടുത്തുംവച്ചു്, കുമാരിയുടെ മന്ദിരം നോക്കി, ഞങ്ങൾ താമസിയാതെ പോയി.

ഞങ്ങൾ ആററുവക്കിൽകൂടി ആയിരുന്നു കുതിരയിൽ ഏറി പോയതു്. മന്ദിരത്തിലെ ദീപങ്ങൾ, മിന്നാമിനുങ്ങുകളെപ്പോലെ പ്രകാശിച്ചതു കണ്ടപ്പോൾ പാതിരാത്രിയായെന്നു ഞങ്ങൾ അറിഞ്ഞു. ഒരു വളപ്പു കടന്നുചെന്നു്, അവിടെ ചിറകുള്ള നാലു കുതിരകളുടെ പുറത്തു് ഒരു സ്ത്രീപ്രതിമയെ ഏററിവച്ചിരുന്നതിനെ ഞാൻ കണ്ടു. മുൻവശം ഏതോ ശിലാരേഖകൾ ഉണ്ടായിരുന്നു; ഇരുട്ടിൽ അതെന്താണെന്നു് ഞാൻ അറിഞ്ഞില്ല. പിന്നെ ഒരു തെരുവിൽ പോയി. അതിന്റെ ഇരുവശത്തും ഉദ്യാനങ്ങളും മന്ദിരങ്ങളും ഉണ്ടായിരുന്നു. വെള്ളിച്ചുററിയൽ പലതു വെള്ളിഅടകൾ പന്തിമേൽ വീണാൽ പുറപ്പെടുന്ന മൃദുമധുരസ്വനത്തെ വെല്ലുന്ന നാദത്തെ അതിശയിച്ചു പോരാടുന്ന മണികളുടെ ഘണ്ടാരവവും; ഉദ്യാനങ്ങളിൽ, ഉറ

വുകളിൽനിന്നും ഉയൎന്ന യന്ത്രങ്ങളിൽക്കൂടി മഴപോലെ, വീണ ജലകണവർഷവുംകൊണ്ടു ഞങ്ങൾ സംസാരിച്ചതു ഇന്നതെന്നു അറിയാൻതന്നെ ഞങ്ങൾ വിഷമിച്ചു. മല്ലി; പിച്ചകം, പനിനീർച്ചമ്പകം ആദിയായ പുഷ്പക്കൊടികളിൽ കുയിലുകൾ സ്വച്ഛന്ദം സഞ്ചരിച്ചു പാട്ടുകാടിക്കൊണ്ടിരുന്നു.

തെരുവിന്റെ അററത്തു് ഒരു വളഞ്ഞ വാതിൽ ഉണ്ടായിരുന്നു. അതിന്മേൽ സരസ്വതിയുടെ ഒരു പ്രതിമ, അതിന്റെ ·ഇരുപുറത്തും, ഭൂമിയേയും, സ്വർഗ്ഗത്തെയും, നിർദ്ദേശിക്കുന്ന രണ്ടു ഗോളാകൃതിയിലുള്ള വിളക്കുകൾ, നക്ഷത്രങ്ങളേയും, ഭൂഖണ്ഡങ്ങളേയും, ഛായാരൂപേണ പ്രകാശിപ്പിച്ചു വിളങ്ങി; ഞങ്ങൾ കതകിന്മേൽ തട്ടി; അപ്പോൾ കൊഴുത്തു തിളച്ചു മദിച്ചു നില്ക്കുന്ന രണ്ടു പരിചാരികകൾ ഞങ്ങളുടെ നേർക്കുവന്നു ഞങ്ങളെ താഴെ ഇറക്കി. ദൃഢഗാത്രയായ ഒരുസ്ത്രീ—അവിടത്തെ ഗൃഹകാര്യപ്രസാധിക—ഞങ്ങളെ ഉടൻതന്നെ ചില കെട്ടുകളിൽക്കൂടി നടത്തിക്കൊണ്ടുപോയി. ഞങ്ങൾ ഇടയ്ക്കു അതും ഇതും ചോദിച്ചു തുടങ്ങി. "ഇവിടത്തെ വിദുഷികൾ ആരെല്ലാമാണു്?" എന്നു ചോദിച്ചതിനു അവൾ "ഒന്നു വിശുദ്ധയമ്മ; രണ്ടു സുമതിയമ്മ" എന്നുത്തരം പറഞ്ഞു. "സ്വഭാവഗുണവും, സൌന്ദര്യവും ആൎക്കു കൂടുതൽ?" എന്നു ഞങ്ങൾ. "സുമതി അമ്മയ്ക്കുതന്നെ" എന്നു അവൾ. "എന്നാൽ ഞങ്ങൾക്കു ആ അമ്മയുടെ ക്ലാസിൽതന്നെ ചേരണം." എന്നു ഞങ്ങൾ അപ്പോൾ ഒരുവായാൽ പറഞ്ഞു. കാററടിക്കുമ്പോൾ കണ്ടങ്ങളിൽ വളൎന്നുനില്ക്കുന്ന നെല്ലിന്റെ തണ്ടുകൾ ചായുംപോലെ ചാഞ്ഞ വടിവിൽ ഞാൻ ഒരു അപേക്ഷക്കത്തിനെ എഴുതി—"ഉത്തരരാജ്യത്തിലുള്ള മൂന്നു യുവതികൾ സുമതിഅമ്മയുടെ ക്ലാസിൽ

ചേരുന്നതിന്ന് ആഗ്രഹിച്ചു കാത്തുനില്ക്കുന്നു. തിരുമനസ്സിലെ കല്പന ഉണ്ടാകണം."

ഈ എഴുത്തിനെ കൂട്ടിലിട്ടു മുദ്രവച്ചു. മുദ്രയിലെ രൂപം കാമദേവൻ, ദ്രവ്യമാതാവിൻെറ സഹായത്താൽ കണ്ണു തുറന്നു ഒരു ഗ്രന്ഥത്തെ വായിക്കുന്നതായിരുന്നു. രാവിലെ തന്നെ എഴുത്തിനെ കൊടുക്കണമെന്നു ഞാൻ പറഞ്ഞു വച്ചു. ഞങ്ങൾ ഉറങ്ങുവാൻ പോയി. ഞാൻ നല്ലവണ്ണം ഉറങ്ങിയില്ല. ഞാൻ മങ്ങിയ പ്രകാശമുള്ള ഒരു രാത്രിയിൽ എവിടെയോ ഒഴുകിപ്പോയി, സമുദ്രം ഈഷൽ ചന്ദ്രികാ ശോഭയാൽ കണ്ണാടിപോലെ വിളങ്ങി, ഒടുവിൽ സമ്പത്സമൃദ്ധിയുള്ള ഒരു കരപിടിച്ചു; എന്നുംമററും അന്നു സ്വപ്നം കണ്ടു.

നേരം വെളുത്തപ്പോൾ കലാലയദ്വാരപാലികൾ ഞങ്ങൾക്കു വേണ്ട വസ്ത്രങ്ങളെ കൊണ്ടുവന്നുതന്നു. നീല പട്ടിലുള്ള പാവാടയും ഊതാനിറത്തിലുള്ള മേൽപുടവയും, സുവർണ്ണനിറത്തിലുള്ള അരക്കെട്ടും ആയിരുന്നു ധരിക്കേണ്ടിയിരുന്നതു്. ഞങ്ങൾ അവയെ ഉടുത്തു. കൂടു പൊട്ടിച്ചിറങ്ങിയ പട്ടുപ്പുച്ചികളുടെ മാതിരി വർണ്ണത്തിൽ മങ്ങിപ്പൊങ്ങിനില്ക്കുമ്പോൾ, അവർ സോപചാരം ഞങ്ങളോടു,—"കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടി സമയമുണ്ടെന്നു കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു" എന്നു പറഞ്ഞു. ഞങ്ങൾ, ഞാൻ മുമ്പെ തോഴന്മാർ പുറകെ, ആയി ഇങ്ങനെ ഒരു നീണ്ട നടപ്പന്തൽ കടന്നു, ഏണിപ്പടി കയറി കുമാരിയുടെ കാര്യാലയത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു.

അതിനുള്ളിൽ, പുസ്തകങ്ങളും പടങ്ങളും കടലാസ്സുകളും കൊണ്ടു നിറഞ്ഞ ഒരു മേശയുടെ അപ്പുറത്തു് ഒരു രത്നഖചിതശോഭിതമായ ആസനത്തിന്മേൽ രണ്ടുപെൺപുലികളാൽ നിഷേവിതയായി, സൌന്ദര്യത്തിൻെറ അവ

താരമായി, മന്മനോമോഹിനി. കുമാരി-ദിവ്യകന്യക സ്ഥിതിചെയ്തിരുന്നു. ഞങ്ങളെ കണ്ട ഉടനെ, കാന്തി, സൌഭാഗ്യം, സൌശീല്യം, സുശക്തി ഇവകളുടെ തികച്ചൽകൊണ്ടു് ലക്ഷ്മീസദൃശയായി വിളങ്ങിയ—ദേവി പറഞ്ഞു. "സ്വാഗതം! അന്യരാജ്യത്തിൽ നിന്നു വരുന്ന നിങ്ങൾക്കു സ്വാഗതം പറയുന്നതിൽ നാം അതീവസന്തുഷ്ടയായിഭവിക്കുന്നുണ്ടു്. നിങ്ങളും ലോകചരിത്രഗ്രന്ഥത്തിൽ ഒരു വിശിഷ്ടസ്ഥാനത്തെ, നമ്മോടുകൂടി ചേരുന്നതിനാൽ, പ്രാപിക്കും. നിങ്ങൾക്കു യശസ്സുണ്ടാകും. എന്തു്, നിങ്ങളുടെ രാജ്യത്തിലെ സ്ത്രീകൾക്കു ഇത്ര ഉയരം ഉണ്ടോ?" ഇതു കേട്ട സരളൻ,—"ഞങ്ങൾ അരമനയിൽ സഞ്ചരിക്കുന്നവർ" എന്നു പറഞ്ഞു. അപ്പോൾ കുമാരി,—അരമനയിൽനിന്നോ നിങ്ങൾ വരുന്നു? എന്നാൽ കുമാരനെ അറിയണമല്ലോ?" എന്നു ചോദിച്ചു, "അദ്ദേഹമോ പുരുഷരത്നം! ഉത്തമഗുണാലയൻ! ലോകൈകകുസുമം! തിരുമേനിയെ ലോകൈകസുന്ദരി എന്നു് മനഃപൂർവം വിശ്വസിച്ചുപോരുന്ന മഹാനുഭാവൻ:" എന്നു അയാൾ. അപ്പോൾ കുമാരി,—"ഛെ, ഛെ, നമ്മുടെ ഈ വിദ്യാലയത്തിൽ ഈ തരം ചപലവചനം നിരർത്ഥപദപ്രകടനം അരുതു്. പുരുഷന്മാർക്കുള്ള സാധാരണ കള്ളനാണയവ്യാപാരം, മിഥ്യാസ്തുതികഥനം ഇവയ്ക്കു ഇവിടെ ഇടം കൊടുക്കപ്പെടുമെന്നു നാം സ്വപ്നേപി വിചാരിച്ചില്ല. ജ്ഞാനക്കുറവുള്ള നിങ്ങൾ ജ്ഞാനത്തേയും ശക്തിയേയും സമ്പാദിക്കാനല്ലേ ഇവിടെ വന്നിട്ടുള്ളതു്? നിങ്ങളുടെ വാക്കുകൾ നിങ്ങൾ ശിശുക്കളാണെന്നു വിളിച്ചുപറയുന്നുണ്ടു്. നല്ല കഥ! നമുക്കു അയാളെപ്പററി ചിന്തയേ ഇല്ല. നാം ഈ ജന്മം പുരുഷന്റെ ദാസ്യത്തിൽ കിടന്നു വലയാൻ തയ്യാറില്ല: യുവതികളെ നിങ്ങളും ആ മോഹത്തെ കളയുവിൻ പുരുഷന്മാർ നമ്മെ കളിപ്പണ്ടങ്ങളെന്നു ഗണിച്ചിരുന്നു.

അഥവാ പുരുഷന്മാരെ വേണമെന്നു നിങ്ങൾക്കും തോന്നുന്നകാലം അവരോടുകൂടെ തുല്യബുദ്ധിയോടും അവകാശത്തോടും സ്വാതന്ത്ര്യത്തോടും സഹവാസംചെയ്യുന്നതിനു നിങ്ങൾ സമത്ഥകളാകുവിൻ അതിനു ഇവിടത്തെ പഠിത്തം നിങ്ങളെ സഹായിക്കും."

ഈ ഉഗ്രവചനങ്ങളെക്കേട്ടു സ്വാകാരബോധത്താൽ ഞങ്ങൾ തലതാഴ്ത്തി തറയിൽ വിരിച്ചിരുന്ന കമ്പിളിയെ നോക്കിനിന്നു. അപ്പോൾ അധികൃതയായ ഒരു സ്ത്രീ പിടിപാടിലെ വാചകം വായിച്ചു."മൂന്നുവഷക്കാലം സ്വഗൃഹത്തിലുള്ളവക്കു് എഴുത്തയച്ചുകൂടാ. അക്കാലം വിദ്യാലയത്തിന്റെ അതിരുവിട്ടു സഞ്ചരിച്ചുകൂടാ. യാതൊരു പുരുഷനോടും സംസാരിച്ചുകൂടാ"—ഇത്യാദി വേറെ ചില നിബന്ധനകളും കൂടി അടങ്ങീട്ടുള്ള ഒരു പത്രത്തിൽ ഞങ്ങൾ ക്ഷണം കയ്യൊപ്പുവച്ചു വിദ്യാലയത്തിലെ അംഗങ്ങളായി തീന്നു. അപ്പോൾ കുമാരി വീണ്ടും ഞങ്ങളെ നോക്കി പറഞ്ഞു,—"നിങ്ങൾ പച്ചമരത്തെപ്പോലെ പതുവപ്പെടാത്തവരാണ്. ഉണങ്ങി ചുക്കിച്ചുളുങ്ങി കെട്ടുപോകരുത്. നമ്മുടെ പ്രതിമകളെ നോക്കുക; അവ പുരുഷന്മാക്കു രസിക്കുന്ന അടിമസ്ത്രീകളുടേയും, ദാസിമാരുടേയും, മററും അല്ല. പിന്നെയോ, റോമയിലെ രണ്ടാമത്തെ രാജാവിനു രാജനീതി ഉപദേശിച്ച അജയിരാ, ബാബിലോൺനഗരത്തെ സ്ഥാപിച്ച സെമിറാമിസ്, സരസരാജാവിന്റെ പടയിൽ ധൈയ്യത്തോടു പോരാടിയ അത്തിമിസിയാരാജ്ഞി, പിറമിഡ്കോട്ടയെ നിമ്മിച്ച രാധവിദേവി, റോമാദേശത്തെ ക്ലേലിയാ,-നദി നീന്തി ശത്രുക്കളെ തോല്പിച്ചവൾ, യോദ്ധാക്കളുടെ മാതാവു് കണ്ണീലിയാദേവി, റോമചാ ചക്രവത്തി അറീലിയാസിനോടു യുദ്ധംചെയ്ത താലദേശത്തെ രാജ്ഞി സൈനോബിയാ, അഗസ്തസ്ചക്രവത്തിയുടെ പൌത്രി ജാർമാനിക്കു

യോധാവിന്റെ ഭാൎയ്യ അഗ്രിപ്പിനാ-ഇങ്ങനെയുള്ള സ്ത്രീ രത്നങ്ങളുടെ പ്രതിമകളെയത്രേ നിങ്ങൾ കാണുന്നതു്. അവകളെ നിത്യം കാണുന്നതുകൊണ്ടു് അവരുടെ സ്വഭാവം നിങ്ങളിൽ പകൎന്നുവരട്ടെ; പഴയരീതികളെ വിടുവിൻ! നിങ്ങളുടെ സ്വശക്തിയെ വൎദ്ധിപ്പിക്കുവിൻ! സ്വാതന്ത്ര്യത്തെ സ്ഥാപിക്കുവിൻ! വിദ്യാഭിലാഷിണികളെ, വിദ്യാലയം ഇതാ തുറന്നിരിക്കുന്നു. ജ്ഞാനം നേടുവിൻ! അടിമത്തം, നൎമ്മഭാഷണം, കിംവദന്തികഥനം, പരസ്പരദൂഷണം ഇത്യാദി വിഷയങ്ങളിൽ അഭിരുചി സ്ത്രീകൾക്കു് ഇല്ലാതാകട്ടെ! ഉത്തമജീവിതത്തെ നടത്തിപ്പോകാൻ കഴിയാത്തവർ എന്തിനു ജീവിക്കുന്നു? ആകട്ടെ, നിങ്ങൾ അഭ്യാസശാലയിൽപോകുവിൻ. ഇന്നു സുമതിയമ്മ പുതനായി വന്നു ചേൎന്നിട്ടുള്ളവരോടു പ്രസംഗം പറയുന്നുണ്ടു്. ഇവിടെ ഇപ്പോൾ എല്ലാദിക്കിൽനിന്നും സ്ത്രീജനങ്ങൾ വന്നുചേൎന്നിട്ടുണ്ടു്.

അനുവാദം സിദ്ധിച്ചപ്പോൾ, ഞങ്ങൾ ഉപചാരം ചെയ്തു് വിദുഷിയുടെ പ്രസംഗമുറിയിലേക്കു പോയി. അതിൽ, കാലത്തു് സൂൎയ്യനുദിക്കുമ്പോൾ, പുരമേൽ ഇരുന്നു വെളുപ്പുള്ള മാംവിടത്തെ കാട്ടി വെയിൽകാച്ചുന്ന മാടപ്രാവുകളെപ്പോലെ, ഒരുക്കൂട്ടം യുവതികൾ ക്ഷമാപുരസ്സരം പ്രസംഗത്തെ ശ്രവിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. വിദുഷി,—നല്ല ദേഹം, നല്ലനിറം, തേജസ്സുള്ള നയനങ്ങൾ, ഇരുപതുവയസ്സിലധികം പ്രായം കാണുകയില്ല, ഒരുമേശയുടെ ഇപ്പുറം നിന്നു വ്യാഖ്യാനം പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്നു. അവരുടെ ഇടതുവശം, രണ്ടുവയസ്സു പ്രായമുള്ള ഒരു പെൺകുഞ്ഞു— അവരുടെ പ്രഥമസന്താനം—അഗളയെന്നു അതിന്റെ പേരു്—ഉറങ്ങിക്കിടന്നു. ഞങ്ങൾ ഇരുന്നു. പ്രാസംഗിക അതു കണ്ടു. അപ്പോൾ ഒരു തള്ള കഴുതച്ചെവി എന്നു മെല്ലെ കോരപ്പള്ളിനോടു പറഞ്ഞ കണക്കിൽ, മോഹനനു

"സോദരി!"എന്നു ഞങ്ങളോടു അടക്കംപറഞ്ഞു 'സുന്ദരി' സുശീല, തർക്കമില്ല; എന്നു സരളൻ സമ്മതിച്ചു. 'മിണ്ടരു തെ, മിണ്ടരുതെ!'; വിദുഷി പ്രസംഗം ആരംഭിച്ചു.

"ഈ കാണുന്ന ലോകങ്ങളെല്ലാം ഒരുകാലത്തു വാത മയമായ തേജോബീജപുഞ്ജം ആയിരുന്നു. അതിന്റെ കേ ന്ദ്രസ്ഥാനത്തേക്കു തേജസ്സിന്റെ ശക്തി ഉരുണ്ടുകൂടി. അ പ്പോൾ സംഭൃതമായ ചുഴിയുടെ ശക്തികൊണ്ടു സൂര്യമ ണ്ഡലങ്ങൾ ഉണ്ടായി. പിന്നീട്, ഭ്രമണവിധിപ്രകാരം, അംശങ്ങൾ വേർപെട്ടു ഗ്രഹാദിലോകങ്ങൾ ഉണ്ടായി. ലോകത്തു ജീവജാലത്തിൽ പ്രഥമമായി ഉത്ഭവിച്ചതു ഭയ ങ്കര സത്വങ്ങൾ ആയിരുന്നു. അങ്ങനെ എത്രയോകാലം കഴിഞ്ഞതിന്റെശേഷം മനുഷ്യൻ ഉണ്ടായി. പച്ചകുത്തി യും, ചായംതേച്ചും, ചർമ്മം ഉടുത്തും, ഒരുതരം ജനങ്ങൾ ഭൂമിയുടെ ശൈശവകാലത്തു പല ഇടങ്ങളിൽ പരസ്പര പീഡചെയ്തു അധിവസിച്ചു. ഈ തരത്തിലുള്ള പരിഷ കൾ ധാരാളം ഇപ്പോഴും അപരിഷ്കൃതങ്ങളായ ദൂരദേശങ്ങ ളിലും വനങ്ങളിലും ഉണ്ടു്. പട്ടണങ്ങളിൽ നീചന്മാരുടെ ഇടയിൽ ഈ തരക്കാർ ഇവിടങ്ങളിൽ കാണപ്പെടുന്നു." ഇങ്ങനെ ആരംഭിച്ച പാഠത്തിൽ വിദുഷി പല സംഗതി കളെ പ്രസ്താവിച്ചു. പൂർവ്വകാലങ്ങളിൽ മനുഷ്യർ രാക്ഷസ പ്രായന്മാരായിരുന്നു. പുരാണകാലത്തിൽ "ആമസോൺ" എന്ന നാമത്തെ വഹിച്ച സ്ത്രീകൾ യുദ്ധത്തിൽ പാടവ മുള്ളവരായിരുന്നു. ലിഡിയാദേശത്തിലെ ജനങ്ങളും, കേര ളത്തിലെ ആളുകളും, സ്ത്രീകളെ ബഹുമാനിക്കയും, തറവാ ടുകളെ സ്ഥാപിക്കയും ചെയ്തിട്ടുണ്ടു്. എത്രുസ്കജാതിക്കാ രുടെ ഇടയിൽ പുരുഷന്മാരും സ്ത്രീകളും, തുല്യസ്വാതന്ത്ര്യ ത്തോടുകൂടി പരസ്യമായി ഭക്ഷണം കഴിക്കയും, സഞ്ചരി ക്കയും ചെയ്തുവന്നിരുന്നു. പെർഷ്യ, ഗ്രീസ്, റോമാ, എന്നീ രാജ്യങ്ങളിൽ ചക്രവർത്തികൾ നാടുവാണകാലത്തു്

സ്ത്രീകൾ അനുഭവിച്ച സങ്കടം അതിരററതായിരുന്നു. സ്ത്രീകൾക്കു രാജ്യഭരണം പാടില്ലെന്നുള്ള സാലികാനിയമം, ചീനാദേശത്തെ സ്ത്രീകളുടെ പാദഹ്രസ്വത്വം മഹമ്മദനിബി സ്ത്രീകളെ ദ്രോഹിച്ചിട്ടുള്ളതു്—ഇവയെക്കുറിച്ചു ഒട്ടേറെ ദേഷ്യഭാവത്തിൽ പല ആക്ഷേപങ്ങൾ—ഇത്രയും സംഗതികളെപ്പററി വ്യാഖ്യാനിച്ചതിന്റെ ശേഷം വിദൂഷി മാടമ്പികളുടെ പ്രാഭവത്തേയും, അവർ സ്ത്രീജനങ്ങളെ ആദരപുരസ്സരം കൊണ്ടാടിവന്ന അവസ്ഥയേയും പററി ശ്ലാഘിച്ചു പറഞ്ഞു. അവരുടെ കാലത്തിൽ അന്ധവിശ്വാസം വിപുലമായിരുന്നു, എങ്കിലും അപ്പോഴാണു് സ്ത്രീകൾക്കു ശുക്രദശാരംഭം ഉണ്ടായതു്. അതിന്റെ ഉദയരശ്മി സ്വല്പം പ്രകാശിച്ചു. പൂൎണ്ണതേജസ്സു് കാലാന്തരത്തിൽ വിളങ്ങും. പ്രതികൂലക്കാരുടെ വിരോധമാകുന്ന ദുൎഘടമായ പ്രതിബന്ധത്തെ വകവയ്ക്കാതെ ഏവംവിധം ഒരു കലാലയത്തെ സ്ഥാപിച്ച ഗംഭീരമതിയെ സൎവ്വ സ്ത്രീജനങ്ങളും കൃതജ്ഞതാപുരസ്സരം വന്ദിക്കണം. പഴയ—പൊളിഞ്ഞ നുകത്തിനടിയിൽനിന്നും കഴുത്തു വലിച്ചെടുക്കുവിൻ. സ്ത്രീകൾക്കും പുരുഷന്മാൎക്കും ഉപരിയായി വൎത്തിക്കുന്നതു് അവരെ സൃഷ്ടിച്ച ദൈവംമാത്രമേയുള്ളൂ. സ്ത്രീകൾ പുരുഷന്മാരുടെ ദാസ്യവേലയ്ക്കായി ജനിച്ചവരല്ല. കുമാരി തുടങ്ങിയ മഹൽകാൎയ്യത്തെ നിങ്ങൾ പൂൎത്തിയാക്കണം. പുരുഷന്മാർ വിദ്യാലയങ്ങളിൽനിന്നും ലഭിക്കുന്ന പഠിത്തമെല്ലാം സ്ത്രീകൾക്കു് ഈ കലാലയത്തിൽ നിന്നും സമ്പാദിക്കാം. നിങ്ങൾ ഭയപ്പെടേണ്ട. സ്ത്രീകളുടെ തല ചെറുതാണു്, ചെറിയ തലയുള്ള പുരുഷന്മാരെല്ലാം ബുദ്ധിഹീനന്മാരാണോ? നേൎമ്മകൂടിയാൽ വലിപ്പം കുറയും: പട്ടുചരടിനു കയറിനെക്കാൾ മുഴപ്പു കുറയുന്നില്ലേ? എന്നു മാത്രവുമല്ല, തലയുടെ ഗതി കൈയുടേതുപോലെ ആണു്. രണ്ടും ഉപയോഗത്താലേ വിപുലമാകയുള്ളൂ. പുരുഷന്മാരുടെ

മസ്തിഷ്കത്തിനു വൈപുല്യം ഉണ്ടെങ്കിൽ അതു സാധകം കൊണ്ടുവന്നിട്ടുള്ളതാണു്. ശക്തിക്കുറവുകൊണ്ടല്ല; പുരുഷൻമുമ്പെ പടനിലത്തിൽ ഇറങ്ങിയെന്നോ? ശരി; ഏതാനും തലമുറക്കാലം സ്ത്രീകൾ അലസതയിൽ കാലം കഴിച്ചു. അതു പോകട്ടെ, പ്രായപൂർത്തിയും ആയുർദൈർഘ്യവും സ്ത്രീകൾക്കാണു് അധികം കാണുന്നതു്. സ്ത്രീകളിൽ ഖ്യാതിയുള്ളവർ ഉണ്ടായിരുന്നു. എണ്ണമല്ല കാര്യം. പുരുഷന്മാർപോലും മാതൃകകളായി ഗണിച്ചുവരുന്നതു കാപ്പിരി, കുറപ്പിരി, മലയൻ, പുലയൻ എന്ന വേലക്കാരെ അല്ല—പിന്നെയോ, പുരുഷഗണത്തിൽതന്നെ ഹോമർ, പ്ലേറോ, വെരുലം ഇത്യാദി ധീരന്മാരെയല്ലേ, നാം വന്ദ്യന്മാരായി വച്ചിരിക്കുന്നതു്? അതുപോലെ സ്ത്രീകളിലും മഹത്വമുള്ളവർ ഉണ്ടായിരുന്നു. അവർ നമുക്കു വഴികാണിച്ചു തന്നിട്ടുണ്ടു്. എലിസബെത്ത് മുതലായവർ രാജ്യഭരണവിഷയത്തിലും പാവമായിരുന്ന ജോൺ മുതലായവർ യുദ്ധകാര്യത്തിലും സാപ്പൊ ആദികൾ സാരസ്യത്തിലും, പുരുഷന്മാരോടു കിടനില്ക്കുകയും, അവരെ അതിശയിക്കയും ചെയ്തിട്ടില്ലേ? വിശിഷ്യ, തന്റെ രാജത്വത്തേയും സുഖാനുഭോഗത്തേയും മററും ത്യജിച്ചു വർഗ്ഗോന്നതിക്കായി ഭഗീരഥയത്നം ചെയ്യാൻ സോത്സാഹം ബദ്ധവ്രതയായി വർത്തിക്കുന്ന നമ്മുടെ കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടിയുടെ ജീവിതം ഉപര്യുപരി മംഗല്യാഭിവൃദ്ധിയെ പ്രാപിക്കട്ടെ. പഴയ സമ്പ്രദായം പുരുഷന്മാരുടെ ഹാസ്യം, ഇവയിൽനിന്നും അകലെ വസിച്ചു് യാതൊരു ഭയവും കൂടാതെ സുഖമായി പഠിക്കുവിൻ, വർദ്ധനയെ പ്രാപിക്കുവിൻ, കുമാരിയുടെ ഉദ്യമത്തിനു വിജയംവരുത്തുവിൻ!" ഇപ്രകാരം പല വലിയ തത്വങ്ങളെ പ്രതിപാദിച്ചതിന്റെ ശേഷം ഈ ഭാവിപ്രശ്നം വച്ചിച്ചു സുമതി വിരമിച്ചു,—"നാനായിടങ്ങളിലും ആലോചനയിലും, ഗൃഹവൃത്തിയിലും, ദുർഘടമായ

ലൌകിക വ്യാപാരത്തിലും, ഉദാരകൃത്യനിർവഹണത്തിലും, ശാസ്ത്രവിധികല്പനയിലും, സംഗീതം ചിത്രലേഖനം, ശില്പവേല, ഗുണദോഷകഥനം, സൽകവനം, മാനുഷബുദ്ധിയെ വികസിപ്പിക്കുന്ന കല്പനാശക്തിയുടെ സൽഗതി, ഇത്യാദികർമ്മങ്ങളിലും സ്ത്രീയുടേയും പുരുഷൻെറയും ബുദ്ധി ഒന്നുപോലെ പ്രവേശിച്ചു ശോഭിക്കുന്നതാണ്."

ഇതിൻെറശേഷം സുമതി ഞങ്ങളെ അടുക്കൽവിളിച്ചു. മററുള്ളവർ പിരിഞ്ഞുപോയി; സ്വാഗതരൂപേണ ഞങ്ങളോടു ഓരോന്നു പറഞ്ഞുനില്ക്കവേ, പെട്ടെന്നുസംശയിച്ചു സഗദ്ഗദം "എൻെറ എൻെറ സോദരൻ"എന്നു ഞെട്ടിപ്പറഞ്ഞു. "അതെ, സോദരീ" എന്നു മെല്ലെ മോഹനൻ. അപ്പോൾ അവൾ,—അയ്യോ! നിങ്ങൾ ഇവിടെ എന്തിനു വന്നു? ഈ വേഷത്തിൽ? ഇവരോ?ഇവരാരാണ്? പ്രാക്കൂട്ടിൽ പാമ്പു കേറിയോ?ഒരു കൂട്ടം സർപ്പങ്ങൾ, ഈശ്വരാ രക്ഷതു, കൃത്രിമം! കൃത്രിമം, കൃത്രിമം!" എന്നു വിളിക്കൂട്ടാൻ ഭാവിച്ചു. "കൃത്രിമം ഒന്നുമില്ല." എന്നുമോഹനൻ പറഞ്ഞു. അപ്പോൾ സോദരി,—"കഷ്ടം! ഭാഗ്യംകെട്ട ബാലാ, കതകിന്മേൽ കൊത്തിയിരിക്കുന്ന പരസ്യം,—"ഇതിനുള്ളിൽ കടക്കുന്ന പുരുഷൻ മരണശിക്ഷയ്ക്കു അർഹനാകും—അതു വായിച്ചില്ലെ എന്നു പറഞ്ഞു. അതുകേട്ടു മോഹനൻ,—"ഞാൻ ഏതായാലും വന്നു കഴിഞ്ഞു,—മോഹിനികളായ ഇവിടത്തെ നാരീമണികൾക്കെന്നെകൊന്നിട്ടെന്തുവേണം" എന്നുചോദിച്ചു. "കാര്യം വല്ലാതെയായി, ഇതുനേരംപോക്കല്ല മൂർച്ചയുള്ളകത്തിയെടുത്തു കളിക്കരുത്. എനിക്കു പറയാതിരിക്കാൻനിവൃത്തിയില്ല. ഞാൻശപഥംചെയ്തുപോയി. കുമാരിയോ ഇട്ടതു ചട്ടം! വജ്രസമം!" എന്നു സുമതി പറഞ്ഞപ്പോൾ,—എന്നാൽ, സോദരി, അങ്ങനെ ആകട്ടെ; പാറാനെകൊന്നു കളത്തിൽ കെട്ടിതൂക്കുംപോലെ എന്നെ വധിച്ച്വാതൽക്കൽതന്നെശരീരത്തെ അടക്കംചെയ്തുകൊ

ള്ളുക. അടുത്തു ഒരു കല്ലിന്മേൽ ഇതും കൊത്തിവച്ചേക്കു,—സ്ത്രീജനങ്ങളുടെ ഐശ്വൎയ്യൈകതല്പരയായ സോദരിയാൽ വധിക്കപ്പെട്ട സോദരന്റെ ശരീരം അടിയിൽ കിടക്കുന്നു; എന്നു മോഹനനും. "സുമതിയെ, കാണുകയും, പീയൂഷവാക്കുകളെ കേൾക്കയും, ചെയ്തുകഴിഞ്ഞു. എന്നേയും വധിച്ചേക്കു" എന്നു സരളനും ഉത്തരം പറഞ്ഞു.

ആ തവ്വിൽ ഞാനും പറഞ്ഞു തുടങ്ങി:—"ഞാൻ എന്റെ സ്വരൂപത്തെ ഈ വേഷത്തിൽ മറച്ചിരിക്കുന്നുവെങ്കിലും, എനിക്കു നേരിനേതന്നെയാണിഷ്ടം. സത്യം കേൾക്കണം. ഞാൻ ഭവതിയുടെ സ്വന്തനാട്ടിലെ കുമാരരാജാവാണു്. കുമാരിയെ വേളികഴിക്കുന്നതിനു കടപ്പെട്ടവനും തന്നെ. ഇവിടെ ഞാൻ വന്നതു കുമാരി ഇവിടെ ഇരിക്കുന്നതുകൊണ്ടുതന്നെ. വേറെ വഴി കണ്ടില്ല അതാണു് ഈ വേഷത്തിൽ വരാൻ കാരണം." ഇതുകേട്ടു് സുമതി,—"സ്വാമി യുവരാജാവേ, എനിക്കു പ്രത്യേകം ഒരു രാജ്യവും ഇല്ല. ഉണ്ടെങ്കിൽ ഇതാണുള്ളതു്. മുൻ നിശ്ചയമൊ? അക്കഥ ഇവിടെ മിണ്ടരുതേ, ഈ ശുദ്ധമന്ദിരത്തിനുള്ളിൽ പ്രേമത്തെപ്പററി ഉരിയാടരുതേ. എനിക്കു ഒരധികാരവും ഇല്ല. ഇടി എപ്പോൾ വീഴുമെന്നു അറിഞ്ഞില്ല. കരുതി ഇരുന്നുകൊള്ളുവിൻ ഞാൻ ഒരു വാക്കു പറഞ്ഞാൽ,—" എന്നുപറഞ്ഞു. അതിനുത്തരം ഞാൻ,—"വരട്ടെ. സ്വല്പം ആലോചിക്കണം. ഈ പരസ്യത്തെപ്പററി എനിക്കൊരു ഭയവും ഇല്ല. വയലുകളിലും മററും രൂപം കെട്ടിവച്ചു് പക്ഷികളെ ഭയപ്പെടുത്തുംവിധം, ഉള്ള സമ്പ്രദായമാണിതും. അല്ല, അതുപോലെ പ്രവൎത്തിക്കാനാണു ഭാവമെങ്കിൽ, ഭവിഷ്യത്തു എന്തായിരിക്കും? യുദ്ധമോ? അപ്പോഴൊ? നിങ്ങളുടെ വേല തുലഞ്ഞു. വിദ്യാലയവും, പുതിയ ഏൎപ്പാടും നാസ്തി" എന്നു പറഞ്ഞു. "അതൊന്നും എനിക്കറിഞ്ഞിട്ടാവശ്യമില്ല. അതെല്ലാം കുമാരി

തീച്ചയാക്കിക്കൊള്ളട്ടെ. നിങ്ങൾ വലിയ ആപത്തിലായി. ഞാൻ പോകുന്നു." എന്നു അവൾ പ്രതിഭാഷണം ചെയ്തു.

ഞാൻ വീണ്ടും പറഞ്ഞു:—"നിങ്ങൾ തന്നെയോ സുമതി?—അച്ഛൻരാജാവിൻെറ കൊട്ടാരത്തിലുള്ള പടത്തിൽകാണുന്ന മോഹനൻ പ്രഭുവിൻെറവംശത്തിൽജനിച്ചവൾ നിങ്ങൾ തന്നെയൊ? അദ്ദേഹം സ്വാമിഭക്തിയുള്ള ആളായിരുന്നു: അപ്പൂപ്പൻരാജാവു് പോക്കളത്തിൽ മുറിവേററു വീണപ്പോൾ—സഹചരന്മാർ മിക്കവരും ഓടിപ്പോയ സന്ദർഭത്തിൽ ആ പ്രഭു മാത്രമേ അടുത്തുനിന്നുള്ളു. ആ പടം കാണുമ്പോഴെല്ലാം ഞങ്ങൾ മോഹനൻപ്രഭുവിൻെറ വംശക്കാരെ സ്തുതിക്കാറുണ്ടു്. അപ്പോൾ മോഹനൻ,—"ഭവതിതന്നെയോ ആ സുമതി?—എൻെറ കൂടെ കളിച്ചു നടക്കയും, പന്താട്ടുകയും, പാട്ടുകയും, പട്ടം പറത്തുകയും, പൂച്ചയെ ഓടിക്കയും, മററും ചെയ്ത സോദരി? ഞാൻ ദീനത്തിൽ കിടക്കുന്ന സമയം, അട്ടക്കൽ ഇരുന്നു കരയുകയും, മരുന്നു തരികയും, കഥ പറകയും എന്നെ ആശ്വസിപ്പിക്കയും ചെയ്ത സുമതിയായ സോദരീ? അന്നു നീ സോദരിയായിരുന്നു; ഇന്നോ?"

സോദരൻ:—സുമതി ഇതുതന്നെ. ഈ ദേവിയുടെ കാൽക്കൽ ഇരുന്നു വിദ്യപഠിക്കാൻ മാർഗ്ഗം ഇതേ ഉള്ളു എങ്കിൽ ഞാൻ ഈ വേഷംതന്നെ എന്നും ധരിച്ചുകൊള്ളാം. എനിക്കു ഭവതിയുടെ സമീപം വസിക്കണമെന്നേ മോഹം ഉള്ളു.

ഞാൻ ഒന്നുകൂടി പിടിമുറുക്കി, പറഞ്ഞുതുടങ്ങി:—"ഭവതി തന്നെയല്ലെ, സുമതിഅമ്മ. വിവാഹദിനം ബന്ധുക്കളോട്ടം മററും യാത്രപറഞ്ഞപ്പോൾ,—അച്ഛൻ ആലിംഗനം ചെയ്തു ചുംബിച്ചു് അനുഗ്രഹം നല്കിയസമയം,—പഴയകൂറു ഒരിക്കലും ഇല്ലാതാകയില്ല," എന്നു പറഞ്ഞതു ഭവതിതന്നെ അല്ലെ? നമ്മുടെ രാജ്യത്തിലുള്ള ആരെങ്കി

ലും വല്ല സഹായവും ആവശ്യപ്പെട്ടാൽ, ഭവതി ഈ രാജ്യത്തിൽ ഇരിക്കുന്നിടത്തോളം അതു ചെയ്തുകൊടുക്കാമെന്നു പറഞ്ഞതു ഈ സുമതിയമ്മ തന്നെ, അല്ലെ? നോക്കണം. ഇതാ ഞാനും ഇവരും ഭവതിയുടെ സഹായത്തെ പ്രാൎത്ഥിക്കുന്നു.

മോഹനൻ:—സുമതിയാണോ ഇതു്? അന്നൊരിക്കൽ മാൻകുട്ടി,—നമ്മുടെ ഓമന മാൻകുട്ടി—അമ്പേററു ഭയന്നു് ഓടി വന്നപ്പോൾ അതിനെ മടിയിൽ കിടത്തി തലോടി കരഞ്ഞു ദുഃഖിച്ച സുമതി ഇന്നു എവിടെ? നിങ്ങളുടെ വസ്ത്രത്തിൽ അതിന്റെ രക്തംവീണപ്പോൾ അന്നു നിങ്ങൾ കരഞ്ഞതെന്തിനു? അതു വെറും മൃഗത്തിന്റെ രക്തമായിരുന്നു, സോദരരക്തമല്ലായിരുന്നല്ലോ? പിന്നെ കണ്ണുനീർ തൂകിയതെന്തിനു? 'എന്റെ ഈ ഓമനമരുമകളാണെ, ഈ കുഞ്ഞിനാണെ, സത്യം! ഒരു സുമതി കരുണയുള്ളവൾ പണ്ടുണ്ടായിരുന്നു. ഇപ്പോൾ അവൾ ഇങ്ങനെ ആയിത്തീൎന്നോ!

സരളൻ:—ഭവതി സുമതിതന്നെ. ഈ ഓമനക്കുഞ്ഞിനെ കണ്ടാൽ ആരുതന്നെ കൈയിലെടുക്കയില്ല. ഈ തങ്കത്തിന്റെ അമ്മ! സുമതി പല മനോവികാരങ്ങൾക്കു ഇരയായി ഭവിച്ചു. ഉത്തരം സ്വല്പനേരം കഴിഞ്ഞു ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു. "നിങ്ങൾ ഒന്നും പറയാതിരിക്കുവിൻ! സംസാരം മതിയാക്കുവിൻ! സ്പാൎട്ടായിലെ സ്ത്രീകളെ സ്മരിക്കുന്ന എനിക്കു മനശ്ചാഞ്ചല്യത്തെ അടക്കാൻ ശക്തിയുണ്ടാകയില്ലെ? ഒരു മഹത്തായ കാൎയ്യത്തെ സാദ്ധ്യമാക്കാനായി എനിക്കു സ്വാൎത്ഥത്തെ ത്യജിക്കാൻകഴിയുകയില്ലെ? രാജ്യത്തിന്റെ ഗുണത്തിനുവേണ്ടി റോമാദേശക്കാരനായ ബ്രൂട്ടസ്സ് തന്റെ ഔരസപുത്രന്മാരുടെ വധത്തെപ്പോലും അനുവദിച്ചില്ലെ? അയാൾ മഹാനാണെന്നു നിങ്ങൾ പുരുഷന്മാർതന്നെ സമ്മതിച്ചിട്ടുണ്ടു്. വേണ്ടിവന്നാൽ, അതാ

യതു ഞങ്ങളുടെ, സ്ത്രീജനങ്ങളുടെ കാൎയ്യലാഭത്തിനു വേണ്ടി വന്നാൽ, ഈ കുഞ്ഞിനെ പോലും ഞാൻ,—എന്ത്! ലോകാൎത്ഥമായ സ്ത്രീകളുടെ അഭ്യുന്നതിക്കായി ഞാൻ സ്വാൎത്ഥത്തെ ത്യാഗംചെയ്യാൻ വ്രതം എടുത്തവൾ അല്ലെ? സോദരൻ, രാജകുമാരൻ എന്നവരെ രക്ഷിക്കാനായി,—സ്വന്തകാൎയ്യസാദ്ധ്യത്തിനായി മാത്രം ഞാൻ ധൎമ്മത്തെ വെടിയുകയൊ? ഞാൻ ഒരു ചില്ലറ സഹായം മാത്രം ചെയ്യാം. അതു എനിക്കും മംഗളകരമായി ഭവിക്കട്ടെ! സ്വാൎത്ഥവും ധൎമ്മവും തമ്മിൽ കുഴക്കുമ്പോൾ മഹാവിഷമംതന്നെ,—പ്രാണസങ്കടം! ഞാൻ ചെയ്യുന്നതു മനസ്സാക്ഷിക്കു സമ്മതമാകുമോ എന്നു സംശയം! ഏതായാലും പറയുന്നതുകേൾക്കുക,—സത്യം ചെയ്വിൻ (അല്ലെങ്കിൽ നിങ്ങൾക്കുതന്നെ നാശം)—കഴിവുള്ളപ്പോൾ തരം കിട്ടിയ ഉടൻ ഇന്നോ നാളെയൊ വന്നപോലെ നിങ്ങൾ ഇവിടെനിന്നു കടന്നു പൊയ്ക്കൊള്ളണം. കാട്ടുപുറത്തുനിന്നു വന്നവർ,—പഠിക്കാൻ താല്പൎയ്യമില്ലാത്തവർ,—ഇവിടത്തെ നടവടികളെ കണ്ടു ഭയന്നോടിപ്പോയി–അതുംനന്നായി, എന്നു ഞങ്ങൾ പറഞ്ഞു കാൎയ്യം നേരെയാക്കിക്കൊള്ളാം. എല്ലാവരും സത്യം ചെയ്വിൻ!"

ഞങ്ങൾക്കു വേറെ ഗതി എന്തു്? സത്യം ചെയ്തു എന്നു പറഞ്ഞാൽ മതിയല്ലൊ! പുത്തനായി കൂട്ടിലിട്ടടച്ച ഒരു വന്യമൃഗത്തെപ്പോലെ, സുമതി അങ്ങോട്ടും ഇങ്ങോട്ടും കുറെ നേരം അലഞ്ഞതിന്റെശേഷം മോഹനന്റെ അടുക്കൽ ചെന്നു നിന്നു. അയാളുടെ കൈകളെ അവൾ സസ്നേഹം ഗ്രഹിച്ചു സസ്മിതം പറഞ്ഞു,—"കണ്ടപ്പോൾ തന്നെ കാൎയ്യം മനസ്സിലായി; ആളറിഞ്ഞു കഴിഞ്ഞു. ഇത്ര വളൎന്നിട്ടും മുഖത്തിനു വ്യത്യാസം വന്നിട്ടില്ല. സോദരനെ കണ്ടതിൽവച്ചു് സന്തോഷവും സന്താപവും ഉണ്ടാകുന്നുണ്ടു്. അയ്യൊ! കുഞ്ഞെ,ഞാൻ നിന്നെ കാലനു് ഇരകൊടു

ക്കുകയോ? കഷ്ടം! ഹാ കഷ്ടം! മുമ്പുപറഞ്ഞതു ധൎമ്മബുദ്ധിയാണു്; ഞാനല്ലാ ഞാൻ തട്ടിമൂളിച്ചുകാണിച്ച കാഠിന്യത്തെ സോദരൻ വിസ്മരിച്ചാലും. അമ്മയ്ക്കു സൌഖ്യം തന്നെയൊ? പിന്നീടു് അവരാകട്ടെ—സോദരീസോദരന്മാർ ഏറെനേരം കുശലപ്രശ്നം ചെയ്തും, പഴംകഥ പറഞ്ഞും ഇരുന്നു. സ്വല്പദൂരെ അതൊക്കെ കണ്ടും കേട്ടും ഞങ്ങളും ഇരിക്കവെ,—"വിശുദ്ധകന്യകയുടെ എഴുത്തിതാ," എന്നൊരുശബ്ദം! സുമതി ഞെട്ടിപ്പുറകോട്ടു മാറി. ഞങ്ങൾ കഴുത്തുതിരിച്ചുനോക്കി. അവിടെവന്നതും ഞങ്ങൾകണ്ടതും വിശുദ്ധ അമ്മയുടെ മകൾ,—നിൎമ്മലമതി അമല എന്ന കുട്ടിയെ ആയിരുന്നു. ശരൽക്കാലം,—അച്ഛസ്ഫടികജലം—നദീതടത്തിലെ ശിലാഖണ്ഡങ്ങളെ സ്പഷ്ടമായി പ്രതിബിംബിക്കുംപോലെ അമലയുടെ നയനങ്ങൾ അവളുടെ ഹൃദയത്തിലെ വിചാരമുക്താവലിയെ പ്രകാശപ്പെടുത്തി.

ആ കുമാരി പെൺകുട്ടി വാതുക്കൽ നിന്നു. സുമതി അവളോടു്,—"ഓ, അമലേ, കുഞ്ഞേ, നീ എപ്പോൾ വന്നു? നേരം കുറെ ആയൊ? ഇവിടെ നടന്നതു കേട്ടൊ? കണ്ടോ? എന്നു ചോദിച്ചു. അമല, "അമ്മ ക്ഷമിക്കണം. ഞാൻ കേട്ടുപോയി; എന്തുചെയ്യാം? കേൾക്കണമെന്നു എനിക്കു് ആഗ്രഹമില്ലായിരുന്നു. എന്നാൽ—അമ്മ ശങ്കിക്കേണ്ടാ; ധീരപുരുഷന്മാരായ മൂന്നുപേരെ കാലനു കൊടുക്കുവാൻ ഒരുമ്പെടുന്ന നീചഹൃദയത്തെ ധരിക്കുന്നില്ല ഞാൻ" എന്നുത്തരം പറഞ്ഞു. സുമതി—അമലയോടു്, "കുഞ്ഞേ നിന്നെ ഞാൻ സ്വാത്മനാ വിശ്വസിക്കുകയും സ്നേഹിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. നാം തമ്മിലുള്ള സ്നേഹവാത്സല്യബന്ധം ഇന്നുമുതല്ക്കുണ്ടായതല്ല? എങ്കിലും കുഞ്ഞെ, നിന്റെ അമ്മയുടെ ശീലം പേടിക്കത്തക്കതാണു്. വിചാരംകൂടാതെ വല്ലതും അബദ്ധം പുലമ്പിപ്പോകരുതെ! കാൎയ്യം തെറ്റിപ്പോയാൽ ഈ മന്ദിരവും എന്റെ

പേരും ഇവരുടെ ജീവനും ഒക്കെ പൊയ്പോകുമേ! ഭദ്രം, ഭദ്രം, കുഞ്ഞെ." ഇപ്രകാരം താക്കീതു ചെയ്തു. "അയ്യൊ, എന്നെ ഒട്ടും സംശയിക്കേണ്ട. ഞാൻ ഒരിക്കലും പറയുകയില്ല; സംശയം വേണ്ടാ എത്രയും യുക്തിയുള്ള അന്വേഷിയകളും എത്രയും അഗാധബുദ്ധികളായ ഷേബാകളും വന്നാലും ഞാൻ തീരെ ക്രസുകയില്ല."എന്നു അമല ഉത്തരം പറഞ്ഞു! അന്നേരം സുമതി—"എന്നാൽ അങ്ങനെ ആകട്ടെ. പുതിയ ദീപം ഉജ്ജ്വലിതമായി വിളങ്ങട്ടെ! ശാന്തി വരട്ടെ! ബുദ്ധിമാൻ ബുദ്ധിമതിയുടെ സമീപത്തു ചെന്നു ചേരട്ടെ" എന്നു പറഞ്ഞു. അന്നേരം സരളൻ ഇടയിൽ വന്നു പറഞ്ഞു—"അമ്മെ ധീമാന്മാരിൽ ഒന്നാമനായ അയാൾ ധീമതികളിൽ ഒന്നാംപേരുകാരിയായ അവളെ ദേവദാരുനിർമ്മിതമായ മന്ദിരത്തിൽവച്ചു് സ്വാഗതസൽക്കാരം ചെയ്തു! ഭവതി ഞങ്ങളുടെ—എന്റെ കാര്യം ഇരിക്കട്ടെ—അവിടത്തെ കാരുണ്യത്താൽ ജീവിക്കേണ്ടവരായ ഞങ്ങളുടെ രാജ്യത്തിൽ വരുന്നകാലം ഞങ്ങൾ ഭവതിയെ പൊന്നുപോലെ സൽക്കരിച്ചുബഹുമാനിക്കും." സുമതി തഥാസ്തു എന്നു പറഞ്ഞു—"നിങ്ങൾ ഇപ്പോൾ പോകതന്നെ. എത്ര നേരമായി ഇവിടെ നിന്നുള്ള സംസാരം. മേൽ പുടവകളെ പുതച്ചു നടക്കുവിൻ. വൈദുഷ്യത്തെ വാഞ്ഛരിക്കുന്നവർ ഇവിടെ ചെയ്തുപോരുന്നതു അങ്ങനെ ആണു്. മിതഭാഷിണികളായി വർത്തിക്കുവിൻ! കൂട്ടുകൂടി നടക്കരുതു്. ശപഥത്തെ വിസ്മരിക്കരുതു്. എല്ലാം നന്നായി വരട്ടെ" എന്നു ഗുണദോഷം പറഞ്ഞു ഞങ്ങളെ വിട്ടയച്ചു."

ഞങ്ങൾ പോകാൻ ഒരുങ്ങി. സരളൻ കുഞ്ഞിനെ ഇടുപ്പിൽ എടുത്തു ചുംബിക്കയും കളിപ്പിക്കയും ചെയ്തു. സുമതി സസ്മിതം നോക്കി രസിച്ചുനിന്നതിന്റെശേഷം ഞങ്ങളുടെ കൂടിക്കാഴ്ച അവസാനിച്ചു. അതിൽപിന്നീടു്

അൎദ്ധചന്ദ്രാകൃതിയിൽ ഉള്ള നാടകശാലകളിൽക്കൂടി ഞ ങ്ങൾ നടന്നുപോയി ചില മുറികളിൽ നടന്ന പ്രസംഗ ങ്ങളെ ഞങ്ങൾ കുറെ കേട്ടു. ചതുരപ്പലകകളിന്മേൽ വര യ്ക്കപ്പെട്ടിരുന്ന ക്ഷേത്രഗണിതസംബന്ധമായ വൃത്തരേഖ കൾ, ത്രികോണങ്ങൾ, ചതുരങ്ങൾ എത്ര കുററമററവ യായിരുന്നു! ഒരിടത്തു വിദ്വഷികൾ മഹാ കാവ്യങ്ങളെ വ്യാഖ്യാനിച്ചു; വേറൊരിടത്തു ആപ്തവാചനങ്ങൾ പ്രമാ ണങ്ങൾ, സുഭാഷിതങ്ങൾ ഇവയുടെ ഒരു ആറാട്ടു പൊടി പൂരമായി നടന്നു; പിന്നെ ഒരിടത്തു ചരിത്രം, തത്വ ജ്ഞാനം, സദാചാരശാസ്ത്രം, ഗോളശാസ്ത്രം, പ്രകൃതിശാ സ്ത്രം, രസതന്ത്രം—ഇത്യാദി വിഷയങ്ങളെപ്പററി ഓരോ വിദ്വഷികൾ പ്രതിപാദിക്കുന്നതിനെ ഞങ്ങൾ ശ്രവിച്ചു. രാത്രിയിൽ വേലിപൊളിച്ചു യഥേഷ്ടം വയലിൽ ഇറങ്ങി നെല്ലുതിന്നുകൊഴുത്ത മൂന്നു കാളകളെപ്പോലെ ഞങ്ങൾ ഈ പ്രസംഗങ്ങളെ ഭക്ഷിച്ചു ജ്ഞാനപൂൎണ്ണന്മാരായി. "കൂട്ടരെ നമ്മെപ്പോലെതന്നെ ഇവരും ഈ കാൎയ്യങ്ങളെ ഭംഗിയായി നിൎവ്വഹിക്കുന്നുണ്ടു്." എന്നു ഞാൻ പറഞ്ഞു: "പഴയ വഴി. തെളിഞ്ഞ വഴിയെ പോകാനെന്തുപ്രയാ സം? അവർ എന്തെങ്കിലും പുതുതായി കണ്ടുപിടിച്ചോ?" എന്നു് സരളൻ ചോദിച്ചു. മോഹനൻ പറഞ്ഞു—അ ങ്ങനെ പറയരുതെ നന്ദികേടു, സുമതിയുടെ പ്രസംഗ ത്തിൽനിന്നു് ഇത്രേ ഗ്രഹിച്ചുള്ളു അല്ലേ? താൻ എന്തു് അസംബന്ധമാണു ജല്പിച്ചതു്. അപ്പോൾ എനിക്കു ലജ്ജ തോന്നി എന്നു പറഞ്ഞു. അതിനുസരളൻ മറുവടി പറ ഞ്ഞു.—അസംബന്ധം അല്ല അന്തസ്സാരം ഉണ്ടു്. എനിക്കു അറിവിനെ നൽകിയവളെ ഞാൻ അറിവുള്ളവൾ എന്നു വിളിക്കണ്ടെ? സുമതിയുടെ വാക്കുകേട്ടു ഞാൻ ഒരു നിമി ഷത്തിൽ വിദ്വാനായിത്തീൎന്നു. ഈ വിദ്യാലയത്തിൽ ഒരായിരം ഹൃദയങ്ങൾ തരിശു കിടക്കുന്നുണ്ടു്. മുനയി

ല്ലാത്ത അമ്പുകളെ എയ്യുന്ന ബാലമന്മഥന്മാർ ഇവിടെ ചെയ്യുന്ന സാഹസം എത്ര വിഫലം! ഞാൻ ഇവിടെ വന്നു കേറി, മന്മഥഗണത്തിന്റെ നായകനും വന്നു വശമായി. അയാൾ ആദ്യം എന്റെ നേൎക്കാണു പ്രയോഗിച്ചതു്. ലാക്കു ഒട്ടും തെറ്റിയിട്ടില്ല. അമ്പു നേരെ നെഞ്ചിൽതന്നെ കൊണ്ടു. ഇപ്പോൾ കാൎയ്യം മനസ്സിലായൊ? മോഹനാ ഞാൻ തേടുന്നതു സാന്ദനത്തേയോ ഛായയേയോ സൂക്ഷ്മത്തേയോ, സ്വപ്നത്തേയോ? ഞാൻ ശാപം ഏറ്റവൻ അല്ല. എനിക്കു ബാധോപദ്രവവും ഇല്ല. സാധനത്തെ കണ്ടാൽ ഞാൻ ഉടൻ അതിനെ അറിയുന്നുണ്ടു്. മൂന്നു ഗ്രാമം എന്നതു സത്യമോ സ്വപ്നമോ? അവയുടെ കൈകാൎയ്യക്കാരി ഛായതന്നെയോ, അതോ വാസ്തവം തന്നെയൊ? നമ്മുടെ ഗ്രഹപ്പിഴ ഒഴിയാറായി എന്നു തോന്നുന്നു, ഗ്രാമങ്ങൾ എനിക്കുതന്നെ വേണം. അവയുടെ പോന്നമ്മയെ എനിക്കുതന്നെ വിവാഹം ചെയ്യണം. ഞാൻ ഒട്ടു തകൎത്തു പറഞ്ഞെന്നേ. പക്ഷേ ഈ സ്ത്രീവേഷവും ആ വിദുഷികളും എന്റെ ധൈൎയ്യത്തെ ഇല്ലാതാക്കി. പ്രസംഗവൎഷം വിദ്യാൎത്ഥിനികളായ വേഴാമ്പലുകളുടെ ജ്ഞാനജലപാനതൽപരത, അഹോ! ആശ്ചൎയ്യം, ഒന്നുരണ്ടു തവണ എടുത്തു ചാടിയേക്കുമോ എന്നു ഞാൻ ഭയന്നു,—ഹേ! ശബ്ദമേ അടങ്ങുക, കിളിമൊഴിയാകുക; നയനങ്ങളെ ഇണതേടി പോകാതെ മെല്ലെ താഴ്‌വിൻ, പാദങ്ങളെ സാവധാനം ചരിക്കുവിൻ; മുഖമേ രക്തപ്രസാദം കൈക്കൊള്ളുക. ഓ, മണി അടിക്കുന്നു; ഭക്ഷണത്തിന്നു സമയമായി.

ഞങ്ങൾ എല്ലാപേരും നടപ്പന്തൽ കടന്നു ഭോജനശാലയിലേക്കു പോയി. അവിടെ പല തരത്തിലും പല മാതിരിയിലും ഉള്ള യുവതികൾ വന്നു ചേൎന്നിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. ആയിരത്തിലധികം കണ്ണുകൾ പലയിടം പായുന്ന

ഈ സ്ഥലത്തു ഞാൻ സാക്ഷാൽ പനിമതി ബിംബമായ നക്ഷത്രങ്ങളുടെ ഇടയിൽ വിളങ്ങും കുമാരിയെ മാത്രമേ എന്റെ നയനങ്ങൾക്കു ലക്ഷ്യം ആക്കിയുള്ളു. കുമാരിയും, വിദുഷികളും, ശാസ്ത്രീയമായ വിഷയങ്ങളെക്കുറിച്ചു സംഭാഷണം ചെയ്തു. ഇടയ്ക്കിടയ്ക്കു വളരെ കഠിനവും അത്ഥനിബിഡവും ആയ പദത്തെ അവർ ഉപയോഗിച്ചു. ഗർവിഷ്ഠയായ വിദുഷി വിശുദ്ധ മാത്രം ഞങ്ങളെ ഏറുകണ്ണിട്ടു നോക്കി. അവളുടെ കുറുമ്പിനെ പരസ്യമാക്കി. സാധുവായ മൃഗത്തെ കറിയാക്കി; ചാടിക്കൊല്ലുവാൻ ഭാവിക്കുന്ന വ്യാഘ്രത്തിന്റെ സ്മരണ അവളെ കണ്ടപ്പോൾ ഞങ്ങളിൽ ഉണ്ടായി. സാപ്പാട്ടു കഴിഞ്ഞതിന്റെ ശേഷം ഞങ്ങൾ ഉദ്യാനത്തിലേക്കു പോയി! ചിലർ ഏകാന്തമായി ശ്ലോകം ഉരുവിട്ടും, ചിലർ പുസ്തകം വായിക്കുന്ന ഭാവത്തെ നടിച്ചും, ചിലർ കളിവള്ളം തുഴഞ്ഞും, ചിലർ ഒളിച്ചു കളിച്ചും, ചിലർ പന്താടിയും, ചിലർ വൃക്ഷച്ഛായയിൽ കടന്നു വിശ്രമിച്ചും ഉല്ലാസമായി നേരം കഴിച്ചുകൂട്ടി. പ്രായം ചെന്ന കുട്ടികളിൽ ചിലർ,—"നമ്മുടെ യൌവനം വൃഥാ പോകുന്നുവല്ലോ, നമുക്കു വളരെയൊക്കെ പഠിത്തം എന്തിനാണാവൊ? കല്യാണം കഴിക്കണം; സുഖമായിരിക്കണം; ഇത്രയല്ലെ നമുക്കു ആവശ്യം? ഒട്ടേറെ പഠിച്ചിട്ടുള്ള സ്ത്രീകളെ പുരുഷന്മാർ വെറുക്കുന്നു എന്നല്ലേ പറഞ്ഞു കേൾവി? എന്നു പറഞ്ഞു വിഷാദം പൂണ്ടിരുന്നു. എന്നാൽ ഞങ്ങൾ മൂവരും ഒരു ഭാഗത്തു ഒതുങ്ങിയിരുന്നേ ഉള്ളൂ. വിമലമാത്രം കൂടക്കൂടെ വന്നു ഞങ്ങളോടു അത്ഥം വച്ചു നേരംപോക്കു പറഞ്ഞു് ഞങ്ങളുടെ സൈപരസല്ലാപത്തെ, ഒരു വിധം സുന്ദരസ്വാതന്ത്ര്യത്തെ അവലംബിച്ചു് ആനന്ദമയമാക്കിത്തീർത്തിരുന്നു.

സൂര്യൻ അസ്തമിച്ചു; ഈശ്വരസ്തോത്രത്തിന്നു നേരം ആയി; ശുഭവസ്ത്രങ്ങളെ ധരിച്ച അറുന്തൂററിചില്വാനം

യുവതികളുടെ ഇടയിൽ ഞങ്ങളും ദേവാലയം പ്രവേശിച്ചു. ഞങ്ങളും കീർത്തനം കൂട്ടത്തിൽ പാടുകയും, പ്രാർത്ഥന പറകയും ചെയ്തു. കുമാരിയുടെ പ്രവൃത്തി പൂർണ്ണവിജയം പ്രാപിക്കട്ടെ! എന്നുള്ള ആശംസയെ മുഴക്കിയശേഷം എല്ലാവരും പിരിഞ്ഞു.

അടുത്തദിനം ഭാസ്കരൻ ഉദിച്ചു. ഞങ്ങൾ ഉടുത്തൊരുങ്ങി, നടുമുററത്തു ചെന്നുനിന്നു. അപ്പോൾ സസംഭ്രമം വിമല, അവിടെ വന്നുചേന്നു. രാത്രിയിൽ ഉറക്കമുണ്ടായിരുന്നില്ലെന്നും, ഏതോ സങ്കടവശാൽ വ്യസനം അനുഭവിച്ചിരുന്നുവെന്നും അവളുടെ മുഖം ഒരു വിളംബരം പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തി, എന്നു ഞങ്ങൾ അറിഞ്ഞു. അവൾ പറഞ്ഞു—ഓടുവിൻ, ക്ഷണം ഓടിപ്പൊയ്ക്കൊള്ളുവിൻ; അമ്മ കഥ എല്ലാം അറിഞ്ഞു കഴിഞ്ഞു. വിമല തൊണ്ടയിടറി ഇത്രയും പറഞ്ഞപ്പോൾ, ഞാൻ അതെങ്ങിനെ ഉണ്ടായി എന്നു ചോദിച്ചു; അതിന് അവൾ പറഞ്ഞ ഉത്തരം എന്റെ ബുദ്ധിമോശം, മറെറാരം തന്നെ; എന്നു ഞാൻ സംശയിക്കുന്നു—തന്നെ എന്നാൽ അതാണെന്നു തീർച്ചയായി വയ്ക്കാൻ വയ്യാ; ഈഷന്മാത്രം എന്റെ തരക്കേടില്ലെന്നില്ലാ, കേട്ടറിഞ്ഞു വിധിക്കണം: ദിനംപ്രതി, രാത്രിയിൽ എന്റെ അമ്മ സുമതിയേയും അവളുടെ ക്ലാസിൽ പഠിക്കുന്നവരെയും, ആക്ഷേപിച്ചു സംസാരിക്കാറുണ്ട്,—കുമാരി ശിരസ്സും, അമ്മയും സുമതിയും, ഭുജങ്ങളും ആയിരിക്കണമെന്നായിരുന്നു മുൻനിശ്ചയം, അതെല്ലാം പമ്പകടന്നു കഴിഞ്ഞു. സുമതിയാണത്രെ, ഇപ്പോൾ വലത്തു കൈ! ഞാൻ ഇടത്തു കൈ ആയിപ്പോയി, എന്നെ ഒന്നിനും ഇപ്പോൾ വിളിക്കുന്നില്ല. എനിക്കു ജോലിയും ഇപ്പോൾ അധികം ഇല്ല ബാലികകൾ അധികംപേരും സുമതിയുടെ സംഘത്തിൽ ആയി. എല്ലാവക്കും കൂറും അവളോടാണ്! ഇന്നലെ വന്നുചേന്നില്ലെ. ഒരുകൂട്ടം പെണ്ണുങ്ങൾ

അവരോ അവളുടെ ദേശക്കാരാണുപോലും. ഓഹോ അവളുടെ അടുക്കൽ പോ; നമുക്ക എന്തുചേതം? തന്നെപോകട്ടെ! നമുക്ക ഒട്ടും ഇല്ല. ആ മലമ്പുറത്തുകാരെ കണ്ടില്ലെ? ശുദ്ധമേ മൂഢകൾ! അവർ സ്ത്രീകളൊ! പുരുഷന്മാരാണെന്ന തോന്നും എന്ന പറഞ്ഞു. ഇതു കേട്ടപ്പോൾ ഞാൻ വല്ലാതെയായി. അമ്മ കണ്ണുപറിക്കാതെ എന്നെതന്നെ നോക്കി. എന്റെ മുഖം രക്തമേററത്താൽ ചുവന്നു എന്നുകണ്ടപ്പോൾ അമ്മ വീണ്ടും പറഞ്ഞു,—നീ വളരെ ഒതുക്കവും അടക്കവും ഉള്ളവളാണേ! പുരുഷന്മാർ; സ്ത്രീകൾ, പുരുഷന്മാരുടെ കണക്ക കൊഴുത്തു തടിച്ചവർ; അവർ പുരുഷന്മാർ തന്നെ ആയിരിക്കട്ടെ. എന്നാൽ ആ വിവരം ഇങ്ങനെ ചുവന്ന വർണ്ണത്തിൽ നിന്റെ മുഖത്തു എഴുതിക്കാണിക്കണൊ...പുരുഷന്മാർ,—തന്നെ യാതൊരു സംശയവും കണ്ടില്ലെ, കതകടച്ചു് ഇരുന്നു് അവളോട്ട് എത്രനേരം അവർ സ്വകാര്യം പറഞ്ഞു! ശരി—അതെ—അങ്ങനെ അല്ലാതെ വരികയില്ലാ—അവർ—പുരുഷന്മാർ—തന്നെ അതുകേട്ടു ഞാൻ താനേ ഒന്ന ഞെട്ടി നീയും; ഇതു അറിഞ്ഞുകഴിഞ്ഞു എന്ന അമ്മ എന്നോട്ട ചോദ്യം മുടക്കി—എന്നോട്ട ഒന്നും ചോദിക്കെണ്ടാ എന്ന ഞാൻ പറഞ്ഞപ്പോൾ അമ്മ,—അവൾ അറിഞ്ഞുകൊണ്ടു മറച്ചുവയ്ക്കുന്നു,—വെടിപ്പായി; എന്ന വ്യാഖ്യാനിച്ചു. സത്യം എങ്ങനെ എങ്കിലും അറിഞ്ഞു—ഇന്നു രാത്രിലെ കുമാരിയെ അമ്മ വിവരം ധരിപ്പിക്കും. സുമതിയമ്മയുടെ കാര്യം അപ്പോൾ വിഷമത്തിലാകും,—എന്നാൽ നിങ്ങൾക്ക കടന്നുകളയാൻ സമയം ഉണ്ടു്. 'പോകുന്നതിനുമുമ്പു് എന്റെ തെററിനെ ക്ഷമിച്ചു എന്ന പറഞ്ഞു് എന്റെ മനസ്സിനു ആശ്വാസം വരുത്തണേ!

വിമലയുടെ ദീനഭാവം കണ്ടു് സരളൻ കഥിച്ചു.—അല്ലയോ സുശീലേ, മുഖത്തു താരുണ്യം വിളങ്ങുന്നതു കുറേ

മാണൊ? ക്ലേശിച്ചു വിവൎണ്ണയായി നില്ക്കേണ്ട. മുഖത്തു പ്രസന്നത വരുത്തിയാലും! എന്തായാലും വേണ്ടതില്ല; ഞങ്ങളെപ്പററി യാതൊന്നും ഭയപ്പെടേണ്ട. വരുത്തിയാലും കരിങ്കല്ലിനെ ഉരുക്കാമോ എന്നു ഞാൻ ഒന്നു നോക്കട്ടെ, നടന്നു പോയി.

വിമല തല കുലുക്കി—അതും ഒട്ടും എളുപ്പമല്ലെന്നു കാണിച്ചു. അപ്പോൾ മോഹനൻ വലത്തു കൈക്കും ഇടത്തുകൈക്കും തമ്മിൽ പിണക്കം ഉണ്ടാകാൻ കാരണം എന്താണെന്നു അവളോടു ചോദിച്ചു. അപ്പോൾ ആ യുവതി പറഞ്ഞു തുടങ്ങി,—ഇപ്പോൾ കാലം കുറെ ആയി,—അവർ തമ്മിൽ എന്നും കിന്നരം തന്നെ, അമ്മയ്ക്കു കോപം കലശലാണ്. എപ്പൊഴും കിരുകിരാ എന്നു രാക്ക തന്നെ, ഞാൻ പെട്ടന്ന പാട്ട് എനിക്കറിയാം. ഒരുവിധം കഴിച്ചു കൂട്ടുന്നതു വളരെ ബുദ്ധിമുട്ടിയാണ്. എന്റെ അച്ഛനെ ഞാൻ കണ്ടിട്ടില്ല. ഒരു തിരുമണ്ടനെയാണ് കല്യാണം കഴിച്ചതെന്ന് അമ്മ പറഞ്ഞുപോരുന്നുണ്ട്. അവൾക്ക് ഒന്നും ഹിതമാകുന്നില്ല. തൊട്ടതെല്ലാം കുററം! ശൈശവത്തിൻ കുമാരിയെ വളൎത്തിയതു് അമ്മയാണ്. രാജ്ഞി മരിച്ചതിന്റെ ശേഷം സുമതിയമ്മ വന്നതുവരെ അമ്മതന്നെ ആയിരുന്നു കുമാരിയുടെ കാൎയ്യങ്ങൾ അന്വേഷിച്ചുവന്നതു്. നിങ്ങളുടെ സോദരി വന്നതിൽപിന്നെ, കുമാരിയും അവരും ഒരുമിച്ചു കൂട്ടുകെട്ടായി. അവരുടെ മനസ്സ് തമ്മിൽ നന്നായി ഇണങ്ങി. അമ്മ ഇന്നും പറയുന്നതു അവരുടെ യുക്തിയെ എല്ലാം സുമതി മോഷ്ടിച്ചെട്ടുത്തു് വിളമ്പി കുമാരിയെ വശീകരണം ചെയ്തു എന്നാണ് അഭിപ്രായചൌൎയ്യം എന്ന കുററത്തിനു സുമതി ശിക്ഷാൎഹയാണത്രേ! ഇങ്ങനെ അമ്മ ഓരോ കൂട്ടം പറയും. എനിക്കു പോകാൻ വൈകി. ഇനിയും താമസിക്കാൻ നേരമില്ല. ഇത്രയും പറഞ്ഞു പക്ഷിയുടെ ഛായപായുംപോലെ അവൾ ഓടിപ്പോയി.

ആ യുവതിയെ തന്നെ നോക്കി നിന്ന മോഹനൻ ആത്മഗതം പതുക്കെ പറഞ്ഞു:—"ശുദ്ധയാണു് വിമല, നിഷ്കളങ്ക നേരുകാറി. ഞാൻ വേൾക്കയാണെങ്കിൽ അവളെത്തന്നെ വേൾക്കും. മുഖത്തിന്റെ പരിഭ്രമംഎത്ര കോമളമായിരുന്നു! അവിടത്തെ ഗർവ്വിട്ടിടിച്ച മുക്കിയ ബുദ്ധിപ്പിഴയുള്ള രാജകുമാരിയുടെയോ, ശങ്കിടിക്കാരി സുമതിയുടെയോപോലല്ലാ, നിർമ്മലയായ ഈ കന്യക!"

ഇതുകേട്ട ഞാൻ വചിച്ചു:—കൊക്ക കൊക്കിനേയും, പ്രാവു പ്രാവിനേയും, ഗരുഡൻ ഗരുഡനേയും, വാഞ്ഛിക്കുന്നതു പതിവാണു്. എന്റെ കുമാരി! കുമാരിയെ എത്ര സ്തുതിച്ചാലും എനിക്ക മതിവരുന്നില്ല. കുമാരിയുടെ വഴി പിഴച്ചിരിക്കുന്നു. എന്നാലെന്തു്? ഇപ്രകാരമുള്ള മഹത്തരമായ മാർഗ്ഗഭ്രമം തന്നെയും പ്രശംസനീയമല്ലെ? മുപ്പതു പുരുഷന്മാരുടെ ബുദ്ധി കുമാരിയുടെ ബുദ്ധി എത്തുന്നതിൽ മൂന്നിലൊരു ഭാഗം ചെല്ലുന്നില്ല. എല്ലാ സ്ത്രീജനങ്ങളും തന്നെപ്പോലെ ആണെന്നു ആ മഹതി വിചാരിക്കുന്നു.

"ആത്മവൽ സർവ്വ ഭൂതാനി"എന്നില്ലേ? സത്യത്തേയും എന്നേയും, വിഭ്രമിപ്പിക്കുന്നതിനായി, കുമാരി അത്ഭുതമായ കിരീടത്തെ ധരിപ്പിക്കുന്നു. അവളും, മററവളും, അവരോ; കുമാരിക്ക അമൃതം പാകപ്പെടുത്തി കൊടുക്കുന്ന ദിവ്യനാരിമാർ ആണു്. ഹാ! കുമാരി നടക്കുമ്പോൾ സാക്ഷാൽ സരസ്വതിതന്നെ അവളിൽ വന്നു വിളങ്ങുന്നു. അഹോ ലക്ഷ്മീവിലാസം!

ഈ വിധം സല്ലാപം ചെയ്തുംകൊണ്ടു ഞങ്ങൾ നടുമുററം കടന്നു. ഞങ്ങൾ ഉത്തരമന്ദിരത്തിന്റെ മട്ടുപ്പാവിൽ കയറി ഭിത്തിമേൽ ചാരിനിന്നു സുഗന്ധമധുരമായ മന്ദമാരുതനെ സേവിച്ചു നിൽക്കുമ്പോൾ, അവിടേയ്ക്കു സരളൻ വന്നു. ഒരു കോട്ടുവാ വിളിച്ചുംകൊണ്ടു അയാൾ പറഞ്ഞു:—ഹേ! ബഹുപ്രയാസം! ഇതു ഞാൻ ഒട്ടേറെ

പണിപ്പെട്ടു ഒട്ടൊക്കെ ഛരായമെയാടുള്ള പയിററല്ലാ നല്ല എരിയുന്ന വെയിലിൽ വങ്കാട്ടിലെമരംവെട്ടുക, ഒരുകാതം വഴി തൂക്കുക, കല്ലിട്ടിടിക്ക ഇതൊക്കെ എന്തെളുപ്പം! പ ററിച്ചു. ആ പൂജ്യ ശ്രീദേവിയുടെ മുമ്പെ ചെന്നു തലത ല്ലുക, മഹാവിഷമം എന്നേ പറയാനുള്ളൂ. ഞാൻ ചെന്നു കേറി എന്നു പറഞ്ഞാൽ മതിയല്ലോ! അവർ പുറപ്പെ ടാൻ ഒരുങ്ങി നിൽക്കുകയായിരുന്നു. കണ്ണിൽനിന്നും പുറ പ്പെട്ട അഗ്നിയുടെ എരിച്ചിൽ ബഹു കഠിനം! കൊടുങ്കാ ററും, പിശറും, മഹാമാരിയും, തിങ്ങി വിങ്ങി ഒരുകലാശം ഞാൻ പയ്യെപ്പയ്യെ വെള്ളം തടവിയ വാക്കുകളെ ചൊരി ഞ്ഞു തുടങ്ങി. കളമൊഴികളുടെ ഓമനമട്ടിൽ ഞങ്ങളെ രക്ഷിക്കണേ, എന്നു ഇടയ്ക്കു ഞാൻ ഒന്നുതാങ്ങി. നിങ്ങൾ ആരു്, എന്തിനിവിടെ വന്നു തലയിട്ടു; എന്നു ആ ഹി ഡുംബി. ഞാൻ ഒരു മിനുസകഥയും കെട്ടി പറഞ്ഞില്ല. തോഴരേ പോലെ പച്ചവെള്ളംപോലെ എല്ലാം തുറന്നു വിട്ടേച്ചു. അവർ കൈമലത്തി, കണ്ണുയർത്തി, ഒരു നില നിന്നു. ഞാൻ മുന്നടമ്പടിയെപ്പററി ഒരു വാക്കു സൂചി പ്പിച്ചു. • പേ പറയാതിരിക്ക എന്നു അവർ ശഠിച്ചു. അ യ്യോ! ഗോപുരദ്വാരത്തിലെ വിളംബരം! മൂന്നു ജീവൻ! ഞങ്ങളെ രക്ഷിക്കണേ! കണ്ണു തുറന്നിരിക്കെ തന്നെ ഞ ങ്ങൾ ഈ കുടുക്കിൽ വന്നുചാടി. കിട്ടിയതു വാങ്ങിക്കൊ ള്ളണം എന്നു പിടി മുറുക്കി കളയരുതേ. കടുങ്കൈ എടുത്താൽ ഒരുവേള നിങ്ങളുടെ തൊഴിൽതന്നെ തുലഞ്ഞു പോയേക്കും, എന്നു തട്ടിവിട്ടു. അതിനു അവർ ഇതില ധികം എന്താണു് ഇനിയും വരാനുള്ളതു്? പക്ഷപാതം കൊണ്ടു് ഇപ്പോൾ തന്നെ എല്ലാം മിശ്രമായി തീർന്നിട്ടി ല്ലേ, എന്നായിരുന്നു ഉത്തരം പറഞ്ഞതു്. അപ്പോൾ മാതൃ ഹൃദയത്തെ ഒന്നിളക്കാമോ എന്നു പരീക്ഷിക്കാനായി,— പിന്നെ, ഇങ്ങനെ പിടിച്ചുകൊണ്ടാൽ വിമലയും വീഴ്ചക്കാ

രിയാകുമല്ലോ! അറിഞ്ഞതിനെ മറച്ചുവച്ചു എന്ന കുററം! എന്നു പറഞ്ഞു—അപ്പോൾ അവർ ആ കാൎയ്യം ഞാൻ നോക്കിക്കൊള്ളാം എന്നത്തരം പറഞ്ഞു എന്നെ മടക്കി. 'യുദ്ധം ഉണ്ടാകുന്ന പക്ഷം അനേകം ആളുകൾക്കു അപകടം ഉണ്ടാകും' എന്നായി. ഞാൻ അതെനിക്കറിഞ്ഞിട്ടു് ആവശ്യമില്ല. പറയുന്നതു് എന്റെ ജോലിയാണു്. എന്റെ ജോലിയെ ഞാൻ ചെയ്യണം. ചെയ്യേണ്ടതു ചെയ്യുന്നതു തന്നെ ധൎമ്മം. പിന്നെ വരുന്നതു വരട്ടെ! എന്നു് അവർ ഒരേ പിടിയിൽ നിന്നു. ഞാൻ വിഷമിച്ചു. ഏറിയനാൾ വെള്ളം വീണാൽ കുഴിയാത്ത കല്ലുണ്ടോ എന്നു കരുതി, ഞാൻ ധൈൎയ്യത്തെ വിടാതെ വീണ്ടും പറഞ്ഞുതുടങ്ങി,—ഒന്നുകൂടി ആലോചിക്കണേ അമ്മേ, വരട്ടെ തീൎച്ചയാക്കാൻ! ഇവിടെ നിങ്ങളുടെ സ്ഥാനം രണ്ടാമതല്ലേതെന്നോ, ഞാൻ പറഞ്ഞു കേട്ടു. വാസ്തവം ഞാൻ അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്. ഈ ആലയം ഉണ്ടാകാൻ കാരണം ഇനി ഞാൻ ഒന്നു പറയട്ടെ,—ഭേതിയെ ഇതിന്റെ മാതാവായി അഭിഷേകം ചെയ്യാം; സ്വല്പം കണ്ണടച്ചേക്കണം; ഞങ്ങൾ വന്നകാൎയ്യത്തെ അറിഞ്ഞില്ലെന്നു് ഭാവിക്കണം. അത്രേ വേണ്ടതുള്ളൂ. കുമാരന്റെ ന്യായപ്രകാരം കുമാരിയെ ഗ്രഹിച്ചുകൊള്ളട്ടെ! ഒന്നു സഹായിക്കണം. എന്നാൽ ഇതാ സത്യം:—സത്യം—ഞങ്ങളുടെ രാജ്യത്തിൽ ഭേതിയുടെ ഖ്യാതി എന്നും നില നില്ക്കത്തക്കവണ്ണം ഒരു വിദ്യാലയം സ്ഥാപിക്കയും അവിടെ യുവതീഗണനേതൃത്വം വഹിക്കുന്നതിനും വേണ്ട സകലഏൎപ്പാടുകളും ഞാൻ ഏററു നടത്തി തരാം. ഈ വെടിഫലിച്ചു. ആകട്ടെ ആലോചിച്ചു് ഇന്നു മറുപടി പറയാം. അതുവരെ മിണ്ടാതിരിക്കുവിൻ," എന്നു അവർ പറഞ്ഞു. ഇങ്ങനെ കിടക്കുന്നു കാൎയ്യം ഇത്ര തന്നെ.

അയാൾ ഇത്രയും പറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞപ്പോൾ കുമാരിയുടെ അടുക്കൽനിന്നു ഒരുത്തി വന്നു,—ഇന്നു ഉച്ചയ്ക്കു മേൽ വടക്കുള്ള ഒരു മലയെ അളക്കുന്നതിന്നായി കുമാരി എഴുന്നള്ളുന്നുണ്ടു. നിങ്ങൾകൂടി വരുന്നുണ്ടോ? സ്ഥലം വിശേഷപ്പെട്ടതാണു്. കാണേണ്ടതുതന്നെ. അവിടെ ഒരു അരുവിയും ഉണ്ടു്. എന്നു പറഞ്ഞു അവൾ കുറേദൂരം ഉള്ള ഒരു മലയെ ചൂണ്ടികാണിച്ചു.

ഞങ്ങൾ സമ്മതിച്ചു. പകൽസമയം പതിവുജോലികളിൽ പ്രവേശിച്ചു കഴിച്ചു. പിന്നീടു് ഞങ്ങൾ പൂമുഖത്തിലേക്കു പോയി അവിടെ കുമാരി യുവതികളുടെ മദ്ധ്യേ നിന്നിരുന്നു. അവരേക്കാൾ കുമാരിക്കു് ഒരു ശിരസ്സു കൂടുതൽ ഉയരം ഉണ്ടായിരുന്നു. കുമാരി ഒരു തുൺചാരി ഇണങ്ങിയ ഒരു പുലിയുടെ മേൽ ഒരു കാൽ ഊന്നി നിന്നിരുന്നു. അതു പൂച്ചയെപ്പോലെ ഉരുണ്ടുകിടന്നു. അവളുടെ പാദുകത്തെ നക്കി കളിച്ചു. ഞാൻ അടുത്തെത്തി, കുമാരിയുടെ മുഖത്തുനോക്കി. പൊടുന്നനെ, പഴയ തലക്കറക്കം എന്നെ പിടികൂടി. കുമാരി ഒരു വെറുംചിത്രം, പുലികൾ ഒരു ചെറുച്ഛായ. സ്വപ്നത്തിന്റെ കിനാവു് ഒന്നും ഇല്ല, എല്ലാം ഉണ്ടു്. എന്തൊക്കയോ എനിക്കു തോന്നി. എന്നാൽ അതോടുകൂടി, എനിക്കു മനസ്സിൽ ഒരു സംഭ്രമം ഉണ്ടായി. കുമാരിയുടെ ദൃഷ്ടി എന്നിൽ പതിഞ്ഞപ്പോൾ, ഞാൻ അറിയാതെ ഒരു ദീർഘനിശ്വാസം വിട്ടു. കൈകാൽ ഉറച്ചില്ലാ. മുട്ടുകുത്തി നമസ്കരിച്ചാലോ എന്നൊരു ബുദ്ധിതോന്നി ഹൃദയം തുടിച്ചു. എന്തിനേറെ പറയുന്നു. ഒരുവിധം അശ്വത്തിന്മേൽ കയറി, അണിയിൽ ചേന്നു്, നദീതീരത്തിൽകൂടെ പോയി.

കുമാരിയുടെ അരികെ കൂടിയാണു് ഞാൻ സവാരി ചെയ്തതു്. കുമാരി എന്നോടു പറഞ്ഞു:—ഇന്നലെ നിങ്ങളുടെ സഖിയോടു പറഞ്ഞതിൽവച്ചു കുണ്ഠിതം തോന്ന

ത്തു്. നാം അങ്ങനെ പറയേണ്ടിവന്നുപോയി' ഞാൻ,—ഇല്ലാ, അവൾക്കു തോന്നീട്ടില്ല. എന്നാൽ ഞങ്ങൾ പറഞ്ഞ ആളിനു കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടിയുടെ പരുഷവാക്കുകൾ വ്യസനകരമായിരിക്കും എന്നുപറഞ്ഞു. അപ്പോൾ കുമാരി ഈഷൽ ആശ്ചര്യത്തോടെ പറഞ്ഞു:—"പിന്നെയും കഥ അതുതന്നെയോ? ദൂതു പറയാൻ വന്നിരിക്കയാണോ? അയാളുടെ വക്കാലത്തു പിടിച്ചിട്ടുണ്ടോ? നിങ്ങൾ പുത്തൻ വരവായതുകൊണ്ടു് ഞാൻ ധാരാളം സ്വാതന്ത്ര്യം അനുവദിച്ചിരിക്കുന്നു. പറയാനുള്ളതു മുഴുവൻ ആകട്ടെ! പിന്നീടു് ആ സംഗതിയെ വിട്ടേക്കണം. ആകട്ടെ ഞാൻ കുമാരനെ അറിയും; ആഗ്രഹം ഇതാണു് എന്നു വിക്കി വിക്കി പറഞ്ഞു:—"രാജാവിന്റെ വിശ്വാസവും,—മുമ്പു് ഒരു നിശ്ചയം നടന്നിട്ടില്ലേ? കുമാരൻ ശുദ്ധഹൃദയൻ ആണു്. കുമാരിയെപ്പററി പറഞ്ഞുകേട്ടിട്ടുള്ളതെല്ലാം സൂക്ഷ്മം! ഈ ദേശത്തിലേക്കു പക്ഷികൾ പറന്നുവരുമ്പോൾപോലും അദ്ദേഹം അതിനെനോക്കി അസൂയപ്പെടാറുണ്ടു്. ഇങ്ങോട്ടു വരണമെന്നു വലിയ മോഹം ഉണ്ടു്. രീതി ഇങ്ങനെ തുടങ്ങിയാൽ കുമാരന്റെ കഥ കഷ്ടംതന്നെ! വ്യസനത്താൽ മരിക്കയോ നിരാശയാൽ പ്രാണത്യാഗം ചെയ്യുകയോ; ഇതുകേട്ടു കുമാരി:—ആ ബാലൻ അത്ര സാധുവാണോ? എഴുത്തറിഞ്ഞുകൂടെ—പുസ്തകങ്ങൾ ഇല്ലെ? കുതിരസവാരി പന്തുകളി ഇങ്ങനെ ഉള്ള കളികൾ ഇല്ലെ? അല്ലാ യുവാക്കന്മാൎക്കു ഹിതംതോന്നുന്ന രണോല്ലാസം ഇല്ലെ? കേവലം ഒരു പെൺകുട്ടിയെപ്പോലെ പഴങ്കഥ ഓൎമ്മിച്ചു ഖിന്നനായി കാലംകഴിക്കുകയോ? പാവത്തിന്റെ ബുദ്ധി പഴയ പെൺബുദ്ധിയായിരിക്കും; നമുക്കും ഒരു കാലത്തിൽ ചാപല്യം ഉണ്ടായിരുന്നു. അന്നു ചില സ്വപ്നങ്ങൾ തോന്നിയിരുന്നു. ചിലർ അയാളു ഓടിപ്പററിയിരിക്കാം. അക്കാലം എന്നേ കഴിഞ്ഞുപോയി.

അതേപ്പററി ഇനി ഒരു ചിന്തയും ഇല്ലാ. നാം ആൾതന്നെ മാറിപ്പോയി. ഈ ജോലിയിൽ ഏപ്പെട്ടതിൽപിന്നെ നമുക്ക് ഒരു ചിന്തയേഉള്ളു; അതായതു സ്ത്രീകളുടെ പൂർവ്വദിവ്യത്വത്തെ പുനരുദ്ധാരണം ചെയ്യണം. പുരുഷന്മാരോടു തുല്യാവകാശികളാക്കി ഒരേ സിംഹാസനത്തിൽ സ്ത്രീജനങ്ങളെ ആരോഹണംചെയ്യണം.

കുമാരി അല്പം വിരമിച്ചതിന്റെശേഷം സഗർവ്വം മന്ദഹാസംതൂകി വീണ്ടും കഥിച്ചു:—മുൻനിശ്ചയമോ,— "നാം ഇവിടെ ആരുടെ വരുതിയിലും അല്ലാ ഇരിക്കുന്നതു്. നമ്മുടെ സ്ഥിതിയെ നാം അറിയുന്നു. ഓ, രാജ്ഞിസ്ത്രീരത്നം! നിങ്ങളുടെ ഉത്തമദൃഷ്ടാന്തം! ആ മഹാമതി രാജാവിന്റെ അനുചിതമായ ആജ്ഞയെ നിർഭയം നിരാകരിച്ചു, തന്റെ ഗൌരവത്തെ രക്ഷിച്ചു.

ഇതിനുത്തരമായി ഞാൻ ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:—തിരുമേനിയെ ആശ്രയിക്കുന്ന ആളിനെ ഈവിധം പ്രാച്യവിധിയാൽ നിരാകരിക്കരുതു്. സുഖത്തേയും, മനോജ്ഞത്തേയും, ആഗ്രഹിച്ചുവരുന്നവന്റെ നേക്കു കാററും മഴയും വിടരുതു്. എനിക്കു കുമാരനെ നല്ലവണ്ണം അറിയാം. അദ്ദേഹം സത്യത്തിന്റെ അവതാരം ആണു്. കാലപ്പഴക്കത്താൽ വേരുറച്ചിട്ടുള്ള പുരുഷപ്രാമാണ്യതയെ നാസ്തീകരിക്കുക എളുപ്പമുള്ള വേലയാണോ? എന്നു നോക്കുക. പറയാനുള്ളതിനെ തുറന്നു പറയുന്നതിനു് അവിടുന്നു് അനുവാദം തന്നുവല്ലോ? ഞാൻ പറയട്ടോ? ഒന്നു വിചാരിച്ചു നോക്കണം:—ഈ വേല പാതിയാകുന്നതിനുമുൻപു് ഇവിടുന്നു് ജീവൻവെടിഞ്ഞു എന്നു വരാവുന്നതല്ലേ? പിന്നീടു് ഈ സ്ഥാനം ഏൾക്കുന്നവൾക്കു സാമത്ഥ്യം ഇത്രത്തോളം ഇല്ലെന്നു വന്നേക്കാം. അവൾ എല്ലാം തുലയ്ക്കും. അപ്പോൾ ഈ പാടുപെട്ടതെല്ലാം വ്യത്ഥമായിത്തീരും. കടപ്പുറത്തു് മണ്ണിന്മേൽ പതിഞ്ഞ കാലടിപോലെ എല്ലാം

മറഞ്ഞു പോയും; കീത്തിയെ വരനായും, വേലകളെ സന്താനമായും ഗണിച്ച ഭവതി ഇവിടെ വസിക്കുമ്പോൾ, സകല സ്ത്രീകൾക്കും ലഭിക്കേണ്ടതായുള്ള പ്രേമം, സന്താനം, ഭാഗ്യം എന്നിവയെ കയ്യേൾക്കാതെ ഭവതി നിരത്ഥകമായ ജീവിതത്തെ കഴിച്ചുകൂട്ടി എന്നും വന്നേക്കുകയില്ലേ. എന്നു ഞാൻ സംശയിക്കുന്നു.

ഞാൻ ഇങ്ങിനെ വണ്ണിച്ചതുകേട്ടു, തെല്ല മുഷിച്ചിൽ ഭാവിച്ച് സുന്ദരിയായ കുമാരി, ശബ്ദം ഉയത്തിപറഞ്ഞു:—മതി,സംസാരം മതിയാക്കുകതന്നെ. നീ ഒന്നും അറിയാത്ത മോശക്കാരിതന്നെ! വെറും മലമ്പുറത്തു കിടന്ന പെണ്ണ് എന്തുകഥ! ആ കുമാരൻെറ രാഗം സാക്ഷാൽ, ഈശ്വരൻെറ രാഗത്തിന്നു തുല്യമെന്നുതന്നെ ഇരിക്കട്ടെ! നാം ഈ പ്രവൃത്തിയെ പ്രതിജ്ഞചെയ്തല്ലെ എടുത്തിട്ടുള്ളതു്! നമുക്കു ആ സുഖാനുഭോഗങ്ങൾ വേണ്ട! പെണ്ണേ, നിൻെറ ധാർഷ്ട്യം നമ്മോട്ട ഇങ്ങനെ ആരും മുമ്പു മുതിന്നു പറഞ്ഞിട്ടില്ലാ. എങ്കിലും കുഞ്ഞുങ്ങളെ പററി ഒരു വാക്ക്,—വനപുഷ്പങ്ങളെപ്പോലെ എങ്ങും അതുകൾ നിറഞ്ഞുകാണട്ടെ! നമുക്ക് അതുകളെക്കുറിച്ചു വളരെ വാത്സല്യം തോന്നുണ്ട്. എങ്കിലും അതുകളും മരിക്കുന്നു. പെണ്ണേ, നീ എന്തു പുലമ്പിയാലും, ഒന്നു സത്യം—മഹൽകൃത്യങ്ങൾ നശിക്കുകയില്ലാ; സൂൎയ്യചന്ദ്രന്മാരെപ്പോലെ അവ സൎവ്വകാലവും വിളങ്ങുന്നു. കാണികളുടെ കണ്ണിന് ആനന്ദം നൽകുന്നു. കുഞ്ഞുങ്ങളെ:—പുരുഷന്മാർ നമ്മുടെ ഹൃദയത്തിൽ നിന്നും പിഴുതെടുക്കുകയും, അതുകളോടുള്ള വാത്സല്യത്തെ ദൈന്യതകൊണ്ടു നമ്മെ കൊല്ലുകയും, നമ്മെ വല്ലാതെ മനസ്സുമുട്ടിച്ചു പീഡിപ്പിക്കുകയും!—അഹോ സങ്കടം:—കുഞ്ഞുങ്ങളെ,—കുഞ്ഞുങ്ങളോ, 'വല്ലാത്ത ബാലപ്രഭവത്തിനേക്കാൾ ഇല്ലാത്ത ബാലപ്രഭവം സുഖംപോൽ' വഴി തെററിയാൽ കുററമെല്ലാം അമ്മയ്ക്കാണ്. പുത്രനുള്ള

മാതാവിനെപ്പോലെ ഭാഗ്യം നടക്കുന്ന ഭോഷം ഭൂമിയിൽ ആൎക്കുണ്ടു്? നാം പേരുകേൾക്കാനായിട്ടല്ലേ, യത്നംചെയ്യുന്നതു്. ഒരിടം സ്ത്രീകൾക്കായി സമ്പാദിച്ചു വയ്ക്കുന്നവൎക്കു കീൎത്തി ലഭിക്കുമെന്നിരിക്കിലും, നാം അടിസ്ഥാനംകെട്ടി ഉറപ്പിക്കാമെന്നു മാത്രമേ കരുതുന്നൊള്ളൂ. പുറകെ വരുന്നവർ പൂൎത്തിയാക്കിക്കൊള്ളും, അടിസ്ഥാനം കെട്ടുന്നതുതന്നെ ശ്രേയോലാഭത്തിനു കാരണമായി വരുന്നതാണു്—ആയതുകൊണ്ടു് അക്ഷീണം പ്രവൃത്തിചെയ്യുന്നതുതന്നെ നമ്മുടെ ധൎമ്മം, എഴുനേററു ജോലിചെയ്യുക, പിൻവാഴ്ചക്കാർ എല്ലാം മുടിച്ചുകളയും എന്നു ഭയപ്പെട്ടു, നാം ജോലിയിൽനിന്നും പിന്തിരിഞ്ഞുകൂടാ. ശലഭങ്ങളെപ്പോലെ, കൃശജീവികളെ മനുഷ്യർ പത്തായിരം സംവത്സരം ജീവിക്കുന്നതിനു ശക്തിയുള്ള ദിവ്യന്മാരായിരുന്നു എങ്കിൽ, അവരവർ തുടങ്ങിയ വേല അവരവർതന്നെ, പരിപൂൎത്തിയാക്കി ആനന്ദിക്കുമായിരുന്നു, ഭാവികാലത്തെ അവസ്ഥ അവർ കണ്ടറിയുമായിരുന്നു.

കുമാരിയുടെ കല്പനാശക്തിയുടെ വൈഭവത്തെപ്പററി അതിശയിച്ചും, അവളെ പിൻതിരിക്കുക പ്രയാസമെന്നു ശങ്കിച്ചും, നിന്ന എന്നെ നോക്കി അവൾ എൻെറ മനസ്സിലെ വിചാരങ്ങളെ ഇപ്രകാരം വ്യാഖ്യാനിച്ചു,—നാം ഒരുമാതിരി ഘോരസത്വമാണെന്നു നിങ്ങൾ വിചാരിക്കുമായിരിക്കും; നമുക്കു് അതുകൊണ്ടു് ആശ്ചൎയ്യം തോന്നുന്നില്ല. കേട്ടു കേട്ടു തഴമ്പായിപ്പോയി. പണ്ടുപണ്ടേ പുരുഷന്മാരുടെ ഹിംസയെ അനുഭവിച്ചു വരുന്ന സ്ത്രീകൾക്കു നമ്മുടെ ഉദ്യമത്തിൻെറ മഹത്വത്തെ പെട്ടെന്നു് അറിയാൻ കഴിയുന്നില്ല. നമ്മുടെ കാൎയ്യം സാവധാനത്തിലേ പൂൎത്തിയാകയുള്ളൂ. ഒരു ഒററപ്രവൃത്തികൊണ്ടു നമ്മുടെ ആഗ്രഹം സാധിക്കുമെങ്കിൽ—ആയതു മരണം പ്രാപിക്കാതെ കഴിയാത്തതായി തന്നെയിരിക്കട്ടെ—അതിനായി

നമ്മുടെജീവിതത്തെ ദാനം ചെയ്യുന്നതിന നമുക്കുമടിയില്ല. സോദരികളുടെ ദാസ്യവിമോചനത്തിനുവേണ്ടി നമ്മുടെ ജീവനെ ബലികൊടുക്കാൻ നാം സന്നദ്ധയാണു്.

നയനങ്ങളിൽ നിറഞ്ഞ് അശ്രുകണത്തെ അധഃകരണം ചെയ്യാനെന്നപോലെ, മഹതിയായ കുമാരി തലതാഴ്ത്തി. ഞങ്ങൾ അരുവിയുടെ സമീപം പ്രാപിച്ചു. ഇടിരവത്തോടുകൂടി കൃഷ്ണശിലകളിന്മേൽക്കൂടെ നദീ ജലം ഒഴുകി. മേൽ നിന്ന വൃക്ഷങ്ങൾ ചലിച്ചു. ജലബിന്ദുധൂളികോമളവർണ്ണങ്ങളെ വീശി. അടിയിൽ മാനുഷകാലത്തിന മുമ്പു ജീവിച്ചു പുളച്ചിരുന്ന ചില മഹാസത്വങ്ങളുടെ അസ്ഥികൾ കിടന്നിരുന്നു. കുമാരി കുറെനേരം അവയെനോക്കി,- ഒരു കാലത്തു നമ്മുടെ അസ്ഥികളും ഈ നിലയിലാകും. നൂതനജീവജാലങ്ങൾ—പരിഷ്കൃതാവസ്ഥയെ പ്രാപിച്ചവ—ഉണ്ടായിവരും എന്നു പറഞ്ഞു. സർവ്വശക്തനായ സാക്ഷാൽ സ്രഷ്ടാവു കേവലം ഒരുപണിക്കാറനെപ്പോലെ പരിചയം കൊണ്ടു് അഭിവൃദ്ധിയെ പ്രാപിക്കുന്നു എന്നു പറയുന്നതു് ഈശപരദൂഷണമാകയില്ലേ? എന്നു ഞാൻ ചോദിച്ചപ്പോൾ, കുമാരി, നിങ്ങൾക്കുതത്വശാസ്ത്രത്തിൽ വാസനയുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നു. ആ വിഷയത്തിലേക്കുള്ള സമ്മാനം—ഒരു ഹേമവലയം വാങ്ങുവാൻ ശ്രമിക്കണം; അതിൽ പതിച്ചിരിക്കുന്ന പച്ചക്കല്ലിലെ രൂപം ഒരു വൃക്ഷത്തിൻെറ ചുവട്ടിൽ—ഇരുന്നു വിഷം കുടിച്ചു മരിക്കേണ്ടിവന്ന സാക്രട്ടീസ്സിനു ജ്ഞാനോപദേശം ചെയ്യുന്ന സംഗതിയെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു. നമ്മുടെ സപത്നപ്രമാണം മുദ്രരൂപം ഒത്തിട്ടുണ്ടു്. വിഭേഷി പ്രകൃതവിഷയത്തിലും, വിദ്യാർത്ഥി അവളുടെ മുഖാവലോകനത്തിലും, ലയിച്ചിരിക്കുന്നു. എല്ലാ വിഷയത്തിലും ആവശ്യപ്പെട്ട അഭ്യാസത്തിനു് ഇവിടെ സൌകര്യം ഉണ്ടായിരിക്കുന്നു എന്നു് ഉത്തരം പറഞ്ഞു. എങ്കിലും ശരീരശാസ്ത്രത്തെ പഠിക്കുന്നവരായി

ഞാൻ ആരെയും കണ്ടിട്ടില്ലെന്നു : തോന്നുന്നു, എന്നു ഞാൻ പറഞ്ഞു. കുമാരിയുടെ ഉത്തരം ഇങ്ങനെ ആയിരുന്നു;—അതു നാം വിട്ടുപോയിട്ടില്ല. ആ വിഷയം ഇവിടേ വേണ്ടെന്നു മനഃപൂൎവ്വമായി വിധിച്ചിട്ടുള്ളതാണു്. രാക്ഷസകൎമ്മം ചെയ്യാൻ മടിയില്ലാത്ത പുരുഷന്മാരെപ്പോലെ ജീവനുള്ളതും, ഇല്ലാത്തതുമായ ജന്തുക്കളെ കുത്തിക്കീറി,—മനസ്സിനെ കല്ലാക്കുന്ന വേല, നമ്മുടെ ശാന്തശീലകളായ യുവതികൾ ചെയ്തു മാനത്തേയും മൎയ്യാദയേയും ദൂഷിപ്പിക്കേണ്ട എന്നു കരുതി തന്നെ നാം ശസ്ത്രക്രിയാപരിശീലനം ഇവിടെ വേണ്ടെന്നു വച്ചിട്ടുള്ളതു്. ജ്ഞാനം ജ്ഞാനം തന്നെ. ജ്ഞാനസമ്പാദനത്തിനു അതും ആവശ്യമല്ലെന്നു നാം വിചാരിക്കുന്നില്ല. ആ സംഗതി തൽക്കാലം ആലോചനയിൽ കിടക്കുന്നു. പുരുഷന്മാർ ഇവിടെ വന്നുകൂടെന്നു നിർബന്ധം വച്ചിട്ടുള്ളതിനാൽ, അത്യാവശ്യത്തിനു വേണ്ടപ്പെട്ട ചികിത്സാവിധികളെ ബുദ്ധിമുട്ടി നാം തന്നെ വശമാക്കിട്ടുണ്ടു്.

[ജ്ഞാനത്തിനും പ്രകൃതിക്കും തമ്മിലുള്ള ബന്ധത്തെപ്പറ്റി കുമാരിയുടെ വ്യാഖ്യാനം ആയിരുന്നു,—ഈശ്വരൻ വിചാരിച്ച സമയം തന്നെ സൃഷ്ടികൎമ്മം പരിപൂൎണ്ണമായി, സൃഷ്ടിയുടെ അഭിവൃദ്ധിക്കു സമയത്തിന്റെ സഹായം ആവശ്യമില്ല. സൃഷ്ടി അപൂൎവ്വമാണെന്നു നമുക്കു തോന്നുന്നതു നമ്മുടെ ഇന്ദ്രിയങ്ങൾക്കു എല്ലാം ഒരേസമയം അറിയുന്നതിനു ശക്തി ഇല്ലാഴികയാൽ ആണു്. അതിന്റെ ഓരോ ഭാഗങ്ങളെ കണ്ടുകണ്ടും കൂട്ടിച്ചേൎത്തു ഒരു സ്വരൂപനിൎണ്ണയം നാം ചെയ്യേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. നമുക്കുള്ള ഈ ന്യൂനതയെ നാം പ്രകൃതിയുടെ മേൽ ആരോപിക്കുന്നു. പ്രകൃതി അടിക്കടി വേലചെയ്യുന്നു എന്നു നാം വിചാരിച്ചുപോരുന്നു. അതുകൊണ്ടു നാം സമയത്തെപ്പറ്റി തെറ്റായി ഒരു അഭിപ്രായം കൈക്കൊണ്ടുവരുന്നു. സമയം (കാലം)

നിങ്ങൾക്ക ദീനം പിടിപെട്ടാൽ നാം തന്നെ ചികിത്സ ചെയ്യുന്നതാണ്. നിങ്ങൾ ചോദിച്ച സംഗതി പണിക്കാരനും പണിയേയും കുറിച്ച—പ്രകാശം ഉണ്ടാകട്ടെ! എന്ന് അരുളപ്പാടുണ്ടായി. അപ്പോൾ പ്രകാശം ഉണ്ടായി! തഥാസ്തു. കഴിഞ്ഞതും, നടക്കുന്നതും, വരാൻപോകുന്നതും എല്ലാം—സൃഷ്ടിസവ്വസ്വം—ഒരു ഒററക്രിയ തന്നെ,—അതത്രെ പ്രകാശോദയം,—ജ്ഞാനാഭിവൃദ്ധി—നാം പ്രപഞ്ചത്തിന്റെ ഒരു അണുമാത്രമാണ്—ഒരു ത്രുലോം ചെ

എന്നതു പ്രകൃതിക്ക് ഇല്ല. നമ്മുടെ അപൂണ്ണമായ ശക്തിയുടെ മിഥ്യാബോധമാണ് സമയം എന്നു ഒന്നുണ്ടെന്നു നമ്മെ വിശ്വസിപ്പിക്കുന്നതു്.

ഭൂതവത്തമാനഭാവി എന്ന കാലങ്ങൾ വത്തമാനകാലത്തിന്റെ പ്രകാരാന്തരങ്ങൾ തന്നെ.

സൂക്ഷ്മജ്ഞാനത്തെ ഗ്രഹിക്കുന്ന നമ്മുടെ ഇന്ദ്രിയങ്ങളുടെ പൂണ്ണത മനസ്സിൽ നിഴലിക്കുന്ന ഛായയാണ് സമയം എന്നതു്. സൂയ്യഗ്രഹണസമയം സൂയ്യതേജസ്സിനെ ഒരു വസ്തു മറയ്ക്കുന്നതിനാൽ അതിന്റെഛായ ഭൂമിയിൽ പതിക്കുന്നു. ജ്ഞാനതേജസ്സിനെ ഇന്ദ്രിയങ്ങളുടെ അപൂണ്ണത മറച്ച, ഛായയാകുന്ന സമയത്തെ മാനസികതലത്തിൽ പതിപ്പിക്കുന്നു.

നമ്മുടെ ഇന്ദ്രിയങ്ങൾക്ക ഇപ്രകാരം ന്യൂനത ഉണ്ടെന്നിരിക്കിലും, അതിനെ പരിഹരിക്കുവാൻ നമുക്കു ശേഷിയില്ലാത്തതിനാൽ, നാം ആവുന്നോളം യത്നം ചെയ്യുന്നതിൽ അമാന്തം വരുത്തിക്കൂടാ. പരിപൂണ്ണതേജസ്സുള്ള സുദിനം വരുമ്പോഴേക്ക (കാലം എന്നതു ഒടുങ്ങുമ്പോൾ) സ്ത്രീകളുടെ സ്ഥിതി ഉൽകൃഷ്ടമായി തീരുന്നതിനു നാം ഇപ്പൊഴേ യത്നം ചെയ്തു് അവക്ക് അഭിവൃദ്ധി ഉണ്ടാക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കണം.

റിയ അംശം. നമ്മുടെ ദൃഷ്ടി ഒരു കോണിൽ മാത്രമേ പതിയുന്നുള്ളു. ഇപ്പോൾ, ഇതു്, പിന്നെ, അതു്, ഇങ്ങനെ ഓരോ കോണുകൾ കണ്ടും, ഒരു വിചാരത്തിൽനിന്നും ബലാൽ മറെറാന്നിലേക്കകടന്നും, ഒരു ക്രിയതന്നെഒട്ടൊട്ടു കണ്ടുകണ്ടു ഭ്രമിച്ചു", അതിന്നു പൂർവ്വോത്തരത്വം സങ്കല്പിച്ചു നാം കാലം കഴിക്കുന്നു. യഥാൎത്ഥജ്ഞാനമാകുന്ന പൂൎണ്ണദീപത്തെ ഒന്നോടെ കാണുന്നതിനു നമ്മുടെ ഇന്ദ്രിയങ്ങളുടെ ന്യൂനത നമ്മെ അശക്തരാക്കുന്നു. ഈ ശക്തിക്കുറവു സമയം എന്ന മരായയെ ഉണ്ടാക്കുന്നു. ഈ സ്ഥിതിയിൽ തന്നെയും നാം യത്നംചെയ്യണം. സ്ത്രീത്വത്തിൻെറ ദിവ്യത്വത്തെ സുദിനംവരുന്നകാലം പൂൎണ്ണപ്രശോഭിതമാക്കാൻ നാം ശ്രമിക്കും: സ്ത്രീത്വത്തിൻെറ ദിവ്യത്വത്തിനെ സ്ഥാപിക്കും.

ഭാവിശ്രേയോ ദർശനകാന്തിയാൽ കുമാരിയുടെ നേത്രങ്ങൾ ജ്വലിച്ചു! പിന്നെ ഞങ്ങൾ ഒരു കാതം വഴിപോയി, ഒരു പാലം കടന്നു് പുഷ്പസമൃദ്ധിയും രമണീയതയും ഉള്ള ഒരിടത്തുചെന്നു ചേൻ്നു. എന്തോ മറന്നപോലെ നിന്നു ഞാൻ പ്രകാശിപ്പിച്ചു,—പ്രേമമുള്ളവരുമായി ചേന്നിരുന്നു രമിക്കുവാൻ എത്ര മനോഹരമായ സ്ഥലം" എന്നു വിചാരിച്ചു! അപ്പോൾ കുമാരി, കുമാരി പറഞ്ഞു: അതേ മനസ്സിനെ നിൎമ്മലമാക്കുന്ന ആത്മവിദ്യയെ അഭ്യസിക്കാൻ എത്ര നല്ലയിടം. അമൃതൊഴുകുന്ന സ്ഥലം! ഈ നിലങ്ങൾ മനോമോഹനങ്ങൾ തന്നെ. സ്വൎഗ്ഗത്തിൽ പോലും ഇത്ര ആനന്ദമായ ദിക്കു കാണുകയില്ല. ഉടൻതന്നെ, കന്യകമാരോടുക്കൂടാരങ്ങളെ അടിച്ചു ഭക്ഷണത്തിനു വട്ടംകൂട്ടാൻ കുമാരികല്പിച്ചു. അവർ പട്ടുക്കൂടാരത്തെകെട്ടി തയ്യാറാക്കി. അതിൻെറമേൽ കട്ടിത്തുണിയിൽ കൊറിന്നാകവി പിണ്ഡാർകവിയെ ജയിച്ച സംഗതി ചിത്രരൂപേണ വൎണ്ണിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. കൊറിന്നായുംഅനേകായിരം യുവതി

കളും സ്ത്രീയാൽ തോല്പിക്കപ്പെട്ട പിണ്ഡാർകവിയേയും, കുററിതരായ പുരുഷന്മാരേയും നോക്കി സന്തോഷിച്ചു നിന്നിരുന്നു. ഞങ്ങൾ മലയിൽ ചില ചരിവുകളിന്മേൽ കേറി. സരളൻ സുമതിയുടേയും മോഹനൻ വിമലയുടേയും, ഞാൻ കുമാരിയുടേയും അടുക്കലായി നടന്നു. മൃദുവിരലുകൾ സൂര്യരശ്മിപോലെ കൃഷ്ണശിലകളിന്മേൽ വിളങ്ങി. മൃദുപാദങ്ങൾ പാറകൾക്കു ചൂഡാമണിയായി ശോഭിച്ചു. ഞങ്ങൾ തിരികുന്നിലും കാട്ടിലും കൂടി സഞ്ചരിച്ചു. ശിലകളേയും ചെടികളേയുംതരംതിരിച്ചു നോക്കുകയും മാതിരിക്കു ഓരോന്നിനെ ശേഖരിക്കയും ചെയ്തു. സൂര്യൻ അസ്തമിക്കാറായപ്പോൾ, ഞങ്ങൾ കൂടാരങ്ങളിലേക്കു മടങ്ങി എത്തി.

അവരുടെ ശാസ്ത്രം വിശ്വാസ്യമാണെന്നു വരികിൽ, ഈ സൌരയൂഥത്തിലെ മുഖ്യഗോളമായ സൂര്യൻ അതാ നിമഗ്നനാകുന്നു. നമുക്കും പോയി വിശ്രമിക്കാം; എന്നു കുമാരി ഉത്തരവായതിന്മണ്ണം ഞങ്ങൾ കൂടാരത്തിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു. മലഞ്ചരുവിൽ കൂടി ഇറങ്ങിയ സമയം, ഒരിക്കൽ കുമാരി എന്റെ കൈയേയും ഒന്നോ രണ്ടോ പ്രാവശ്യം ഞാൻ അവളുടെ കൈയേയും പിടിക്കുന്നതിനു സംഗതിയായി. ആ ഭാഗ്യോദയം ഉണ്ടായ നിമിഷത്തിൽ എന്റെ ഹൃദയം പരമാനന്ദംകൊണ്ടു തുടിച്ചു.

സമതറയിൽ കാൽ ചവുട്ടി കൂടാരത്തിനുള്ളിൽ പ്രവേശിച്ചതിന്റെ ശേഷം ഞങ്ങൾ തറയിൽ വിരിച്ചിരുന്ന മെത്തകളിന്മേൽ ഇരുന്നു. നടുക്കു ഒരു പീഠത്തിന്മേൽ സുഗന്ധദ്രവ്യം കത്തി എരിഞ്ഞു പരിമളത്തെ പരത്തി; ഫലങ്ങൾ, പുഷ്പങ്ങൾ, ഭക്ഷ്യങ്ങൾ, സുവണ്ണമധു ഇത്യാദി സാധനങ്ങൾ ശോഭിച്ചു.

ആരെങ്കിലും ഒന്നു പാടട്ടെ, സംഗീതത്താൽ ആവൃതമായ സമയം മൃദുവായി ഗമിക്കുന്നു, എന്നു കുമാരി അരു

ളിച്ചെയ്യപ്പോൾ, അടുത്തിരുന്ന ഒരു കന്യക സ്വരജിത്തു വായിച്ചു. ഒരു പദത്തെ ആലാപിച്ചു.

ഈ രാഗോദ്വേഗത്താൽ കമ്പിതമാനസയായി അവൾ ഗാനം നിൎത്തിയപ്പോൾ ഒരു കണ്ണുനീർത്തുള്ളി—വഴി തെററിയ പവിഴമണിയെപ്പോലെ ഉരുണ്ടു മാറിടത്തിൽ വീണുമറഞ്ഞു. അതുകൊണ്ടു അല്പം പുച്ഛഭാവത്തോടുകൂടി കുമാരി കഥിച്ചു:—നരച്ചു കുരച്ചു പഴയകാലത്തുള്ള ഗാനങ്ങളിൽ ഇത്ര മാനുഷവിനാശകരവും ഹൃദയമോഹനവും ആയവയുണ്ടെങ്കിൽ, നാം നമ്മുടെ കണ്ണുകളിൽ പഞ്ഞി യടച്ചു് അവയെ കേൾക്കാതിരിക്കുകയാണു് വേണ്ടതു്. പ്രലോഭനം നമ്മെ വഞ്ചിക്കുന്നു. നിന്റെ വിചാരങ്ങൾ മുഴുലമായ അലസതയുടെ സന്താനങ്ങൾ ആണു്. കഴിഞ്ഞ കഥയെപ്പററി കിഴിഞ്ഞു വിചാരിക്കരുതു്. പോയതു പോകട്ടെ! പഴയകാലത്തും ചിലതൊക്കെ നല്ലതുണ്ടായിരുന്നു. അവയും ഇപ്പോൾ നാറിത്തുടങ്ങി. കാലപ്പഴക്കം മുറകളെ മാററുന്നു. ഈ മാററവും വളൎച്ചയും ആവശ്യം ആയിരിക്കുന്നു. ലോകത്തിലുള്ള സൎവ്വവും ഉൽക്കൎഷത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു. അന്ധവിശ്വാസവും കുടിലകൎമ്മവും പഴയകാലത്തു മൂൎച്ഛിച്ചിരുന്നു. മേലിൽ നല്ലതുവരും; ധൎമ്മം ജയിക്കും. പ്രോത്സാഹനകാഹളം മുഴങ്ങുന്നു. സമത്വവും സ്വാതന്ത്ര്യവും സന്നിഹിതമായി വരുന്നു.

ചില സ്തോത്രങ്ങൾ ഗാനങ്ങൾ,—ആത്മശക്തിയെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്ന ഗാനങ്ങൾ വലിയ സംഗതികളെ സ്വാതന്ത്ര്യം, ശക്തി, അഭിവൃദ്ധി, ആത്മാവിന്റേതു് ദേഹത്തിന്റേതല്ല ഇവ കവിതയ്ക്കു ഉചിതമായ വിഷയങ്ങൾ ആണു്. കേവലം കാമം, ശൃംഗാരം എന്ന തുച്ഛകാൎയ്യങ്ങളെപ്പററി കവിതയുണ്ടാക്കുക എത്ര നിന്ദ്യമായിരിക്കുന്നു; ഇതോ കാമം. ആ കള്ളക്കുരുടൻ ചതിയനെയും അവന്റെ ബാണങ്ങളെയും പിടിച്ചുകെട്ടി ചിരകാലം

തുക്കിനിൎത്തുവിൻ, ഇതുവരെ സ്ത്രീകൾക്ക് സ്വതേയുള്ള യോഗ്യത പുരുഷന്മാരാൽ പരസ്യമായി അനുവദിക്കപ്പെട്ടുന്നവരെ സ്ത്രീകൾ ദാസികളല്ലാ, ക്രീഡാപദാൎത്ഥങ്ങളല്ലാ, അവർ സ്വതേതന്നെ സ്വാതന്ത്ര്യത്തിനും, പൂജ്യതയ്ക്കും അവകാശമുള്ളവരാണ്. പരാശ്രയത്താൽ കാലക്ഷേപം കഴിക്കേണ്ടവരല്ല. സൎവ്വസമ്മതമാകുംവരെ—ആകട്ടെ, പഠിത്തത്തിനിടയ്ക്കു വിനോദവും ഉണ്ടായിരിക്കട്ടെ, നിങ്ങളുടെ അനുഭവത്തെ പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നതും നിങ്ങളുടെ നാട്ടിലുള്ള സ്ത്രീകളുടെ സമ്പ്രദായങ്ങളെ വൎണ്ണിക്കുന്നതും ആയ വല്ല പദവും, അറിയാമെങ്കിൽ പാട്ടുകതന്നെ. ഇത്രയും പറഞ്ഞതിന്റെ ശേഷം രാജകന്യക നിങ്ങളുടെ നാട്ടിലെ ഒരു പാട്ടു പാടുവിൻ,—പുരാതനകാലത്തെ സംഗതികളെ പെറുക്കി എടുത്തു വ്യസനത്തെ ആലാപിക്കുന്ന ഗാനം കേൾക്കാൻ നമുക്കു സന്തോഷം തോന്നുന്നില്ല. നല്ലതിനെ നിൎദ്ദേശിക്കുന്നതും ഭാവിഗുണത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്നതുമായ ഒരു പദം ആയിരിക്കട്ടെ എന്നു എന്നോടു ആവശ്യപ്പെട്ടു.

പക്ഷികൾ ദക്ഷിണദിക്കിലേക്കു പറന്നുപോകുന്നതിനെ കണ്ടു ഞാൻ മുമ്പു രചിച്ചിട്ടുള്ളതും, അപ്പോൾമിക്കഭാഗങ്ങളും ഓൎമ്മയിൽ ഇരുന്നതും ആയ, ഒരു പദത്തെ ആവശ്യമുള്ള ഭേദങ്ങളെ ചൊല്ലിയ നേരംതന്നെ വരുത്തി സ്ത്രീസാധാരണമായ മൃദുസ്വരത്തിൽ ആവുംവണ്ണം പാടി.

ഞാൻ പാട്ടു നിൎത്തി. യുവതികൾ അന്യോന്യംനോക്കി അപ്രകൃതമായ വിധം ചിരിച്ചു.. കുമാരി മന്ദസ്മിതയുക്തം ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു—

നിന്റെ ഗാനം കേൾക്കാൻ കുയിലുകൾ വാഞ്ഛിക്കയില്ല. വീട്ടിലെ തവളയൊ കഴുതയൊ മാത്രമേ നിന്റെ സംഗീതത്തിൽ ലയിക്കയുള്ളു. അതും ഒരു ശൃംഗാരപദം: ശൃംഗാരരസം അതീവ ജുഗുപ്സാവഹമാണെന്നാണ് നമ്മുടെ അഭിപ്രായം. യഹൂദന്മാർ കല്ലുരയ്ക്കുക, ഇഷ്ടികചുടുക

മുതലായ നീചകൃത്യങ്ങളെ ചെയ്ക കാലത്തെ ഈ ഗാനം നമ്മെ ഓൎമ്മിപ്പിക്കുന്നു. ഈ വിധം മെരട്ടുപറഞ്ഞും കൊഞ്ചിക്കുഴഞ്ഞും സ്ത്രീകളെ വധം ചെയ്യുന്ന പുരുഷന്മാർ ഘാതകന്മാരാണു്;—സംശയമില്ല. അവർ പാതാളത്തിന്റെവാതുക്കൽദേവന്മാരെ കാവൽ നിറുത്തി ദാസ്യഭാവം നടിച്ചു് സ്ത്രീജനങ്ങളെ ചതിച്ചു് അവരുടെ സ്വാതന്ത്ര്യത്തെ അപഹരിക്കയും ചെയ്തുവന്നു. ചില ദുർദ്ദേവതകളുടെ ആലയങ്ങളിൽ ബലിക്കായി അലങ്കരിക്കപ്പെടുന്ന ജനങ്ങളുടെ അവസ്ഥയെയാണു് പുരുഷന്മാർ സ്ത്രീകൾക്കു കല്പിച്ചിരുന്നതു്. എനിക്കു ഒരു തോഴിയുണ്ടായിരുന്നു. പദവും ശ്ലോകവും പ്രയോഗിച്ചു് ഒരു കള്ളനുവേണ്ടി അവൾ,—എനിക്കു അവളോടു വളരെ സ്നേഹം തോന്നിയിരുന്നുതാനും—പ്രാണനെ വെടിഞ്ഞു ശൃംഗാരപദങ്ങളെ നിൎമ്മിക്കുക; കവിതയായ വനിതയെ പരസ്യമായി ആക്ഷേപിക്കുന്നതു നീചകൃത്യം തന്നെ. എന്നാൽ മഹത്തായ കാൎയ്യങ്ങളെ സഫലീകൃതമാക്കുന്നതിനുവേണ്ടി പ്രയോഗിക്കുന്ന കവിത ഒന്നുമാത്രമേ മഹാകവിത ആകുന്നുള്ളു. നാം ചില കവിതകളെ രചിച്ചിട്ടുണ്ടു്.

കുമാരി ഇപ്രകാരം വചിച്ചു്എന്റെമുഖത്തുനോക്കി; ഞാൻ തലചൊറിഞ്ഞു വല്ലതും ഉണ്ടോ എന്നു തിരിഞ്ഞ സമയം, മധുപാനത്താലോ കളിത്തിളപ്പിനാലോ മതി മറന്നുവശായ സരളൻ ചക്കിയുടേയും ചങ്കരന്റെയും കാമത്തെ തുറന്നു കാണിച്ച ഒരു പെറുക്കിപ്പാട്ടിനെ മാന്യ സ്ത്രീകൾക്കുകേൾക്കാൻകൊള്ളാത്തതിനെ—തട്ടിമൂളിച്ചു. അതു തെന്നു കണ്ണിറുക്കി മോഹനനും, നിഷ്ഠുര നോട്ടത്താൽ ഞാനും വിലക്കിയതിനെ അയാൾ വകവച്ചില്ല. സുമതി വിവൎണ്ണയായി, ഭയന്നു വിറച്ചു. നളിനീസദൃശയായ വിമല തലതാഴ്ത്തി. മതിയാക്കൂഎന്നുകുമാരിയും, മതിയാക്കെടാ എന്നു ഞാനും വിളിച്ചുപറഞ്ഞു. കോപവും പ്രേമവുമായ

ജ്വരത്താൽ ഉഷ്ണിച്ചവശമായിരുന്ന ഞാൻ അവന്റെ നെഞ്ചിന്മേൽ ഇടിച്ചു. അവൻ ഇരുന്നിടം വിട്ടു കുതിച്ചു ചാടി പരിപന്ഥിഗണത്താൽ ആവൃതമായ പുരത്തിലെ ജനങ്ങൾ സംഭ്രമരവം മുഴക്കംപോലെ ഒരു ശബ്ദം! ഓടിപ്പൊയ്ക്കൊള്ളുക, പ്രാണൻ വേണമെങ്കിൽ എന്നു വിമല ഞങ്ങളോടു പറഞ്ഞു. കേറുവിൻ, ഗമിയ്ക്കിൻ ഗൃഹത്തിലേയ്ക്കു, കുതിരകൾ വരട്ടെ! എന്നു കുമാരി ഗർജ്ജിച്ചു. പൊട്ടന്നനെ ഉണ്ടായ ഭീതിയാൽ കൂടുവിട്ടുപറക്കുന്ന കപോതശ്രേണിയെപ്പോലെ ഭയാതുരകളായ യുവതീസംഘം ചിന്നിച്ചിതറിപ്പാഞ്ഞോടി. സ്വരളനെ ചീത്ത പറഞ്ഞും, നന്നായി ശഠിച്ചും, ഞാനും മോഹനനും തനിയെ പന്തലിൽനിന്നു. അശ്വപാദപതനധ്വനി കേട്ടുകേട്ടു ഞാൻ സ്തബ്ധചിത്തനായി. അങ്ങനെ നിൽക്കവെ ഒരു ശബ്ദം,—'അയ്യയ്യോ! അയ്യോ! കുമാരി, സ്വാമിനി' ഞങ്ങളുടെ സ്വാമിനി, കുമാരി എന്നൊന്നു എന്റെ കർണ്ണപുടത്തെ ഭേദിച്ചു; വീരവൈരത്താൽ ശത്രുഭീതമാനസയായ രാജപുത്രി പാലത്തിൽ നിന്നുതെറ്റി നദിയിൽ മറിഞ്ഞു വീഴുന്നതു കണ്ടു അബലകൾ ആയിരുന്ന ദീനസ്വരത്തെ ഉച്ചരിച്ചതു്—ഞാൻ ആശുചിസ്മിതയുടെ ധവളവസ്ത്രത്തിന്റെ ലേശം ജലത്തിന്മേൽ പൊങ്ങിക്കണ്ടു. ഒരു നിമിഷംകൊണ്ടു ഞാൻ അണിഞ്ഞിരുന്ന സ്ത്രീവേഷത്തെ മാറ്റാതെ തന്നെ ആറ്റിൽ ചാടി. ഒഴുക്കു എന്നെ വലിച്ചുകൊണ്ടുപോയി എങ്കിലും എന്റെ പ്രാണപ്രിയയെ കരാഗ്രത്താൽ ഗ്രഹിച്ചു്, ഒരുകൈകൊണ്ടു തുഴഞ്ഞും! മറ്റെ കൈകൊണ്ടു അഖിലലോകത്തിന്റെ ആശാഭാരത്തെ സദുഃഖം താങ്ങിയും അലഞ്ഞുവലഞ്ഞുകുഴഞ്ഞു. ആറ്റിൻകുറുക്കെ ഒരു തടി വീണു കിടന്നിരുന്നു. അതു് ഞങ്ങളുടെ ഗതിയെ തടഞ്ഞു, ഞാൻ അതിന്മേൽ പിടിച്ചു കുമാരിയെ വഹിച്ചുകൊണ്ടു് ഒരുവിധം കരയ്ക്കേറി, കരയിൽ അവളുടെ ശിഷ്യഗണം നിന്നിരുന്നു. അവരിൽ ഒരാൾ

അവളെ താങ്ങി എടുത്ത. ജീവൻ ഉണ്ടെന്ന പറഞ്ഞു ആശ്വസിപ്പിച്ചു. അവർ കുമാരിയെ എടുത്തു കൂടാരത്തിലേക്ക കൊണ്ടുപോയി.

ഞാൻ ഒരുവിധം വഴി തപ്പി പിടിച്ച വിദ്യാലയത്തിൽ ചെന്നെത്തി. രാത്രിയിൽ വളരെ നേരം ഞാൻ ഒരു ഒഴിഞ്ഞ സ്ഥലത്തു് ഓരോന്ന ചിന്തിച്ച നടന്നുനേരം കഴിച്ചു കുറെനേരം ചെന്നപ്പോൾ, പൊക്കമുള്ള ഒരാൾ ഇരുട്ടിൽകൂടി വരുന്ന എന്നു് എനിക്ക തോന്നി. കട്ടാരിയായിരിക്കുമോ എന്ന ഞാൻ ശങ്കിച്ചു. വന്നതു മോഹനൻ ആയിരുന്ന. ശ്, ശ്, നമ്മെ അന്വേഷിക്കുന്നു. ഇങ്ങനെ അകാലത്തു പുറത്തു നില്ക്കുന്നതു ചട്ടവട്ടത്തിന്ന വിരോധമാണത്രേ! അന്യന്മാരെ പിടിക്കട്ടെ, എന്നാണ വിളി.'' ഇപ്രകാരം അയാൾ പറഞ്ഞതിന്റെ ശേഷം നിങ്ങൾ ഇവിടെ എങ്ങനെവന്നുചേൎന്നുഎന്നു്എന്നോട ചോദിച്ചു. ഞാൻ ഉണ്ടായ കഥ പറഞ്ഞു കേൾപ്പിച്ചു. അപ്പോൾ അയാൾ പറഞ്ഞു—'ഞാൻ ഒടുക്കമാണു് വന്നെത്തിയതു്. ഞാൻ ഒരു ചണ്ഡാലനാണോ? ഒരുത്തരും എന്നോടു സംസാരിച്ചില്ല. ഇവിടെ വന്നതിന്റെ ശേഷം അകത്തുകേറി ഒരു തൂണിന്റെ മറവിൽ ഒളിച്ചുനിന്നു. കുമാരി ഓരോ യുവതിയേയും വിളിച്ചു ചോദ്യം തുടങ്ങി. നമ്മെക്കുറിച്ച അവൎക്കാൎക്കും യാതൊരറിവും ഉണ്ടായിരുന്നില്ലെന്ന അവർ പറഞ്ഞു. ഒടുവിൽവിമലയുടെ മുറയായി. കമാരി അവളെ കണ്ടപ്പോൾ എന്റെ ഹൃദയം തകൎന്നുപോയി, സത്യം,— അവർ പുരുഷന്മാരാണെന്ന നീ അറിഞ്ഞിരുന്നോ? എന്ന കുമാരി ചോദിച്ചപ്പോൾ അവൾ കാൎയ്യം മറച്ചില്ല. സുമതിയുംവിശുദ്ധയും അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടോ എന്നചോദ്യത്തിന്നു്, വിമല ഉണ്ടെന്നോ ഇല്ലെന്നോ ഒന്നുംതന്നെ ഉരിയാടിയില്ല. ബാല്യംമുതൽ അവളെ അറിഞ്ഞിട്ടുള്ള രാജകുമാരി ക്ഷണം കാൎയ്യംമനസ്സിലാക്കിക്കഴിഞ്ഞു. ഉടൻ കുമാരി സുമ

തിക്കു് ആളയച്ചു. പോയവർഅവരെ കണ്ടില്ല. അവളുടെ കുഞ്ഞിനെ പുറത്താക്കാനായി ആളുപോയി. വിശുദ്ധയെ വിളിക്കാനായി ആളുപോയി,—ഞാൻ പയ്യെ പുറത്തു കടന്നു. ഇനി എന്താണു വേണ്ടതു്? സുമതിയും സരളനും പോയിക്കഴിഞ്ഞു. ഒരുമിച്ചുതന്നെ—അതിനെന്തു ? അത്ര ഭംഗിയായില്ലായിരിക്കും; നാംഇവിടെവന്നതേ അബദ്ധം: സരളൻ അവിവേകിയാണു്. ഇരുട്ടിൽ എന്തെല്ലാം കാട്ടിക്കൂട്ടുമോ എന്നറിഞ്ഞില്ല.

ഇതുകേട്ട ഞാൻ—"അയാളെ കൈയേററംചെയ്തു. അതു സാഹസമായിപ്പോയി, നിങ്ങൾ അയാളെപ്പററി ഇപ്പോൾ പറഞ്ഞതു് അതിലും സാഹസം കൂടിയ അന്യായമാണു്. തന്നെ വിശ്വസിക്കയും, താൻ സ്നേഹിക്കയും ചെയ്യുന്ന ആളിനെ വഞ്ചിക്കയും,ദ്രോഹിക്കയുംചെയ്യുന്നതു നീചപ്രവൃത്തിയാണു്. സരളൻ നീചനല്ല ഇന്നു അയാൾ സ്വല്പം ഇളകിപ്പോയി. പാട്ടും വട്ടവും എല്ലാം വെറും നരയും പതയും ആണു്. സാക്ഷാൽ ഉള്ള സരളൻ ആൾ വേറേയാണു്. അന്തസ്സാരം ഇല്ലാത്തവനല്ല സരളൻ എന്നുപറഞ്ഞു.

ഞാൻ ഇത്രയും പറഞ്ഞപ്പോൾ രണ്ടുകാര്യധുരന്ധരകൾ ഞങ്ങളുടെ മേൽ ചാടി വീണു. പോരു പറയുവിൻ, വരുവിൻ, എന്നായി അവർ. മോഹനൻ അനങ്ങാതെ നിന്നു. ഒരുത്തി അയാളെ പിടികൂടി. ഞാൻ ഓടി. അവൾ കൂടെ ഓടി. ഞാൻ പിടികൊടുക്കാതെ പാഞ്ഞു. അവൾ പുറകെ ശ്വാസംമുട്ടിഓടി അടുത്തു. എനിക്കു ചിരിവന്നു. കാൽതട്ടി ഞാൻ വീണു,—അപ്പോൾ അവൾ എന്നെ പിടികൂടി.

അവർ ഞങ്ങളെ നടത്തി, കുമാരിയുടെ മുറിയിലേക്കു കൊണ്ടുപോയി. അവർ ഒരു വിളക്കിനടുത്തു് ഒരു ഉയന്ന മഞ്ചത്തിന്മേൽ ഇരിക്കയായിരുന്നു. രണ്ടു പരിചാരിക

കൾ അവളുടെ നനഞ്ഞ തലമുടിയെ ചീകിതുടച്ചുനിന്നു, പുറകെ എട്ടു കർഷകസ്ത്രീകൾ പുരുഷന്മാരെ തോല്പിക്കത്തക്ക ശക്തിയുള്ളവർ,—മഴയും കാററും വെയിലും ഏററ വേല ചെയ്തതിനാലുണ്ടായ 'ആരോഗ്യത്തിളപ്പോടുകൂടി കൊഴുത്തു മദിച്ചു് അവർ നിന്നിരുന്നു.

ഞങ്ങൾ, അവിടെച്ചെന്നപ്പോൾ, യുവതികൾ ഇരുഭാഗത്തും വിലങ്ങി, ഒരു വഴി തെളിച്ചു. ഞങ്ങൾ സിംഹാസനത്തോടടുത്തുനിന്നു. തറയിൽ കമ്പിളിമേൽ സുമതിയുടെ കുട്ടി ഉണന്നു കിടന്നു. വിമല തലകുനിഞ്ഞു നെടുവീർപ്പിട്ടു ദുഃഖിച്ചു ഒരു കോണിൽ കുത്തിയിരുന്നു; വിശുദ്ധ നിവന്നു നിന്നു തകൃതിയായി വ്യവഹാരം തകത്തുനിന്നു. ഇതൊക്കെ ആരുടെ കുററമാണു്. പണ്ടു് ഇതു വല്ലതും ഉണ്ടായോ? അന്നു ഞാൻ പറഞ്ഞതു കുമാരിക്കു ഏതാണ്ടു കാര്യമായിരുന്നു. കാവ്യവും ശാസ്ത്രവും പുരാണവും ഭവതിയെ അഭ്യസിപ്പിച്ചതു ആരായിരുന്നു? അന്നു ഇവൾ കൊള്ളാമായിരുന്നു. പാട്ടുപെടാനൊക്കെ ഇവളെ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു. ഈ കുത്തിയിരിക്കുന്നവളെ ലാളിച്ചു പോലെ ഞാൻ ഭവതിയെ ലാളിച്ചു വന്നിരുന്നു; ഭവതി എന്നെ ഒരു മാതാവിനെപ്പോലേ വിചാരിച്ചിരുന്നു; അതൊക്കെ പണ്ടു പണ്ടായിരുന്നു. അന്നു ഒരുകുറവും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. അങ്ങനെയിരിക്കെ ആ മന്ഥര—ഭവതിയുടെ ഇഷ്ടതോഴി- മധുരഭാഷിണി— പ്രിയംവദ—കൊഞ്ചുംമൊഴി. മിശ്രസക്കാരി, മധുരക്കുഴമ്പു, എന്നപോലെ ഇവിടെ കാലെടുത്തു വച്ചു. ഭവതിയുടെ സ്വഭാവം,പിൻമാറിത്തുടങ്ങി. നിങ്ങൾ അവളുടെ പാട്ടിലായി. അവൾ ചെവി കടിച്ചു തുടങ്ങി. അവളില്ലാതെ നിങ്ങൾക്കു ഊണും ഉറക്കവും ഇല്ല. ഈയുള്ളവൾ പുറംപന്തിയിലായി. അവളുടെ മുഖവും,നോട്ടവും ഭാവവും വാക്കും, നടയും, ഉടയും എല്ലാം നിങ്ങൾക്കു പഞ്ചാമൃതം. അവൾ പറയുന്നതു വേദവാക്യം: ഞാനൊ

പഴന്തുണിയായിപ്പോയി പോരെ;തല്ലുകൊള്ളാൻ ചെണ്ട,—പണം വാങ്ങാൻ മാരാൻ, എന്നിട്ടും ഞാൻ വല്ലതും പിണക്കം പറഞ്ഞൊ, മുഷിച്ചിൽ ഭാവിച്ചൊ? പഴയ സ്നേഹമോർത്തും, പുതുമോടി പോകുമ്പോൾ കാൎയ്യം ശരിയായേക്കും എന്നു കരുതിയും, എന്തായാലും എന്റെ തമ്പുരാട്ടിയാണല്ലോ എന്നുള്ള ഭക്തിയെ പരിപാലിച്ചും, എന്റെ യോഗ്യതകളെ അറിഞ്ഞും, അവിടുന്നു മഹത്തായ ഉദ്യമത്തിൽ പ്രവേശിച്ചാൽ അതിൽചേൎന്നു സഹായിക്കാൻ തരം ഉണ്ടാകുമല്ലോ എന്നു വിചാരിച്ചും, ഞാൻ ഇങ്ങെ അററം ഒതുങ്ങി. അങ്ങനെയാണ് നാം വിതച്ച വിത്ത് ഇത്രയും വളൎന്നത്. നാം ഇവിടെ കലാലയത്തെ സ്ഥാപിച്ചു—ആദ്യം മുതൽതന്നെ നിങ്ങൾ ഇടത്തെ ആണ് പോയത്. ദോഷം ആൎക്ക്? അവിടുത്തേക്കു.തന്നെ വരുന്ന യുവതികളെ എല്ലാം സുമതിയുടെ വകുപ്പിലേക്കു കുഞ്ഞു തന്നെ വഴി കാണിച്ചു. അവൾക്ക് എനിക്കുള്ള പ്രായമോ, പരിചയമോ, അറിവോ, രാജഭക്തിയോ, സ്നേഹമോ ഇല്ലാതിരിക്കുന്ന സ്ഥിതിക്കു,—ഭവതി അവളെ ഇത്ര കണ്ടു മടിയിൽ കേററി വച്ചതു ന്യായമാണോ? എന്നിട്ടും ഞാൻ ക്ഷമിക്കയല്ലേ ചെയ്തത്. ഞാൻ വല്ലതും എടുത്തുചാട്ടം കാണിച്ചോ? വരുന്ന കുട്ടികളിൽ മിക്കവരും അവളുടെ വകുപ്പിൽ തന്നെ എന്റേതിൽ മൂന്നും നാലും മാത്രം! ഇരിക്കട്ടെ! പരമാൎത്ഥം വെളിപ്പെടും! വരട്ടെ! ആഴമുള്ള സ്ഥലത്തു വെള്ളം കെട്ടും. എന്നു വിചാരിച്ചു ഞാൻ ഇരിക്കവെ ഈ ചെന്നായ്ക്കൂട്ടം വന്നുകയറി. അവർ അവളെ അറിഞ്ഞു്, അവളുമായി കൂതകടച്ചിരുന്നു സൈരസല്ലാപംചെയ്തു. ഇന്നലെ തന്നെ,—ഇന്നലെ—അവർ കഥ പറഞ്ഞു; അവ കേട്ടു. എന്നോടു ആരു പറയും? എങ്കിലും മിഴി അടയ്ക്കാതെ നമ്മുടെ ഉദ്യമോൽകൎഷത്തെ തന്നെ ആകാംക്ഷിച്ചു താമസിക്കുന്ന എന്റെ

കണ്ണിൽ മണ്ണിടാൻ അവൎക്കും സാധിച്ചില്ല. ഇന്നലെ രാത്രിയിൽ അവരുടെ വേഷപ്പകൎച്ച എനിക്കു മനസ്സിലായി. ഞാൻ ഇങ്ങോട്ടുവരാൻ കാലെടുത്തുവച്ചു. അപ്പോൾ ഒന്നുകൂടി ആലോചിച്ചിട്ടാവാം അതുചെയ്യുന്നതു് എന്നു ഞാൻ വിചാരിച്ചു. ഇവിടെവന്നു കാൎയ്യംപറഞ്ഞു എന്നു വച്ചാൽ കൊള്ളാം; നിങ്ങളുടെ ജാഗ്രതയെ നാം അനുമോദിക്കുന്നു. സുമതിഅമ്മ വന്നുപറയും; അപ്പോഴാകട്ടെ ശേഷം എന്നു തമ്പുരാട്ടി കല്പിച്ചുവെങ്കിലോ എന്നു ഭയന്നുതന്നെയാണു്, ഞാൻ എടുത്തുകാൽ പുറകോട്ടു വലിച്ചതു്. അവിടുന്നു് അവളോടു് ചോദിയ്ക്കും. അവൾ പറയുമായിരിക്കും. അവൾ മാപ്പു ചോദിച്ചു എന്നു വരാം. മറുത്തു ഇവിടുന്നു പറയുകയുമില്ല—ഹെ, സാരമില്ല, ശരിയാക്കാം; എന്നു പറഞ്ഞു, നിങ്ങൾ രമ്യപ്പെടും. ഞാൻ ഇളിഭ്യയും ആകും. എന്നാലും അതു പോരല്ലോ; നമുക്കു നമ്മുടെ ജോലി ചെയ്തേ കഴിയൂ! പരഗുണം വിസ്മരിച്ചുകൂട. അവളുടെ ചെമ്പു തെളിക്കണം; എന്നു വിചാരിച്ചു ഞാൻ കഥയെ ഇവിടെ വെട്ടിത്തുറന്നു പറഞ്ഞില്ലെങ്കിലും, കാൎയ്യത്തെ വിട്ടുകളഞ്ഞില്ല. ഞാൻ അവരെ സൂക്ഷിച്ചു; മററുള്ളവരോടുകൂടി നടക്കാതെ തടുത്തു; അപകടം വരാതെ കാത്തു; വരുന്നതു വരട്ടെ, രസിക്കയില്ല, തീൎച്ചതന്നെ. എന്നാലും പറയാനുള്ളതു പറയണം. എന്നുറച്ചു് ഇന്നു് ഉച്ചയ്ക്കു് ഇവിടെ ഞാൻ വന്നു അപ്പോൾ നിങ്ങളും അവളും മററും യാത്ര പോയിരുന്നാൽ പക്ഷെ അവൾ പറയുമായിരിക്കും, ഇല്ലെങ്കിൽ വന്നിട്ടാകാം എന്നു ഞാൻവിചാരിച്ചു എന്താ അവൾ പറഞ്ഞോ? ഞാൻ കേട്ടതു, ആ ദുഷ്ടജന്തുക്കൾ നിജരൂപബീഭത്സതയെ, സ്വഭാവാനുസരണം വെളിയിൽ പ്രകാശിപ്പിച്ചു എന്നാണു്. ഒടുവിൽ അവളുടെ തൽസ്വരൂപവും ദൃശ്യമായി. ലജ്ജയാലും, ഭയത്താലും, പരവശയായി അവൾ പമ്പകടന്നു കഴിഞ്ഞു. പാവപ്പെട്ട ഞാൻ

ഉണ്ടല്ലോ ഇവിടെ അവിടുത്തെ ദേഷ്യത്തിനു് ലാക്കായി നില്ക്കാൻ; ഞാൻ,—കുമാരിയുടെ വളച്ചയ്ക്കു് ഉതകിയ വരം; ദേഹം, ധനം, കാലം, ബുദ്ധി ഇവയെ ഇവിടെ വൃഥാ യാപനം ചെയ്ത ഞാൻ,—മറയി, ദുർമ്മതി, മോശക്കാരി, ഒന്നും കുഞ്ഞു അറിയാത്തതല്ലല്ലൊ; ഞാൻ എന്തിനു കഥിക്കണം! എന്നെ പറഞ്ഞയച്ചേക്കണം. പിന്നെ കാര്യമെല്ലാം സുമാർ! പതിരുപോലെ പറക്കും. കാര്യമൊക്കെ,—താ ചൊല്ലു കേൾക്കാത്ത വാവൽ തലകീഴ്—

വിശ്രുദ്ധപ്രസംഗം നിർത്തി; കുമാരി രസക്ഷയത്തോടു ഉം, കൊള്ളാം, നിങ്ങളുടെ ശപഥം ശിഥിലമായി, പൊയ്ക്കൊണ്ടാലും. നമുക്കു നിങ്ങളുടെ സഹവാസവും സഹവൃത്തിയും വേണ്ടാ; യഥേഷ്ടം എവിടേയും പോകാം. ഈ കുട്ടി ഉണ്ടല്ലോ, നമ്മുടെ മതം ഭേദപ്പെട്ടു, നാം അതിനെ കൈക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഇപ്രകാരം അരുളിച്ചെയ്തു.

അപ്പോൾ ആ സ്ത്രീ നെററി ചുളിച്ചു്, ശിരസ്സിനെ ഉയർത്തിപ്പിടിച്ചു, ചുണ്ടിറക്കി ചിറിപ്പറഞ്ഞു—"വരിയോല എഴുതിയതു ഞാനാണു്. കൂട്ടുകെട്ടിയതും ഞാൻ തന്നെ. എല്ലാം ഈ ചിത്തജാതിയെ പുലർത്താൻ! വാ പെണ്ണേ! ഈ വിധം മനോവാഗ്നിയെ വമിച്ചതിന്റെ ശേഷം ആവൾ വിമലയെ പിടികൂടി. ആ കന്യക പാതി അമ്മയേയും, പാതി കുമാരിയേയും സസംഭ്രമം വീക്ഷിച്ചു നിന്നു. അന്നേരം ഒരുത്തി ശ്വാസം മുട്ടി വന്നു തൊണ്ടയിടറി ഓടിവന്നു കുമാരിയുടെ സമീപം നിന്നു. അവളുടെ നയനങ്ങൾ ഭയത്തെ പ്രതിബിംബനംചെയ്തു. മുഖം രക്തത്തിന്റെ ഏററമിറക്കത്തെ സ്പഷ്ടമായി കാണിച്ചു,—അവൾ പറഞ്ഞു തമ്പുരാട്ടിയുടെ അടുത്തെത്തി. ഒരെഴുത്തിനെ നീട്ടി. കുമാരി വിഭ്രമത്തോടുകൂടി അതിനെ പൊട്ടിച്ചു വായിച്ചു. ഞങ്ങൾ, സോൽകണ്ഠം നിന്നു കുമാരിയുടെ വദനമണ്ഡലത്തിൽ, സർവ്വവർണ്ണങ്ങളും വേലിയേററം

അഭിനയിച്ചു. കോപോദ്വേഗത്താൽ അവൾ അരുണവദനയായി അവളുടെ ഹൃദയം തുടിച്ചു; കൈവിറച്ചു കടലാസുകൾ അനങ്ങി കുട്ടി—കാൽക്കൽ ഇരുന്ന സുമതിയുടെ പെൺകുഞ്ഞു അമ്മയെവിളിച്ചു, കരഞ്ഞു. കുട്ടിയുടെ ആർത്തസ്വരം കുമാരിയുടെ ദ്വേഷ്യവുമായി പൊരുത്തു. അവൾ പത്രങ്ങളെ ചുരുട്ടിക്കൂട്ടി, സംസാരിക്കാൻ്റഭാവിച്ചു. വാക്ക പുറപ്പെട്ടില്ല. അവൾ എഴുത്തുകളെ എൻ്റെ അടുക്കലേക്ക എറിഞ്ഞു. വായിക്ക എന്നടയാളം കാണിച്ചു. രണ്ടെഴുത്തുകൾ, ഒന്നു അവളുടെ അച്ഛൻ്റേതു ഇപ്രകാരം ആയിരുന്നു.

"പ്രിയകുമാരീ, നിൻ്റെ വഴിക്ക കുമാരനെ അയച്ചപ്പോൾ അവിടത്തെ നിഷ്ഠുരമായ ചട്ടത്തെപ്പററി നാം അറിഞ്ഞിരുന്നില്ല. നിൻ്റെ സ്വഭാവത്തെയും, ചട്ടത്തിൻ്റെ സമ്പ്രദായത്തെയും അറിഞ്ഞ ഉടനെ അപകടത്തെ നിവാരണം ചെയ്യാനായി നാം ഇങ്ങോട്ടു പുറപ്പെട്ടു. വരും വഴി നാം അയാളുടെ അച്ഛൻ്റെ കൈയിൽ അകപ്പെട്ടു. അദ്ദേഹം ഈ ആലയത്തെ വളഞ്ഞിരിക്കുന്നു. പുത്രൻ്റെ രക്ഷയ്ക്കായി അദ്ദേഹം എന്നെ തടഞ്ഞു വച്ചിരിക്കുന്നു.

രണ്ടാമത്തെ എഴുത്തു—എൻ്റെ അച്ഛൻ്റേതു—ഇപ്രകാരം ആയിരുന്നു.

"നമ്മുടെ പുത്രൻ നിങ്ങളുടെ പക്കൽ ഉണ്ടു്. അവൻ്റെ ശിരസ്സിലെ ഒരു രോമത്തെ പോലും തൊട്ടുപോകരുതു്. അവനെ അക്ഷതനായി വിട്ടേക്കണം..അവൻ്റെ പാണിഗ്രഹണം ചെയ്തുകൊള്ളണം. ഉടമ്പടി അനുസരിച്ചു നടക്കണം. സ്ത്രീക്ക പുരുഷനെക്കാൾ മഹത്വമുണ്ടെന്നു നിങ്ങൾ വാദിക്കുന്നതായി നാം അറിയുന്നു. ആ വാദം സർവ്വാബദ്ധം, തന്നെ. അങ്ങനെ ഒരു ഭ്രാന്തു സ്ത്രീകൾക്ക പിടിപെട്ടാൽ അവരും അവരുടെ നാഥന്മാരും തമ്മിൽ തല്ലും. അബദ്ധം. നിങ്ങളുടെ ആലയത്തെ ഇന്നു രാത്രി

തകരാറും തരക്കേടില്ല. തൽക്ഷണം കുമാരനെ വിട്ടയയ്ക്കാതെ ഇരുന്നാൽ നാം അപ്രകാരം ചെയ്യുന്നതായിരിക്കും."

ഇത്രടം വായിച്ചപ്പോൾ അദ്ദേഹം മനസ്സിളകി ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു,—"ഭവതിയുടെ സൈ്വരവാസത്തെ ഭംഗം ചെയ്യണമെന്നുള്ള ദ്രോഹവിചാരത്താൽ പ്രേരിതനായല്ലാ; ഇരുനൃപതികളുടെ മുൻ നിശ്ചയത്തിൽനിന്നും ജനിച്ചവന്മോഹത്താൽ,—ഭവതിയുടെ കോമളമുഖത്തെ കാൺമാനുണ്ടായ അത്യുൽകണ്ഠയാൽ ഉദ്വേഗിതനായാണ് ഞാൻ ഈ അതിർത്തികളിൽ കടന്നിട്ടുള്ളതു്. ഞാൻ സ്ത്രീദ്വേഷിയല്ലാ. സ്ത്രീകൾ ഗുണപൌഷ്കല്യത്തെ പ്രാപിക്കേണമെന്നു സർവാത്മനാ ഇച്ഛിക്കയും, അവരെ വന്ദിക്കയും ചെയ്യുന്ന ആളാണ് ഞാൻ. പുരുഷനാണെങ്കിലും എന്റെ ഹൃദയം മൃദുവായിട്ടുള്ളതാണ്. എന്റെ ധാത്രി,- ഭവതിയെപ്പററി പറഞ്ഞനാൾ മുതൽ, എന്റെ ചിന്തയിൽ നിന്നും ഭവതിയുടെ ഛായ മാറിയിട്ടില്ല. ചന്ദ്രനെ കാമിയ്ക്കുന്ന കുഞ്ഞിനെപ്പോലെ, ഞാൻ സദാ കുമാരി,— നിന്നെ കാമിച്ചുവന്നു. ബാല്യകാലം നിന്നെതേടി ഞാൻ നടക്കാത്ത സ്ഥലം ഇല്ലായിരുന്നു. എല്ലായിടത്തും ഭവതിയുടെ വിലാസം ഉണ്ടെന്നായിരുന്നു എന്റെ വിശ്വാസം. എനിക്ക് ഇപ്പോൾ പ്രായമായി—കുമാരിയെ കാണാതിരിക്കാൻ എനിക്കു കഴിയുന്നില്ല. അതാണ് ഞാൻ ഇവിടെ വരാൻ കാരണം. ഈ ആളുകളുടെ മുമ്പുനിന്ന് എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ തിങ്ങി വിങ്ങി കിടക്കുന്ന വിചാരങ്ങളെ— കുമാരിയെ ചുററിപ്പററിയിരിക്കുന്ന ആശകളെ—വിസ്തരിക്കുക ഉചിതമല്ല. എങ്കിലും ഇത്രയും പറയാതെ അടങ്ങുവാൻ മനസ്സു സമ്മതിക്കുന്നില്ല,—വിശ്രുതന്മാരായ മനുഷ്യരേയും, കീർത്തികേട്ട സ്ഥലങ്ങളേയും കുറിച്ചു്, ഞാൻ വളരെയൊക്കെകേട്ടിട്ടുണ്ടു്. എന്നാൽ അവയെ കാണുമ്പോൾ

കേട്ടതുപോലെയുള്ള വൈശിഷ്ട്യം അവയിൽ ഉണ്ടായിരുന്നതായി എനിക്കു തോന്നിയിട്ടില്ല. കുമാരിയുടെ കാൎയ്യത്തിൽ കഥ അങ്ങനെയല്ല. കേൾവിയെ സഹസ്രതരം അതിശയിക്കുന്നതു ഗുണസമൃദ്ധിയത്രേ ഇവിടെ ദൃശ്യമാകുന്നതു്. ഇവിടത്തെ ഘോരമായ വിധിയെ നടത്തി എന്നെ വധിച്ചാലും വേണ്ടുകയില്ല. എനിക്കു കുമാരിയുടെ സമീപത്തുനിന്നും പോകാൻ കഴിയുന്നില്ല. ബാലന്മാർ യൌവനത്തെ കാമിക്കുംപോലെ, ഞാൻ പ്രേയസി, എന്റെ സമീപവാസത്തെ ഇച്ഛിക്കുന്നു. അനേകം സംഗതികളെ ചെയ്തു തീൎക്കണമെന്നു കാംക്ഷിക്കുന്ന ആസന്നമരണൻ പോലും ഞാൻ നിന്റെ കാരുണ്യത്തെ വാഞ്ഛിക്കുമ്പോലെ, ജീവിതത്തെ ഇച്ഛിക്കുന്നില്ല. ദരിദ്രന്മാർ ധനത്തേയും, രോഗികൾ ആരോഗ്യത്തേയും, ആഗ്രഹിക്കുന്നതിലധികം ആസക്തിയോടെ, ഞാൻ—ഞാൻ—നിന്നെ—നിന്നെ—നിന്നെ—വേണമെന്നു കൊതിക്കുന്നു. നീ കൂടാതെയുള്ള എന്റെ ജീവിതം അൎദ്ധമാത്രമത്രെ! നീ തന്നെ എന്റെ ആയുസ്സിനെ സമഗ്രമാക്കണം. നമ്മുടെ രണ്ടു ഉയിരുകളും ചേരുമ്പോൾ മാത്രമേ നമുക്കു പൂൎണ്ണത സിദ്ധിക്കൂ. അൎദ്ധദ്വയത്തിൽ അനൎഘമായതു ഭവതിയുടേതുതന്നെ. ചട്ടവും നിയമവും ഇടയ്ക്കിട്ടു എത്രതന്നെ ഭവതി എന്റെ സുഗമനത്തെ തടഞ്ഞാലും എന്റെ ധൎമ്മകൃത്യാനുസൃതമായ വ്രതത്തെ ഞാൻ മുടക്കുകയില്ല. ഞാൻ ഇവിടെ വന്നതു ശുദ്ധമേ മുഷ്കുകൊണ്ടല്ലെന്നുള്ളതു കുമാരിയുടെ അച്ഛന്റെ എഴുത്തിൽനിന്നും വ്യക്തമാകും."

ഒരു മുട്ടുകുത്തി, സോപചാരം ഞാൻ ലേഖനത്തെ കൊടുത്തു. കുമാരി അതിനെ പിടിച്ചു വാങ്ങി പൊട്ടിക്കാതെ താഴെ ഇട്ടു. കര തിങ്ങി. ഒഴുകുന്ന നദീതീരഖണ്ഡനം ചെയ്തു് നാടെല്ലാം പ്രവഹിക്കാൻ ഭാവിക്കുംപോലെ, അവൾ എന്തെല്ലാമൊക്കെയോ പരുഷമട്ടിൽ

തിക്കി വിക്കി ഉദ്ഗമിപ്പിക്കാൻ ഒരുമ്പെട്ടുവശമായി. എന്നാൽ അങ്കണത്തിൽ നിന്ന യുവതികളുടെ മദ്ധ്യേനിന്നും അപ്പോഠം പുറപ്പെട്ട ദീനരവം അതിനെ വിലക്കി. അയ്യോ, ഭടന്മാർവന്നു, കൊട്ടാരത്തിനകത്തു പുരുഷന്മാർ പ്രവേശിച്ചു. എന്തെങ്കിലും ആകട്ടെ, ഏതൊരുശബ്ദം യുവതീജനം മുഴക്കി. കുഴപ്പം; സർവ്വത്ര കുഴപ്പം. സ്ത്രീജനങ്ങളുടെ ഇടയിൽ ഒരു വലിയ സംഭ്രമം.

എന്നാൽ ശാന്തതയല്ല മുപ്പത്തിയുടെ മുഖത്തിൽ തിളച്ചുനിന്നതു; അവാം വാതായനത്തിൽ നിന്നു കോപാഗ്നിയാൽ അരുണവർണ്ണമാക്കപ്പെട്ട ദൃഷ്ടിയെ എറിഞ്ഞു, വിളിച്ചു പറഞ്ഞു,—എന്തു കഥയാണിതു്? വൃദ്ധയാടികളെ; നിങ്ങളുടെ ഭരണകർത്ത്രിയായി ഞാനില്ലേ ഇവിടെ? എന്റെ തലമേൽ, എന്റെ, എന്റെ ഈ എന്റെ, ആദ്യം വൻവാതം വീഴുന്നതു്? പുരുഷാക്ഷിപ്തമായ വിദ്യുൽപ്രയോഗത്തെ നാം ഏൽക്കാൻ സന്നദ്ധയാണു്. നിങ്ങാം എന്തിനെ ഭയപ്പെടുന്നു? ശ് ശ് മതി മതി. നമ്മെ ദ്രോഹിക്കുന്നവരെ അടക്കാൻ ആളുണ്ടു്. അവർ വരും, നാം തന്നെ ആയുധം ധരിച്ചു പോരിൽ ഇറങ്ങി നമ്മുടെ മഹൽകാര്യാർത്ഥം ജീവത്യാഗം ചെയ്യാൻ മടിക്കുന്നില്ല. നിങ്ങാം ക്കുഭയം തോന്നുന്നതിൽ നാം അതിശയിക്കുന്നില്ല. ആയിരം വർഷകാലത്തോളം നിലനിന്നിരിക്കുന്ന ഭയത്തെ ഞാൻ നിവാരണം ചെയ്യാൻ ശ്രമിക്കുന്നു. ഈ പ്രക്ഷോഭത്തെ ഉണ്ടാക്കിത്തീർത്തനിന്നെയു॥ നിന്നെയും, സരളൻ,- ആയ്യൊ, ഖേദം വെടിഞ്ഞാലും, എന്നു പറഞ്ഞു. അവാം പുരികത്തിന്മേൽ കൈവച്ചു വീണ്ടും ശയിച്ചു. സംസാരിക്കുകയും അനങ്ങുകയും ചെയ്തില്ല.

പട്ടാളത്തിൽ അന്നേരം രാജകുമാരിയുടെ സഹോദരൻ വരുന്നു എന്ന ധ്വനി മുഴങ്ങി. ഞങ്ങാം സുമതിയെ ശുശ്രൂഷകയുടെ അടുക്കൽ ഏല്പിച്ചും വച്ചും പോയി. വൃദ്ധ

നൃപന്മാർ ദർബാർ നടത്തുകയായിരുന്നു. എന്റെ പിതാവ്,—മുൻ നിശ്ചയപ്രകാരം തന്നെ കാൎയ്യം നടത്താൻ മടിക്കരുത്. കുട്ടിയെ അങ്ങു വെറുതെ വഷളാക്കി. അവൾ ഇപ്പോൾ അങ്ങെയും മനുഷ്യരെയും പരിഹസിക്കുന്നു; തന്നേയും സ്വവർഗ്ഗത്തെയും എന്നെയും അവനെയും അവൾ ദ്രോഹിച്ചിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ അരുണമുഖമായ സംഗരം ഉരുക്കും അഗ്നിയും ഉള്ള ബാണങ്ങളെ വഷിക്കും; അവൾ അടങ്ങുകയില്ലെങ്കിൽ യുദ്ധംതന്നെ എന്നുകല്പിച്ചു. അപ്പോൾ കുമാരിയുടെ അച്ഛൻ നൃപതി എന്നെനോക്കി,- അവളുടെ പ്രകൃതം,-ഒരു പോക്കിൽ ഉള്ളതാണ്. എന്തോ അവിടെ കുറെ പരുങ്ങിയൊ? കുമാരനെ ഇന്നും ആ തന്റേടക്കാരി പെണ്ണിനോടു ഭ്രമമുണ്ടെന്നാണല്ലോ പറഞ്ഞു കേൾവി. അതു സത്യമാണെങ്കിൽ നിങ്ങളുടെ അഭിപ്രായത്തെ തെളിവായി പറയണം. എന്താണ് സമരം ചെയ്യണോ, സാഹസം ചെയ്യണോ, അതൊ വേണ്ടയൊ, എന്നു കഥിച്ചു.

അപ്പോൾ ഞാൻ,—നിവൃത്തിയുണ്ടെങ്കിൽ യുദ്ധം ഇല്ലാതെ കഴിക്കണം. യുദ്ധം മഹാ അനൎത്ഥം തന്നെ. ക്ഷേത്രം അശുദ്ധമാകും; വിളവു നശിക്കും; ഗൃഹങ്ങൾ വെന്തുപോകും; ആളുകൾ മരിക്കും,—ഈ അനൎത്ഥമെല്ലാം ഉണ്ടാകുമല്ലൊ. യുദ്ധത്തിൽ നിന്നും ഇതിനെല്ലാം കാരണഭൂതനാകുന്ന എന്നെ കുമാരി പരമശത്രു എന്നു ഗണിക്കും; അതു പരമ സങ്കടം തന്നെ. ഇപ്പോഴത്തെ കുഴക്കിനെ പ്രഥമോപായം കൊണ്ടുതന്നെ ശരിയാക്കണം. അവളുടെ പ്രേമം വേണം. ഗൃഹം, നഗരം ഇവയെ ഇടിച്ചുപൊടിച്ചാൽ അവൾക്ക് എന്നോടു പ്രേമം ഉണ്ടാകുമോ? കുമാരിയെ പിടിച്ചുകെട്ടിക്കൊണ്ടുവന്നാൽ തന്നെയും എന്റെ കാൎയ്യം ജയിക്കുമോ. അവളുടെ ഒരു നോട്ടം എന്റെ അഹങ്കാരത്തെ അസ്തമിപ്പിക്കും. കട്ടംകൈ ഒന്നുംതന്നെ പ്രയോഗിച്ചുകൂടാ. യുദ്ധ നാമാവശേഷമായി പോകട്ടെ.

ഇതുകേട്ട് എൻെറ പിതാവു ക്ഷമയില്ലാതെകല്പിച്ചു,- "ഛെ, നീ എന്തറിഞ്ഞു,—പെണ്ണുങ്ങളുടെ മാതിരി ഒന്നും നിനക്കറിഞ്ഞുകൂടാ. നിൻെറഭോഷത്തം കേൾക്കുമ്പോൾ; ആ പഴംകഥ ശരിയാണെന്നു തോന്നിപ്പോകുന്നു. അബദ്ധം; അസംബന്ധം,—കേട്ടോ, രാജാവേ, പുരുഷൻ വേട്ടക്കാരൻ, സ്ത്രീ അവൻെറ അമ്പിന്ന് ഇര, പകിട്ടും മിനുസവും ഉള്ള തൊലിയെ കണ്ടു മോഹിച്ചു. നാം സ്ത്രീജനത്തെ കൈക്കലാക്കുന്നു. അതു് അവൾക്കുതന്നെ സന്തോഷമാണ്. ചിലനേരം അവരെ സ്വല്പം ലാളിക്കണം. പാവങ്ങൾ അവരാൽ സാധിക്കാത്ത രണകൃത്യത്തെ ചെയ്യുന്ന വീരപുരുഷന്മാരെ മാത്രമേ അവർ സ്നേഹിക്കുന്നുള്ളു. കുഴൽവിളി, പെരുമ്പറയടി, പയിററ്—ഇവയില്ലാതെയുള്ള പാണിഗ്രഹണത്തെ ആരു് കൊണ്ടാടും. ഞാൻ നിൻെറ അമ്മയെ എൻെറ പ്രാണപ്രിയയെകൊണ്ടുവന്നതു് അങ്ങനെയായിരുന്നു; നല്ല കാര്യം, സരളൻ പറഞ്ഞതു ഉള്ളതാണെങ്കിൽ,—ആ തീക്കൊള്ളിയോടു വേദം ഓതുകയോ! ഈററപ്പുലിയെ പട്ടുനൂൽകൊണ്ടു കെട്ടുകയോ? വെടിപ്പായി."

അച്ഛൻെറ പരുഷഗീരിന്നുത്തരമായി ഞാൻ വചിച്ചു,—"എങ്കിലും തിരുമേനി, ഒന്നു നിരൂപിക്കണം ഇണക്കമില്ലാത്തവൾക്കാണ് തുടലും ചങ്ങലയും, യോഗ്യാവോ? സാരമില്ല. എൻെറ ഇഭാദേവി ചെയ്യാൻ മടിക്കുന്ന ധീരകൃത്യം എന്തുണ്ടു്? ഇന്നലെ രാത്രിയിൽ, കോപാഗ്നിയിൽ അരുണ വദനയായി നിന്ന കുമാരി ചില കാര്യങ്ങളെ വദിച്ചതു കണ്ടപ്പോൾ, അവൾ ആയുധം ധരിച്ചു പോരാടുവാൻ പോലും മടിക്കയില്ലെന്നു് എനിക്കു തോന്നി. അവൾ സ്ത്രീകുലശിരോമണിയത്രേ. അങ്ങു സ്ത്രീകളെല്ലാം ഒരു തരത്തിൽ പെട്ടവരാണെന്നു വിധിക്കുന്നു. പുരുഷന്മാരായ നമുക്കു തമ്മിൽ അന്യോന്യം കാണുന്ന വ്യത്യാസം അവ

രിലും ഉണ്ടായിരിക്കുന്നു. മുരിങ്ങയ്ക്കും ഇരുപ്പുളിനും തമ്മിലുള്ള വ്യത്യാസം ആമ്പലിനും ചമ്പകത്തിനും തമ്മിൽ കാണാം. ഒരു നാരി യോദ്ധാവിനെ കാമിക്കുന്നു. ഒരുത്തി രാത്രികൊണ്ടു ചിലർ അയോഗ്യന്മാരേയും വരിക്കുന്നുണ്ടു്. സ്ത്രീകളുടെ പരിശുദ്ധമായ പാതിവ്രത്യം വരന്റെ— അയാൾ മൂഢനോ ദിവ്യനോ ആയിരിക്കട്ടെ—അവസ്ഥയെ ശോഭായമാനമാക്കുന്നു. അവർക്കു പഠിത്തം വർദ്ധിക്കുന്നതു ലോകോന്നതിക്കു എത്രയും ആവശ്യമായിരിക്കുന്നു. ഇഭാദേവിയുടെ അഭിപ്രായം തെററല്ല.

ശുദ്ധവ്രതകളായ സ്ത്രീകൾക്കു മനോവികാസം ഉണ്ടാകേണ്ടതല്ലേ! ഭൂമിയിലും സ്വർഗ്ഗത്തിലും ഉള്ള മധുരമനോമോഹന ശുദ്ധഗുണങ്ങൾ അവരിലല്ലേ വിലസുന്നതു്: എന്റെ അമ്മാ—ആ മഹാലക്ഷ്മി സൽഗുണസമ്പൂർണ്ണ— അവർക്കും പുരുഷന്മാരായ രാക്ഷസന്മാർക്കും തമ്മിൽ അവാന്തരം എത്രയിരിക്കുന്നു! പുരുഷന്മാർ അസ്ഥിരചിത്തന്മാർ. അവർക്കു ഒരുനേരം വേദാന്തചിന്ത. അടുത്തസമയം കാമിനീകനകഭ്രാന്തു്,—സ്ത്രീകളോ സ്ഥിരവ്രതകൾ,—അവരുടെ കാരുണ്യം, ശുദ്ധി, സത്യം—ഇവയിൽ അർദ്ധാംശം നമുക്കു് ഉണ്ടായിരുന്നുവെങ്കിൽ ഇഭാദേവിയുടെ ഉദ്യമത്തെ തടുക്കുവാൻ നാം ഒരുങ്ങുകയില്ല,—പ്രകൃത്യാ അവർക്കുള്ള അവകാശത്തെ നാം അനുവദിക്കുമായിരുന്നു. ആയതിനാൽ യുദ്ധംവേണ്ടാ. അതു വലിയ നഷ്ടത്തിനു കാരണമാകും.

ഇതുരകട്ടു ഗാമരാജൻ പറഞ്ഞു:—ശരി—ശരി. യുദ്ധം നന്നല്ല. കുമാരൻ പറഞ്ഞതു യുക്തി. നമ്മുടെ യുവദശയിൽ നാം പ്രേമവശഗനായിരുന്നു. എന്നാൽ നമ്മുടെ പ്രേമനദിയുടെ സമഗതി പാറകളാൽ തടയപ്പെട്ടില്ല. മിക്കവാറും ഇഭായെപ്പോലെ തന്നെ നീ സംസാരിക്കുന്നു. അവൾക്കു സംസാരിക്കാൻ വശം ഉണ്ടു്. അവൾ പറയു

ന്നതിൽ ഒരുമാതിരി ന്യായവും കാണുന്നു. എന്നാൽ നിന്റെ വാക്കുകൾക്കു മൃദുത്വം ഉണ്ടു്. അതു നമുക്കു ബോധിച്ചു. കുമാരന്റെ സ്വഭാവം വളരെനന്നു്. നമ്മുടെപുത്രിയെ അയാൾക്കു ലഭിക്കട്ടെ! നമ്മുടെ തടവിനെ പററി,—ശരിഅങ്ങു പുത്രന്റെ രക്ഷയ്ക്കുവേണ്ടി,-നമ്മെ ബഹുമാനപൂർവം തന്നെയാണു് ഉപചരിച്ചതു്. കുമാരന്റെ ആഗ്രഹസിദ്ധിയ്ക്കായി നാം കഴിയുന്നതു ചെയ്യാം. നാം ക്ഷമിച്ചിരിക്കുന്നു. നമ്മുടെ രാജ്യത്തിൽ നിങ്ങൾ പ്രവേശിച്ചതിനാൽ, നമുക്കും കുടിയാനവന്മാൎക്കും നഷ്ടം ഒന്നും ഉണ്ടായിട്ടില്ല,—വിളവു നശിച്ചിട്ടില്ല, വീടുകൾക്കു തീ വച്ചിട്ടില്ല. ജനങ്ങളെ പീഡിപ്പിച്ചിട്ടില്ല. എന്നാൽ കുമാരൻ,—യാതൊന്നും ഭയപ്പെടേണ്ട. നമ്മുടെ വാക്കല്ലെ—നമ്മുടെ കൂടെ പാളയത്തിൽ വരട്ടെ; മകൻ ആരോഗനോടു സംസാരിക്കട്ടെ! ഇഭാകുമാരി നമ്മുടെ വാക്കിനേക്കാൾ അവന്റേതിനെ വകവെക്കുന്നുണ്ടു്. വല്ലതുംനോക്കാം,—കുമാരന്റെ കൂട്ടുകാരായ നിങ്ങളും വരുവിൻ നമുക്കു നാലുപേൎക്കും കൂടി ഒരു വഴി തെളിക്കാൻ യത്നിക്കാം.

ഗ്രാമരാജാവു അച്ഛനോടു യാത്ര പറഞ്ഞു. അച്ഛൻ പറഞ്ഞതിൽ പാതിയെ താടിമീശ പുറത്തേക്കു വിട്ടുള്ളു. പോകുന്നതിനു ഞങ്ങൾക്കു് അനുവാദം ലഭിച്ചു.

ഞങ്ങൾ പുറപ്പെട്ടു മനോഹരമായ പ്രദേശത്തിൽകൂടെ ഗ്രാമരാജാവിന്റെ പാളയത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു. അവിടെ യുദ്ധസന്നാഹങ്ങൾ തികഞ്ഞിരുന്നു. രാജാവിനെ കണ്ടപ്പോൾ സേന ആൎത്തുവിളിച്ചു. വിജയാശംസ ചെയ്തു. പിന്നീടു അവർ അശ്വങ്ങളെ നിൎത്തി. അവ കനച്ചു. ഭടന്മാരുടെ ആയുധങ്ങൾ കിലുങ്ങി ഭേരി മുഴങ്ങി. കുഴൽവിളി ഉയൎന്നു; പതാകകൾ പറന്നു; പെട്ടെന്നു മൂന്നു ഉപനായകന്മാർ മുമ്പോട്ടു വന്നു. അവരെപ്പോലെ ദേഹപുഷ്ടിയുള്ളവരെ ഞാൻ കണ്ടിട്ടില്ല, അവരുടെ നടുവിൽ കണ്ടതും

കിളരം കൂടിയതുമായ ആളാം ആരഗൻ ആയിരുന്നു. അയാളിൽ സോദരിയുടെ ഛായ നല്ലവണ്ണം വിളങ്ങിയിരുന്നു.

ഭേരീവാദ്യം കേൾക്കയും അവരെ കാണുകയും ചെയ്തപ്പോൾ സമാധാന പ്രസംഗം ചെയ്ത എൻെറ ഹൃദയം രണോത്സാഹംകൊണ്ടു തുടിച്ചു. രാജാവു മൂന്നു സുതന്മാരേയും അടുക്കൽ വിളിച്ചു വാക്കാലും കൈക്രിയയാലും സംഗതിയെ പറഞ്ഞു തുടങ്ങി. ഞങ്ങളുടെ വേഷപ്പകച്ചയെപ്പററി പ്രസ്താവിച്ചപ്പോൾ, അവരു മൂവരും ചിരിച്ചു. അതിൻെറ ശേഷം, നവഭീമനായ ആരഗൻ ഇപ്രകാരം അയാളുടെ അഭിപ്രായത്തെ വചിച്ചു:—"ഹും, ഇവർ നമ്മുടെ രാജ്യത്തിൽ അനുവാദമില്ലാതെ പ്രവേശിച്ചു— അച്ഛനെ പിടികൂടി—ഹും, എന്നിട്ടും അച്ഛൻ പോരു വേണ്ടെന്നു പറയുന്നു. എനിക്കൊ എന്താണ്? ഹും യുദ്ധമെങ്കിൽ യുദ്ധം, വേണ്ടെങ്കിൽ വേണ്ട. എന്നാൽ ഞാൻ ഒരു വാക്കു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. അവൾ കണിശക്കാരിയും ആണ്. അവളുടെ ഗതി അത്യുച്ചത്തിലേക്കാണ്. അത്യുച്ചത്തിലേക്കുതന്നെ. അവളുടെ പ്രവൃത്തിക്കു സ്ഥലവും സൌകൎയ്യവും വേണമെന്നേ അവൾ ആവശ്യപ്പെട്ടുള്ളു. അതിനെപ്പററി എന്നോടു വളരെ നിർബന്ധമായി പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. എനിക്ക് അതിൻെറ കാൎയ്യം ഒന്നും അറിഞ്ഞുകൂടാ; എങ്കിലും പറഞ്ഞതു മിക്കവാറും ന്യായമാണെന്നു എനിക്കു തോന്നി. ഉച്ചത്തിലേക്കുതന്നെ ആണ് പായുന്നതു്. അതിനെന്തു്? സ്ത്രീജാതിയുടെ തിലകപ്പൊട്ടാണ് അവൾ എന്നു ഞാൻ അവളോടുതന്നെ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. ശരിയോ തെററോ, വേണ്ടവരോടു അവൾക്കു സ്നേഹവും ഉണ്ടു്. രാജകുമാരാ,—ശരിയോ ശരികേടോ എന്നു എനിക്കറിയണ്ടാ, നമ്മുടെ നില ഇതുതന്നെ. ഞാൻ അവളുടെ ഭാഗം നില്ക്കും. നിൽക്കാമെന്നു വാക്കു കൊടുത്തിട്ടുണ്ട്. ഒരു രാജകുമാരി പേരു മറന്നുപോയി. അൻപതു മഹാ

വിദ്വാന്മാരെ തോല്പിച്ച ഒരു ദേവി, അവരുടെ പേരു പറഞ്ഞു വിളക്കു വച്ചാണു ഞാൻ സത്യം ചെയ്തിട്ടുള്ളതു്. ഞാൻ വാക്കു കൊടുത്തു, അതുതന്നെ കാര്യം. അവർക്കു വിവാഹത്തിനു മനസ്സില്ല. അവകാശത്തെ പിൻവലിക്കൂ, അല്ലെങ്കിൽ യുദ്ധമാകട്ടെ! അച്ഛന്റെ മതത്തിനു വിരോധമായാലും സമരം നടക്കട്ടെ."

അവകാശത്തെ ഉപേക്ഷിക്കാനും, യുദ്ധംചെയ്തു നീരസത്തെ വർദ്ധിപ്പിക്കാനും, മടിച്ചു ഞാൻ സ്വല്പനേരം ഉത്തരം പറയാതെ നിന്നു. അപ്പോൾ ഒരു സോദരൻ, മീശയിൽ കൈവച്ചു പുച്ഛഭാവത്തിൽ, ഞങ്ങളെ എരികേററാൻ എന്നപോലെ—ശരിക്കു ശരി, ചപലഹൃദയത്തെയാണു് സ്ത്രീവേഷം മറച്ചിരുന്നതു്, എന്നു മന്ത്രിച്ചു. അതു കേട്ട മാത്രയിൽ ഞങ്ങൾക്കു കലി മൂത്തു, ഞങ്ങൾ വെടി വച്ചതുപോലെ,—'എന്തിനു ദൂരെ പോകണം. ഇപ്പോൾ തന്നെ, ഇവിടെ വച്ചുതന്നെ ആകട്ടെ! ഞങ്ങൾ മൂന്നുപേർ നിങ്ങൾ മൂന്നുപേർ! പോരാടി തീരുമാനിക്കാം' എന്നു പോരിനു വിളിക്കൂട്ടി. അപ്പോൾ തൃതീയ സോദരൻ "മൂന്നിനു മൂന്നു? അധികം വേണ്ടയോ? നമ്മുടെ സോദരിയുടെ കാര്യത്തിൽ? യുദ്ധസന്നദ്ധരായി. കീർത്തിയെ കൊതിച്ചു രാജാവിനെ അപമാനിച്ചതിനു പ്രതീകാരം ചെയ്യാൻ, 'അസംഖ്യം യോദ്ധാക്കൾ, പുളച്ചു നിൽക്കുന്നു. അവരിൽ ഒരൻപതുപേരെങ്കിലും കൂടെ രണോത്സവത്തിൽ ചേരട്ടെ! ഈ കാര്യവും ജയാപജയം അനുസരിച്ചു തീർച്ചപ്പെടുത്താം," —എന്നു പറഞ്ഞു.

ഈ അഭിപ്രായത്തെ കേട്ട ഞാൻ,—"ഓഹോ, ഈ വായു ശകലത്തിനും,—മാനുഷകർമ്മമായ നരമേൽ വിലസുന്ന തേജോമയമായ ഈ പകിട്ടിനു പേരു, കീർത്തി, ബഹുമാനം എററതിനു മാത്രം വേണമെങ്കിൽ പോരാട്ടം നടക്കട്ടെ! അതിൽ നിന്നെന്തു വരാനുണ്ടു്? തോററാലും

ജയിച്ചാലും, തോൽവി നമുക്കതന്നെ, മുൻ കരാറിനെ കുമാരി സമ്മതിക്കയില്ല എന്ന പറഞ്ഞപ്പോൾ തന്നെ ആൾ പോകട്ടെ എന്ന പറഞ്ഞു. ഇതുകേട്ടു, ഗാമരാജൻ ശഠിച്ചു,—വിരലും വീങ്ങിയാൽ ഉരലാകുമോ,—കുഞ്ഞുങ്ങളെ, എന്ന വിളിച്ചു പറഞ്ഞു. ഞാനും കൂട്ടരും പിന്തിരിഞ്ഞു അദ്ദേഹം മൂന്ന ദൂതന്മാരെ അതിനിടയ്ക്കയച്ചിരുന്നു. എവിടെ, കുമാരിയുടെ മന്ദിരത്തിലേക്കതന്നെ! ഒന്നാമൻ ചെന്ന കുഴൽ വിളിച്ചു. ആരെയും കണ്ടില്ല. അവൻ വാതുക്കൽ തട്ടി; ആരും വന്നില്ല. രണ്ടാമൻ ചെന്നപ്പോൾ ഭയങ്കരമായ ഒരു ശബ്ദം അകത്തുനിന്ന പുറപ്പെട്ടു് അവനെ വിരട്ടി. മൂന്നാമൻ പടിക്കൽചെന്ന വാതുറന്നപ്പോൾ അപ്സരസ്ത്രീസ്വരൂപം അവനെ കടന്ന പിടിച്ചു മുടിവലിച്ചു ആറാംവേലിയിലും ചെകിട്ടിലും തച്ചു ഭ്രാന്തനാക്കി. ഇരുസേനാവൃതയായ അവളുടെ സ്ഥിതിയെപ്പറ്റി അവൾ കിഞ്ചിദപി ഭയപ്പെട്ടില്ല. അവൾക്കു യാതൊരു കൂസലും ഇല്ലായിരുന്നു. ഒഴുക്കിനേയും കാററിനേയും എതിർത്തുനിന്ന പൊരുതു പാറമേൽ വേരൂന്നി പുഴക്കരയിൽ നില്ക്കുന്ന ഒരു മഹാതരുവിനെപ്പോലെ ഉറപ്പോടുകൂടി കുമാരി നിന്നു. ഒന്നുകിൽ അവളുടെ നിർബ്ബന്ധത്തെ ജയിക്കണം; അല്ലെങ്കിൽ കീഴടങ്ങണം; രണ്ടിലൊന്ന തീർച്ചയാക്കണം എന്ന കുമാരൻ നിശ്ചയിച്ചു. രണോത്സവംചെയ്തു ജയാപജയത്തെ സ്ഥാപിക്കണമെന്നാണു് ഇരുഭാഗക്കാരുടെയും നിശ്ചയം എന്നു് അച്ഛൻ രാജാവിനെ ഞാൻ അറിയിച്ചപ്പോൾ, അദ്ദേഹം "ഭേഷ് നാമും പടയണിയിൽ ഇറങ്ങുന്നുണ്ടു്" എന്ന കല്പിച്ചു. അവിടത്തെ പ്രായത്തിനും പദവിക്കും അതു ചേരുന്നതല്ലെന്ന വൃദ്ധപ്രഭുക്കന്മാർ നിർബന്ധംപറകയാൽ, അദ്ദേഹം ഒട്ടു ക്രുദ്ധിക്കയും ശഠിക്കയും ചെയ്തതിന്റെശേഷം ആ അഭിപ്രായത്തെ അംഗീകരിച്ചു.

രണതലം തയ്യാറാക്കപ്പെട്ടു. ദൂതന്മാർ അങ്ങോട്ടും ഇങ്ങോട്ടും സന്ദേഹം വഹിച്ചു സഞ്ചരിച്ചു. ഇരാദേവിയുടെ മറുപടി ഇപ്രകാരം ആയിരുന്നു,—പ്രിയസോദരാ, സ്ത്രീകളുടെ പാദങ്ങളെ ഇരുമ്പുകാലുറയിൽ ഇട്ടു ഹ്രസ്വമാക്കുന്ന ചയിനാ ജനങ്ങളോടും, വിവാഹസമയം വധുവിൻെറ പക്കൽനിന്നും സ്ത്രീധനമായി പടിയെ സ്വീകരിക്കുന്ന റഷ്യയിലെ വരന്മാരോടും, ജീവനുള്ള സ്ത്രീകളെ മരിച്ചു ഭർത്താക്കന്മാരുടെ ദഹനത്തിൽ ഉടന്തടി ചാടിക്കുന്ന ഹിന്ദുജനങ്ങളോടും, സ്ത്രീസന്താനങ്ങളുടെ ഭാവിയായ വൈധവ്യത്തെ ഭയന്നു് ശിശുപ്രായത്തിൽ അവരെ നദിയിൽ ഒഴുക്കി ജീവനാശംവരുത്തുന്ന മാതാക്കളോടും നമുക്കു തോന്നീട്ടുള്ള ദ്വേഷ്യത്തെയും ഹാസ്യത്തെയും, ഭവാൻ അറിയാത്തതല്ല. ഈ മൂർഖത കുറഞ്ഞിരിക്കുന്നകാലത്തും മാനുഷസ്വഭാവത്തിൽനിന്നും പഴയ നിശ്ചയം നീങ്ങിപ്പോയില്ലേ. അധികാരം എല്ലാം പുരുഷന്മാൎക്കുവേണം. സ്ത്രീകൾക്കു സ്വാതന്ത്ര്യം പാടില്ലാ. അതുകൊണ്ടു ഞാൻ പുരുഷവൎഗ്ഗത്തെ വെടിഞ്ഞു്, എൻെറ പാട്ടിനു ഇവിടെ ഒതുങ്ങി പാൎത്തു് എൻെറ ഇനക്കാൎക്കു ഒരു മന്ദിരം സ്ഥാപിച്ചു്, അവൎക്കു മനോവികാസത്തിനു വേണ്ടതു സംഭരിച്ചുവരവെ, ഈ അധികപ്രസംഗികൾ പെൺവേഷത്തിൽ കടന്നുകൂടി ഭോഷത്തങ്ങൾ കാണിച്ചു നമ്മുടെ സമാധാനത്തെ ഭംഗംചെയ്തു. ഹും മുൻനിശ്ചയം! ഹും, തീക്കാച്ചുന്നാളിൽ കരാർ ഉണ്ടായിരുന്നുപോലും, ഏതു കരാർ? നമ്മുടെ മനസ്സുകൂടാതെയുള്ള നിശ്ചയം എവിടെ സാധുവാകും! ഇതു പിള്ളേർകളിയോ, നേരംപോക്കോ, ആണോ? ഈ പുലിയെ ഇണക്കാൻ കഴിഞ്ഞ എനിക്കു് ഇവരെ അടക്കാൻ കഴികയില്ലേ! ഞാനൊ ഭവാനൊ പോരേ ഇവരെ ഒതുക്കാൻ? നമ്മുടെ നേരിനേയും പേരിനേയും രക്ഷിക്കണം! നീതിയെ നടത്തുന്നതിനു ഭവാൻെറ

ളുജഖണ്ഡം മതിയാകും; പോരുനടക്കട്ടെ! വരുന്നതുവരട്ടെ! ഭവാൻ തോല്ക്കുകയില്ല; എന്നാൽ അയാളുടെ ജീവനെ നശിപ്പിക്കേണ്ടാ; നമ്മുടെ ജീവനെ രക്ഷിക്കാൻവേണ്ടി അയാൾ ഒരിക്കൽ സാഹസപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടു". അയാളുടെയും അമ്മ ജീവിച്ചിരിക്കുന്നു. എങ്കിലും, ഭവാൻ പോരിൽ അമാന്തം കാണിക്കണ്ട. സ്ത്രീസ്വാതന്ത്ര്യം സുദൃഢമാകട്ടെ! അധികാരവും ധനലാഭവും, വൎദ്ധിക്കട്ടെ. ഈ എഴുത്തിന്റെ ചുവട്ടിൽ ഇത്രയുംകൂടി ഉണ്ടായിരുന്നു. "കൂടാരത്തിൽ ചതിയന്മാർ കടക്കാതെ സൂക്ഷിച്ചുകൊള്ളണം. ദ്രോഹികൾ വേഷം പകൎന്നു സഞ്ചരിക്കുന്നു ഇങ്ങനെ പുരുഷന്മാരാൽ ചുററപ്പെട്ടു കിടക്കുന്നതിനെക്കാൾ നല്ലതു യുവതികൾ സ്വഗൃഹങ്ങളിലേക്കു പോകുന്നതാണു". സ്വല്പമെങ്കിലും ധമാധാനത്തിനും ആശ്വാസത്തിനും നമുക്കു അവിടെ ഒന്നുണ്ടെന്നു പറവാൻ, ആ ശിശു മാത്രമേയുള്ളു. അധമയായ മാതാവിന്റെ സന്തതി—അവൾ അതിനെ വിട്ടുംവച്ചു പോയി. അവൾക്കു നാം തിരച്ചു കുഞ്ഞിനെ വിട്ടുകൊടുക്കയില്ല. നമ്മുടെ ജ്ഞാനസുതയായി അതു് ഇവിടെ വളരട്ടെ! കാലത്തു ഒരു നാഴികനേരം അതിനെ എടുത്തു കളിപ്പിച്ചു. ശിശുവിന്റെ ചെറുകൈ നമ്മുടെ കോപത്തെ തടയുന്നു. ശുഭം!"

ഞാൻ വായിച്ചു കഴിഞ്ഞു—അപ്പോൾ അച്ഛൻ കല്പിച്ചു—"മഹാവിദ്യക്കാരി—പക്ഷേ അവൾ യോദ്ധാക്കന്മാരുടെ മാതാവാകുന്നതിനു യോഗ്യതയുള്ളവളാണു" കാമഭ്രാന്തനായ നീ ഒന്നും നേരെ കാണുന്നില്ല. പുരുഷൻ മോശപ്പെട്ടവനെങ്കിൽ സ്ത്രീ തലയിൽ. ഗാമരാജാവു സാധു—മഹാസാധു. അവിടെ എല്ലാം സ്ത്രീനായകത്വംതന്നെ. സൎവ്വസമ്മതമായ ലോകപ്രമാണം എന്താണു? എല്ലാ കാൎയ്യത്തിനും മൂലാധാരമായ സംഗതി എന്തു്? വയലിൽ വേലയ്ക്കു പുരുഷൻ—അടുക്കളയിൽവേലയ്ക്കു സ്ത്രീ—ശണ്ഠ

യ്ക്കു പുരുഷൻ; തയ്യലിനു സ്ത്രീ. തലകൊണ്ടു പുരുഷനും ഹൃദയംകൊണ്ടു സ്ത്രീയും വേലചെയ്യണം. അധികാരംചെലുത്തേണ്ടതു പുരുഷൻ, അനുസരിച്ചുനടക്കേണ്ടതു സ്ത്രീ. ഇതാണു ലോകനീതി. അല്ലെങ്കിൽ സർവ്വത്ര കുഴപ്പം. സ്ത്രീ മൂത്തുപോയാൽ പുരുഷൻെറ കഥ ബഹുമോശം. കുമാരി, അവൾ മുതിർന്നുപോയിട്ടില്ല, പിടിച്ചു പാട്ടിലാക്കാനുള്ള കാലം കഴിഞ്ഞിട്ടില്ല. വേണ്ടപോലെപഴക്കിയാൽ പാട്ടിലാകും. അവൾ സുന്ദരിയാണെന്നു കാണുന്നു. അതു നന്നു തന്നെ. ഞാൻ ശഠിച്ചു പറയുന്നുണ്ടെങ്കിലും, എനിക്കവളോടു പ്രിയംതോന്നാതിരിക്കുന്നില്ല. കല്യാണം കഴിഞ്ഞു്, ഒരു പ്രസവംകഴിയുമ്പോൾ മട്ടൊക്കെ മാറും. ഒന്നിരണ്ടു പ്രസവിച്ചാലോ അഹങ്കാരം പമ്പകടക്കും. പ്രസവം ബാലശുശ്രൂഷണം ഇവയത്രെ സ്ത്രീധർമ്മം. ഇങ്ങനെ അച്ഛൻ കഥിച്ചു. നേരം ഏകദേശം ഉച്ചയായി. ഞാൻ വിടവാങ്ങിപ്പോയി. കുമാരിയുടെ ലേഖനത്തിലെ—"അയാളുടെ ജീവനെ എടുക്കരുതു്"–എന്നഭാഗം എൻെറ കണ്ണുപടങ്ങളിൽ മുഴങ്ങി. 'പോ' 'പോ' നീ വിജയിയാകും എന്നൊരുശബ്ദം പിന്നെ എൻെറ ചെവിയിൽ ചുററിക്കറങ്ങി. ഞാൻ അച്ഛൻെറ പരുഷവാക്യങ്ങളെയും—മുൻനിശ്ചയം എങ്ങനെ വന്നുകൂടും എന്നുള്ള കാര്യത്തെയും, പൂർവ്വശാപത്തെയും. പററി ഓർമ്മിച്ചു നില്ക്കവേ, മിന്നൽപോലെ എൻെറ ചിത്തവിഭ്രമ-ശല്യം എന്നെ ബാധിച്ചു. നൃപൻ, പാളയം, കലാലയം, എന്നിവ വെറും പൂജ്യം, മിഥ്യാപ്രദർശനം, മായപ്പിരട്ടു് എന്നും, ഞാൻ ഛായകളോടു പോരാടി ഛായാഛായ ആയി എന്നും—ഞാൻ സ്വപ്നംകണ്ടു. ഞാൻ ഉണർന്നപ്പോൾ നേരം ഉച്ചതിരിഞ്ഞിരുന്നു. രണരംഗം സംഗരപ്രകടനത്തിനു ഒരുക്കപ്പെട്ടുകഴിഞ്ഞിരുന്നു. കവചം ധരിച്ചു,അശ്വാപരിസ്ഥന്മാരായി ഇരുവശവുംഅൻപതു പേർ, യുദ്ധകാമന്മാരായി നിന്നിരുന്നു. ഭേരി ശബ്ദിച്ചു.

ഒന്നു, രണ്ടു, മൂന്നു—യോദ്ധാക്കൾ സംഗരസന്ദർശനം ആരംഭിച്ചു. കുതിരകൾ കൂടി പിണങ്ങി. കുന്തക്കാരായ അശ്വാരൂഢപങ്ക്തി തമ്മിൽ ഇടഞ്ഞു ഇടിരവം ഘോഷിച്ചു. അപ്പഴം, എല്ലാം സ്വപ്നമെന്നേ ഞാൻ വിചാരിച്ചുള്ളു. കുതിര കൈ ഉയർത്തി. ആളുകൾ തമ്മിൽ തിങ്ങി കുന്തങ്ങൾ തകൎന്നു. ചില ശിരസ്ത്രാണങ്ങളിന്മേൽ തീ തെറിച്ചു. ചിലർ പാറപോലെ അശ്വോപരി ഇരുന്നു. ചിലരുടെ ഇരുപ്പു ഇളകി, പക്ഷെ പിടിതെററി വീണില്ലാ. ചിലർ താഴെ വീണു, ഉടൻതന്നെ എഴുന്നേററു വീണ്ടും വാളൂരി പടവെട്ടി. ചിലർ കാലുതെററി കുതിരകളുടെ ഇടയിൽ കിടന്നാരുണ്ടു. അരകന്റെ ഇരുഭാഗത്തു നിന്ന സോദരന്മാരും, അയാളും ചുററിപ്പാഞ്ഞു പൊടിപൂരം പോരു നടത്തി. കൃശഗാത്രയായ ഗാമരാജാവിന്റെ സുതന്മാൎക്ക ഇത്ര യുദ്ധചാതുൎയ്യം എങ്ങനെ ഉണ്ടായി എന്നു ഞാൻ അതിശയിച്ചു. തള്ളവഴി വന്ന ശൌൎയ്യമായിരിക്കണം. അതിന്റെശേഷം ഞാൻ സ്വപ്നം ഉണൎന്നു നോക്കിയപ്പോൾ കുമാരിയും യുവതികളും മാളികമുകളിൽനിന്നു പോരാട്ടം കാണുന്നതുകണ്ടു. അവൾ കാൺകെ ഞാൻ യുദ്ധംചെയ്യട്ടെ, വീഴട്ടെ എന്നു നണ്ണി ഞാൻ കൂട്ടത്തിലേക്കപാഞ്ഞു് ഒരു കുമാരനെ തള്ളി താഴെ പതിപ്പിച്ചു. സരളനും ഒരാളെ തള്ളിയിട്ടു. അപ്പോൾ അവിടേക്ക അരകൻ പാഞ്ഞെത്തി. അയാളുടെ വരവുകണ്ടു, മദിച്ച ആന വരുന്നതു ആളുകൾ വാഴമാറുംപോലെ യോദ്ധാക്കൾ ഒഴിഞ്ഞു ഒതുങ്ങി. അയാൾ എന്റെ നേൎക്കാണു പാഞ്ഞുവന്നതു്, വലതുകണ്ണിനേക്കാൾ എന്നെ സ്നേഹിച്ച മോഹനൻ ഇടയ്ക്കുചാടി അരകനോടു ഏററു. ഒരു നിമിഷത്തിൽ അരകൻ മോഹനനെ തള്ളിയിട്ടുകഴിഞ്ഞു. അപ്പോൾ ബലവാനും വശമുള്ളവനും, രണപ്രിയനുമായ സരളൻ അരകനോടു ഏററു പൊരുതു. പാടവമേറിയ അരകൻ സരളനെ

തോല്പിച്ചു. ഉടൻ ഞാൻ അരകനോടേററു പോരുതുടങ്ങി. എൻെറ രക്തം തിളച്ചു. ക്ഷണനേരംകൊണ്ടു പോരുകഴിഞ്ഞു. ഞാൻ കൈ നീട്ടി ഓങ്ങി വെട്ടി. ഒരു തൂവൽ വീണപോലിരുന്നു അതു അയാൾക്കു എന്നുതന്നെ പറയാനുള്ളു. തഥ്യവും മിഥ്യവും എന്നിൽ നിക്ഷിപ്തമായി. അന്ധകാരം എന്നെ ചുററി വളഞ്ഞു. ഞാൻ നിലം പൊത്തി മോഹാലസ്യത്തിൽ കിടപ്പായി.

ഞാൻ സ്വപ്നാവസ്ഥയിൽ എന്നപോലെ കിടന്നു. കണ്ണുണ്ടായിട്ടു കാണാതെയും, കണ്ണുകൾ ഇരുന്നിട്ടു കേൾക്കാതെയും, കഴിഞ്ഞുകൂടിയ സമയം നടന്ന കഥകൾ എല്ലാം പിന്നീടു പറഞ്ഞുകേട്ടു ഞാൻ കണ്ടറിഞ്ഞതുപോലെ ഗ്രഹിച്ചു.

ഞങ്ങളുടെ കക്ഷി തോല്ക്കയും ഞങ്ങളുടെ ഉദ്യമം വിഫലമാകയും ചെയ്തപ്പോൾ, കാൎയ്യമെല്ലാം കഴിഞ്ഞു. കുമാരൻ മരിച്ചു; എന്നൊരു ധ്വനി പൊങ്ങി. അച്ഛൻ സസംഭ്രമം ഓടിവന്നു് എൻെറ കവചങ്ങളെ അഴിച്ചു ദേഹത്തിന്മേൽ വീണു കരഞ്ഞു. പുറകെ കുഞ്ഞിനെപ്പററി ദുഃഖിച്ചു സുമതിയും വന്നുചേൎന്നു.

എന്നാൽ ഇഡാദേവി മാളികപ്പുറത്തുനിന്നു സുമതിയുടെ കുട്ടിയെ കൈയിലെടുത്തു, പണ്ടു ലാപിഡാത്തിൻെറ രാജ്ഞി ചെയ്തപോലെ വിജയഗാനം ആലാപിച്ചു.

പാട്ടു അവസാനിച്ചതിൽപിന്നെ, കുമാരി യുവതികളോടു പറഞ്ഞു,—"കന്യകമാരെ, ക്ഷേത്രം അശുദ്ധമായി. ചട്ടങ്ങൾശിഥിലപ്പെട്ടുപോയി. നമുക്കുവേണ്ടിയുദ്ധംചെയ്തവരെ നാം ഉപചരിക്കേണ്ടിവന്നിരിക്കുന്നു. പുരുഷന്മാരെ ഇവിടെ പ്രവേശിപ്പിക്കുക നിയമവിരുദ്ധമാണെന്നിരിക്കിലും, അവരെ കൂടാരങ്ങളിൽതന്നെ താമസിപ്പിക്കുന്നതു് ഉചിതമല്ല. നമുക്കു അവിടെ പോയി അവൎക്കുവേണ്ട ശുശ്രൂഷചെയ്യാം. ഇവിടെ തന്നെ സല്ക്കരിച്ചുകൊണ്ടുവരാം.

അവളും യുവതികളും വാതൽ തുറന്ന് രണാങ്കണത്തിലേക്ക നടന്നു. സോദരന്മാരുടെ സമീപം പ്രവേശിച്ച് മുട്ടുകുത്തി ഇരുന്നു, "വീരയോദ്ധാക്കളേ, പ്രിയപ്പെട്ട മോചകന്മാരെ, അമൎത്ത്യനാമധരന്മാരെ, എന്ന പറഞ്ഞു അവരുടെ കൃതിയെ ശ്ലാഘിച്ചു,—നിങ്ങൾ ഇവിടെ വെളിയിൽ കിടക്കേണ്ടാ; നിങ്ങൾ അകത്തു വരുവിൻ ആരുടെ സ്വാതന്ത്ര്യത്തിനവേണ്ടി നിങ്ങൾ സമരം ചെയ്തുവോ, അവർ നിങ്ങളെ വാത്സല്യപൂൎവ്വം ശുശ്രൂഷിക്കും, എന്ന കഥിച്ചു.

പിന്നീട യദൃച്ഛയാ കുമാരി ഞാൻ കിടന്നവഴി വന്നു. കുട്ടി പോയതിനാലുള്ള വ്യസനവും കോപവുംകൊണ്ട ശോണവൎണ്ണമായ നയനങ്ങളോടുകൂടി വൃദ്ധസിംഹം എന്റെ വശത്തിൽനിന്നും എഴുന്നേററു, മൌനമായി നിന്നു സ്തംഭിച്ചു, നിശ്ശബ്ദം അചഞ്ചലനായി, വിവൎണ്ണനായി, അവളെകണ്ടിട്ടുപോലും പ്രേമോജ്ജ്വലിതനാകാതെ ശയിച്ച എന്നെ കണ്ടു് അവൾ നെടുവീൎപ്പിട്ടു. അച്ഛന്റെ മുഖത്തെയും മകന്റെ രക്തത്താൽ അരുണമായിരുന്ന നരച്ച താടിയെയും കണ്ടപ്പോൾ അവൾ ഞെട്ടി, മുഖത്തിൽ ഒരു ഭാവഭേദം ഉണ്ടായി. ഇരുഷൽ സന്താപത്തോടെ അവൾ,—"അയാൾ ഒരിക്കൽ എന്റെ ജീവനെരക്ഷിച്ചു; അതിന്ന സോദരൻ അയാളെ വധിച്ചു, എന്ന പറഞ്ഞു. അത്രതന്നെ. തിക്തമായ നിന്ദയെ പ്രകാശമാക്കാനെന്നപോലെ, രാജാവു എന്റെ കഴുത്തിൽനിന്നും അവളുടെ പടവും ചികുരലേശവും അടങ്ങിയിരുന്ന മാലയെ പറിച്ചെടുത്തു കാണിച്ചു. അവൾ അതുകണ്ടു,—അപ്പോൾ ഒരു പഴയ ഓൎമ്മ അവളെ ബാധിച്ചു. അവളുടെ അമ്മ അവളുടെ മുടിയിൽനിന്നും ഒരു കഷണത്തെ,—വിശുദ്ധിവരുന്നതിന്ന വളരെമുമ്പെ വെട്ടിയെടുത്തു ചുംബിച്ചു കൊടുത്തയച്ചിരുന്നതിനെ ഓൎത്തു. ഉടനെ അവൾ എന്റെ പവിഴധവളമായ മുഖത്തുനോക്കി. അവൾ വരുത്തിക്കൂട്ടിയ

ആപത്തിനെ ചിന്തിച്ചു ദുഃഖംപൂണ്ടു. അയസ്സദൃശമായ അവളുടെ സ്വാന്തം ഭഞ്ജിതമാക്കി,—ഹൃദയം ഉരുകി, അവൾ കുനിഞ്ഞു കുഞ്ഞിനെ തറയിൽകിടത്തി. എന്റെ നെററിയിന്മേൽ കൈവച്ചു തടവിനോക്കി പറഞ്ഞു, "പിതാവെ, അയാൾക്കു ജീവൻ ഉണ്ടു്, മരിച്ചിട്ടില്ല നമ്മുടെ കൊട്ടാരത്തിൽതന്നെ എന്റെ സോദരന്മാരോടു കൂടി അയാളും താമസിക്കട്ടെ, ഇവരെ ശുശ്രൂഷിക്കുംപോലെ തന്നെ അയാളെയും ശുശ്രൂഷിച്ചുകൊള്ളാം. നമുക്കുവേണ്ടി ആപത്തിലിറങ്ങിയവരെ ആശ്വസിപ്പിക്കേണ്ടതു നമ്മുടെ കടമയാണല്ലൊ. തല്ക്കാലം സ്ത്രീകളുടെ ഉൽകൃഷ്ടത്വം മാററിവയ്ക്കുകയേ നിവൃത്തിയുള്ളു."

മരിച്ചില്ലാ എന്ന വാക്കിനെക്കേട്ടു, അച്ഛൻ വീണ്ടും കുനിഞ്ഞിരുന്നു് എന്റെ ദേഹത്തെ തടവിത്തുടങ്ങി. കുമാരി അടുക്കൽനിന്നു, സുമതി പയ്യെ കുഞ്ഞിന്റെ സമീപത്തിൽ എത്തി. തള്ളയെ കണ്ടു അതു ചിരിച്ചു കൈനീട്ടി. അവൾ അടുത്തുവന്നു. 'എന്റെതു്, എന്റെതു്, നിങ്ങളുടെതല്ലാ; ഇതു 'നിങ്ങളുടെ കുഞ്ഞല്ലാ; എന്റെതാണു്. എന്റെ കുഞ്ഞിനെ തന്നേക്കണം.' എന്നു വിളിക്കൂട്ടി. കുമാരി നീണ്ടു നിവിൎന്നുനിന്നു തള്ളയെയും, പിള്ളയെയും, എന്നെയും ദേഷ്യത്തോടെ നോക്കി. അടുത്തുകിടന്ന സരളൻ മെല്ലെ ഒരു മുട്ടുകുത്തി എണീററിരുന്നു കുമാരിയെ അഭിവാദ്യംചെയ്തു. ശൃംഗാരശ്ലോകംചൊല്ലിയ മനുഷ്യനാണെന്നുകണ്ടു കുമാരി പരുഷദൃഷ്ടി അവന്റെമേൽ പതിപ്പിച്ചു. അപ്പോൾ അയാൾ പറഞ്ഞുതുടങ്ങി:–"സുന്ദരി ബലവതി, ഭയങ്കരശീലെ,—സിംഹി,—കാമം, പ്രകൃതം, ഇവ നിങ്ങളുടെ വജ്രഹൃദയത്തെ അധഃകരണംചെയ്യും. നിങ്ങളുടെ പാദം ഞങ്ങളുടെ ഗളങ്ങളെ മൎദ്ദിക്കുന്നു. ഞങ്ങൾ പരാജിതന്മാരായി. നിങ്ങളുടെ ജേതൃഗൎവ്വു ഉച്ചത്തിലിരിക്കട്ടെ; ഇനി എന്തുവേണം. കുഞ്ഞിനെഅവൾക്കു

കൊടുത്തേക്കണം. കൊട്ടാരത്തിനുള്ളിൽ ഏകാകിനിയായി വർത്തിക്കതന്നെ. അയാൾ മരിച്ചുകഴിഞ്ഞു; അല്ലെ മൃതപ്രായനായി. ഇനി നിങ്ങളുടെ ബാധഒഴിഞ്ഞു. സ്ത്രീകളുടെ ഹൃദയത്തെ ആകർഷിച്ചുകൊള്ളണം. അവരുടെ സ്നേഹം കാലാന്തരത്തിൽ വിരോധമായിത്തീൎന്നു നിങ്ങൾക്ക് ഒരു ആകാശകോടാലി ആയിവരാതെ കരുതിക്കൊണ്ടാലും! ഈ ജന്മം ഒരു കുഞ്ഞിനെ മടിയിൽ ഇരുത്തി ലാളിക്കാനുള്ള ഭാഗ്യം നിങ്ങൾക്ക വിധിക്കപ്പെട്ടിട്ടില്ല. ഉള്ളവരുടേതിനെ കൊടുക്കരുത്. സുമതിയുടെ സുതയെ വിട്ടേയ്ക്കണം. ലവലേശം സ്ത്രീധൎമ്മമോ വളൎത്തിയ മാതാപിതാക്കന്മാരൊടും കുടിച്ച മുലയൊടും ലാളിച്ച കൈയോടും സ്വല്പമപിനന്ദിയൊ, വജ്രഹൃദയത്തിൽ പ്രാൎത്ഥനയ്ക്കു പ്രവേശിക്കാനുള്ള മൃദുദ്വാരമൊ, നിങ്ങൾക്ക ഉണ്ടെങ്കിൽ അവളുടെ കുഞ്ഞിനെ അവൾക്ക കൊടുക്കണം. ഇന്നലെ വരെ ഒരുമിച്ചുതാമസിച്ച അവളുടെ കയ്യിൽ, (അവളുടെ കുററം, നിങ്ങൾക്ക ഇല്ലാത്ത മൃദുശീലം, വധിക്കാനുള്ള വൈമനസ്യം—അത്രതന്നെ)—കൊടുക്കാൻ മനസ്സുവരുന്നില്ലെങ്കിൽ എന്റെകയ്യിൽതന്നേയ്ക്കണം. ഞാൻ കൊടുത്തുകൊള്ളാം." ഇങ്ങനെ അയാൾ പറഞ്ഞു. കുമാരിയുടെ നയനങ്ങൾ വിസ്തൃതങ്ങളായി ജ്വലിച്ചു. ക്രമശഃ അവ അൎദ്ധോന്മീലിതങ്ങളായി. അവൾ കുഞ്ഞിനെ കയ്യിലെടുത്തു,—'മനോഹര മുകുളമേ' സുവൎണ്ണകുസുമമെ, സങ്കടകാലത്തിൽ,—ചതിയിൽ അകപ്പെട്ടു അഭിലാഷഭംഗത്താൽ കുണ്ഠിതം അനുഭവിച്ച ദശയിൽ മനസ്സമാധാനത്തിനു ഏകകാരണമായ പരമരഹസ്യമെ-ഓമനെ, വാത്സല്യഭാജനമെ, നിന്നെ ഞാൻ പിരിഞ്ഞിരിക്കേണ്ടിവന്നു. പഴയകാലത്തു പ്രവൎത്തിച്ചതുപോലെതന്നെ ഈ മനുഷ്യൻ നമ്മോടു ഇപ്പൊഴും കാഠിന്യംപ്രയോഗിക്കുന്നു. നാം തമ്മിൽ പിരിയണമെന്നു അവർ ശാഠ്യം കൂട്ടുന്നു.

നിന്നെ നാം തന്നെ വളൎത്തിപോരണമെന്നായിരുന്നു നമ്മു ടെ ഉദ്ദേശം. നിന്റെ അമ്മ നിന്നെ ചതിച്ചു, നിന്നെ എങ്കിലും നിൎവ്വ്യാജമായി സ്നേഹിക്കട്ടെ; പുരുഷനു കീഴട ങ്ങേണ്ട അവസ്ഥ നിനക്കു വരുംകാലം, അതു സ്വാതന്ത്ര്യ സദൃശമായ ബന്ധംആയി വരട്ടെ; എന്നുപറഞ്ഞു ചുംബി ച്ചു് വീണ്ടും 'നിനക്കു സന്മംഗളം ഉണ്ടാകട്ടെ' കുഞ്ഞെ— ഇതാ പ്രഭോ വാങ്ങിക്കൊണ്ടാലും; എന്നു കഥിച്ചു. സര ളന്റെ ഇരുണ്ട കയ്യുറധരിച്ച കയ്യിലേക്കു മൃദുശരീരയായ കുഞ്ഞിനെ കുമാരി കൊടുത്തു. സരളൻ ഉടനെ ആനന്ദ ബാഷ്പസാഗരത്തിൽ നിമഗ്നയായ സുമതിയുടെ കയ്യിലേക്കു ശിശുവിനെ അൎപ്പണംചെയ്തു. അവളൊ അതിനെ ആപാ ദചൂഡം തലോടി, മാറോടണച്ചും, ചുംബിച്ചും, സന്തോ ഷാവേശത്തെ സംയമനം ചെയ്തതിന്റെശേഷം, കുമാരി യോടു ഇവ്വിധം ശാന്തസ്വരത്തിൽ പറഞ്ഞു:—നാം ഇരു വരും വളരെക്കാലം സ്നേഹത്തോടുകൂടി ഇവിടെ വസിച്ചു. ഞാൻ ഇവിടംവിട്ടു എന്റെ സ്വന്തദേശത്തേക്കു പോക യാണു്. എനിക്കുപകരം വേറെ ആളിനെ നിയമിക്കണം. ഭവതിയുടെ മഹത്തായ ഉദ്യമത്തെ നടത്തുന്നതിനു ഞാൻ ആളല്ല. എന്നാലും എന്നോടു ഒരു മൃദുവചനം പറഞ്ഞു എന്റെ മനസ്സിനെ സമാധാനപ്പെടുത്തി അയക്കണം. കുഞ്ഞിനെ നോക്കി ഏകാഗ്രചിത്തയായി നിന്നു. ഇഡാ ദേവി ഒന്നും ഉരിയാടിയില്ല അപ്പോൾ അരകകുമാരൻ,— സോദരി, എന്തു കഥയാണിതു്? നീ പുരുഷന്മാരെ കുററം പറയുന്നു. കഷ്ടം, അരുതു്! ഒരു സ്ത്രീ വേറൊരു സ്ത്രീയോടു ഇത്ര കാഠിന്യം കാണിക്കയൊ! കേട്ടൊ, എനിക്കുവേണ്ടി ഒരു ദയചെയ്യണം. ഞാൻ ഭവതിയുടെ യോദ്ധാവല്ലെ. ഞാനും എന്റെ ആളുകളും നിങ്ങൾക്കുവേണ്ടി സംഗരം ചെയ്തു. വരൂ, അവൾക്കു ഒരു ചുംബനംകൊടുക്കൂ,പാവം കരയുന്നു. കൈപിടിക്കൂ! എനിക്കിതു കാണ്മാൻ വയ്യാ!

എന്നു പറഞ്ഞു. എന്നിട്ടും ഇളയകുമാരി സംസാരിച്ചില്ല; നിലത്തുതന്നെ നോക്കിനിന്നു. അതുകണ്ടു പതിവില്ലാത്ത ദ്വേഷ്യംപൂണ്ടു മുഖം ചുവന്നു വശമായി ഗ്രാമരാജൻ പറഞ്ഞു:—"രക്തത്തിൽ ഇരുമ്പുമയമുണ്ടെന്നു പറഞ്ഞുകേട്ടിട്ടുണ്ടു്. അതു സത്യമാണെന്നു ഞാൻ ഇപ്പോൾ വിശ്വസിക്കുന്നു. ഒരു വാക്കുപറയാൻ! ഒരു ഒററവാക്കുപോലും; ഈ അയസ്സമമായ ഹൃദയം നിനക്കു എവിടെനിന്നു കിട്ടി? എന്റെ ദേഹത്തിൽനിന്നുംഅല്ല. മൃദുശീലയായ നിന്റെ അമ്മയുടെ പക്കൽനിന്നും അല്ലാ. അവൾ മരിക്കുംകാലം തന്നെ നമ്മുടെ ഇളയകുമാരിക്കുള്ളതു മൃദുഹൃദയമാണു്. അവളെ തനിയെ വിട്ടേക്കരുതെ. അധികാരമുള്ളവരാരെങ്കിലും സദാ അടുത്തുതന്നെ ഉണ്ടായിരിക്കണം, എന്നു പറഞ്ഞതു നാം ഓൎക്കുന്നുണ്ടു്. ഞാൻ അതുകൊണ്ടായിരുന്നു വിശ്രുതയെ അവൾക്കു അധികാരംചെലുത്താൻ ശക്തിയുണ്ടെന്നു എല്ലാവരും പറഞ്ഞു—ഇവളുടെകൂടെ പാൎപ്പിച്ചതു്. വെടിപ്പായി, ബഹുദ്വേഷ്—ഒരു അക്ഷരംപോലും സംസാരിക്കയില്ല, അല്ലെ? നിന്റെ അച്ഛൻകൊഞ്ചിയാൽ പോലും ഇല്ലതന്നെ. നിന്റെനില നന്നുതന്നെ, നിന്റെ പിടുത്തം ഭ്രാന്തും സാധിക്കാൻവേണ്ടി, ഈ ബഹളമൊക്കെ ഉണ്ടാക്കിത്തീൎത്തു. എത്രയോ രണധീരന്മാർ വശംകെട്ടു കിടക്കുന്നു. ആൎക്കും മരണം നേരിടരുതെ, ഈശ്വരാ, ഇതിനുവേണ്ടിയോ, ഇതിനുംവേണ്ടി തന്നെയോ നാം ഈ രാജഗൃഹത്തെ—നാം ഉഷ്ണകാലത്തിൽ വിശ്രമാൎത്ഥം വന്നു താമസിച്ചു സ്ഥലത്തെ—നി ശല്യംചെയ്യാനായി ജനിക്കുന്നതിനുമുമ്പു ഏറിയകാലം മരിച്ചുപോയ അവളുമായി ഞാൻ സന്തോഷത്തോടു വസിച്ചു ഈ കൊട്ടാരത്തെ—ഇതിനുവേണ്ടിയോ ഞാൻ നിനക്കു വിട്ടുതന്നതു്? ഇതു കരുണയോ? ഞാനാണു പറയുന്നതു്, അവളോടു സംസാരിക്കു; അവൾ ആദ്യം ഇവിടെ വന്നപ്പോൾ ആത്മ

തോഴി എന്നെല്ലാംപറഞ്ഞു, ഒരുമിച്ചിരിക്കയും പഠിക്കയും ഉണ്ണുകയും ഉറങ്ങുകയുംചെയ്തതു് നീതന്നെ അല്ലെ? കേന്ദ്രം രാശിചക്രം, ഉച്ചം, ത്രികോണം, അപരാഹ്നം, ത്രൈരാശ്യം എന്നുള്ള പദങ്ങളെ അർദ്ധരാത്രി ആകുംവരെ കടിച്ചുപൊട്ടിച്ചവർ നിങ്ങൾതന്നെ അല്ലെ? ഇപ്പോൾ അവളോടു സംസാരിക്കാൻ ഒരു വാക്കു കിട്ടുന്നില്ലെ? ഒരു ചെറിയ കരുണമായ വാക്കെങ്കിലും? ഒരു വാക്കുപോയാൽ പോട്ടെ എന്നു വയ്ക്കരുതെ. തീക്കല്ലെ, അതികഠിനെ! നിനക്കു അവളെയും എന്നെയും ആരെയും സ്നേഹമില്ലതന്നെ. നിന്റെ അമ്മയുടെ മനോഭാവത്തെയും നീ വ്യർത്ഥമാക്കി. ഒരു വാക്കു പറയുകില്ല! നിനക്കു ഹൃദയം ഇല്ല; ഉണ്ടെങ്കിൽ അതു പുഴുക്കുത്താൽ പൊള്ളയായിത്തീർന്നിട്ടുണ്ടു്." ഈവിധം അസാധാരണമായ ക്ഷോഭം സഹിയാതെ പ്രസ്പന്ദഗാത്രനായ ഗാമരാജാവു കഥിച്ചു.

ഇന്ദുകുമാരി ഒന്നും സംസാരിക്കാതെ നാനാവിധ വികാരസംഭ്രമത്താൽ ക്ഷീണപ്രായയായി തല കുനിച്ചു ഗ്രസ്തചന്ദ്രാകൃതി കെട്ടിനില്ക്കുന്ന ജലത്തിൽ പതിച്ചപോലെയുള്ള സംശയഗ്രസ്തമായ മന്ദഹസിതത്തോടെ നിന്നു. അന്നേരം മൽപിതാവു് എന്റെ ഗാത്രക്ഷതഭാഗദൃഷ്ടിയിൽനിന്നും ഘോരവദനത്തെ ഉയർത്തിപ്പിടിച്ചു. ഇങ്ങനെ രൌദ്രവാദത്തെ പൊട്ടിത്തെറിപ്പിച്ചു—"നീ' കഷ്ടം ഒരു സ്ത്രീയാണെന്നത്രെ നാം ഇതുവരെ വിചാരിച്ചതു്. നമ്മുടെ കുമാരനെ നിന്റെ അധീനതയിൽ ദീനശുശ്രൂഷയ്ക്കു അതു് അയാൾക്കു ഹിതമാകുമെന്നു വിചാരിച്ചുമാത്രം വിട്ടുപോകുമെന്നു നാം ബുദ്ധിമോശംകൊണ്ടു് സമ്മതിക്കാൻ ഭാവിച്ചുപോയി. കഷ്ടം! പൈതൃത്തിൽ നിന്നെ അനുകരിച്ച ഇവൾക്കു നീ ക്ഷമാദാനം ചെയ്യാത്തവളാണെന്നും തരംവന്നാൽ മരുന്നിൽപോലും വിഷംചേർത്തു കൊടുക്കാൻ നീ മടിക്കുന്നവളല്ലെന്നും, നാം ചെയ്യാൻപോയതു

സാഹസമായിപ്പോയി എന്നു നാം ഇപ്പോൾ ചിന്തിക്കുന്നു. വേണ്ടാ, സ്ത്രീകളുടെ മൃദുഹസ്തശുശ്രൂഷണം വേണ്ടാ. പുരുഷന്മാരുടെ പരുത്ത കൈപ്രയോഗം മതിയാകും. കുമാരനെ കൂടാരത്തിലേക്കു കൊണ്ടുപോകട്ടെ!"

അദ്ദേഹം എണീററു; കൊടുങ്കാററിനെ ഏല്ക്കാൻ സന്നദ്ധരായി യാവരും നില്ക്കവെ, കുമാരിയുടെ കൃഷ്ണീകൃതമായ വദനത്തിൽ ഒരു കരുണ്ണമായ പ്രേമവിലാസം തെളിഞ്ഞു, അറാം ആനന്ദമിന്ദസകണങ്ങളെ ചൊരിഞ്ഞു, തോഴിയെ വിളിച്ചുപറഞ്ഞു,—അടുത്തുവന്നാലും, പ്രിയെ പ്രിയംവദെ, ഉരസ്സോടടുത്തു നീ അണഞ്ഞുനിൽക്കുക, "അഹംദ്രവിച്ചു താനെവിടെ ആയിപ്പോൾ, അരികിൽ വന്നു നീ അനുഗ്രഹമേല്ക്കു, നിമിഷമൊന്നു നീ കളഞ്ഞുവെങ്കിലോ, നമുക്കു ചേതസ്സും മറിഞ്ഞുപോയേക്കും. വരികരികിൽ നീ തരികമോദമീ, ഉതിന്നു സ്വാന്തത്തിന്നിതുകാലം തന്നെ. തിരഞ്ഞുപാർക്കിലോ ചെറുഹൃദയത്തെ, തരം കാണാതെ നാം പെരുത്തു വാഴ്ത്തുന്നു."

ഞാൻ ഭഞ്ജിതമാനസയായി, എനിക്കു, മനസ്സംഭ്രമത്തെ അടക്കുന്നതിനു കഴിയുന്നില്ല. മാനുഷസമ്പർക്കമറിയാത്ത സുവ്രതകളോടു ഞാൻ സംസർഗ്ഗം തേടേണ്ടതായിരുന്നു. ചതിവുചെയ്തെങ്കിലും, പ്രിയതോഴി, പ്രിയശത്രുവെ, ഒരിക്കൽ എന്റെ പ്രേമാധിക്യത്തിനു പാത്രീഭൂതയായവളെ, എന്തിനായി എങ്കിലും കാണുകതന്നെ. ഈ നൃപന്മാരുടെ മുമ്പിൽവച്ചുതന്നെ നാം നമ്മുടെ പൂർവകാലത്തിലെ പ്രിയതോഴിയെ ആശ്ലേഷണംചെയ്യുന്നു. നാം ഭവതിയുടെ പൂർവകൃതഘ്നതയെ വിസ്മരിച്ചു. അതായതു് എല്ലാം മറന്നു, ഭവതിയെ വിശ്വസിച്ചും സ്നേഹിച്ചും ബഹുമാനിച്ചും ഞാൻ വർത്തിക്കുന്നു—

എന്നാൽ ഇനി രാജാവെ, കുമാരൻ ഇവിടെതന്നെ എന്റെ സോദരന്മാരോടുകൂടി താമസിക്കട്ടെ. എന്റെ

ളുണ്ണത്തെ ഞാൻ ഓൎക്കുന്നുണ്ടു്. അവിടത്തേക്കും സ്വജന ങ്ങൾക്കും യഥേഷ്ടം ഇതിനുള്ളിൽ വന്നുപോകാവുന്നതാ ണു്. ഇനി ഒരിക്കൽ നല്ല സൌകൎയ്യം ഉണ്ടാകുന്നതുവരെ യുവതികൾ അവരവരുടെ ഗൃഹങ്ങളിലേക്കു പോകട്ടെ. ഇപ്പോൾ അവരെ ഇവിടെ താമസിപ്പിക്കുന്നതിൽ എന്തു പ്രയോജനം? എന്റെ അപേക്ഷയെ കൈക്കൊള്ളണം. രാജാവെ, അച്ഛാ, ഭ്രാതാവേ ശിപാൎശ്ശചെയ്യണേ. രാജാ വിനോടു പറയണം. അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനസ്സിനെ ഒന്നു ചായ്ക്കണേ. ഞാൻ എന്റെനിൎബന്ധത്തെ ഇത്രത്തോളം ചപലസ്ത്രീകളെപ്പോലെ കുറച്ചിരിക്കുന്ന സ്ഥിതിക്കു്"—

കുമാരി സ്തോഭസംഭ്രാന്തിയാൽ പരവശയായി കണ്ണു നീർതൂകി. രാജാവു് ഉത്തരം പറഞ്ഞില്ല. അപ്പോൾ സരളൻ, "നിങ്ങളുടെ സോദരൻ മോഹനനും മുറിവേററു കിടക്കുന്നു. അയാളെക്കൂടി ഇവിടെ കിടത്തി ചികിത്സി ക്കുന്നതിനു മഹതിയോടു അനുവാദം കേട്ടുകൊള്ളണം" എന്നു പറഞ്ഞു. തിക്തപൂൎണ്ണമായ മന്ദഹാസപൂൎവ്വം ഇഭാ ദേവി, "ഓഹോ, ആകട്ടെ; നമ്മുടെ ചട്ടങ്ങൾ എല്ലാം പൊളിഞ്ഞുവല്ലോ; അയാളും പ്രവേശിക്കട്ടെ! എന്നു പറഞ്ഞു. അപ്പോൾ മുമ്പൊരിക്കൽ ആത്മസ്വരത്തിൽ ഒരു വിഷാദഗാനത്തെ പാടിയ ഒരു യുവതി രണോത്സവ ത്തിൽ നിലത്തു വീണുകിടക്കുന്ന തന്റെ ഒരു ബന്ധുവിനു വേണ്ടി ഒരു ഹർജി ബോധിപ്പിച്ചു. അതിനു കുമാരി,— അതും ആകട്ടെ, നാം ഒഴുക്കിൽപ്പെട്ടു കുഴങ്ങുന്നു. നമ്മുടെ മനസ്സിനെ ഒരു ചുഴിയിൽവച്ചു നിൎത്താൻ സാധിക്കുന്നില്ല. ഒഴുക്കു നമ്മെ വലിച്ചുകൊണ്ടുപോകുന്നു. എത്ര എളുപ്പ ത്തിൽ നാം നമ്മുടെ ചട്ടങ്ങളെ റദ്ദ്ചെയ്യുന്നു. ആകട്ടെ. നടക്കട്ടെ, എന്നു പറഞ്ഞു. അതുകേട്ടു വിശുദ്ധ സഹിക്ക വയ്യാതെ തന്റെ അഭിമതത്തെ ഇപ്രകാരം പ്രകാശി പ്പിച്ചു,—"അങ്ങനെതന്നെ തിരുമേനിയുടെ വാക്കുകൾ

കേട്ട ഞാൻ അത്ഭുതപ്പെട്ടുന്നു. തിരുമേനി ശ്രമമെന്യേ ഭഞ്ജിക്കുന്ന നിയമം തിരുമേനി നിർമ്മിച്ചതല്ലല്ലോ. അതാണിത്ര എളുപ്പം ഇങ്ങനെ തോന്നുന്നതു്, ഞാനാണു് ചട്ടങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കിയതു്. ഞാൻ വിവാഹബന്ധത്തിൽ അകപ്പെട്ടു ക്ലേശിച്ചവളാണു്. അതാണു് ഞാൻ അവരെ ഒഴിയുന്നതു്. എന്നാൽ ഈ കൂട്ടുകാർ തിരുമേനിയെ പ്രലോഭനം ചെയ്യാനാണു വന്നിട്ടുള്ളതു്. അവരുടെ അഭിലാഷം, സംശയമില്ല, സാധിക്കുമെന്നാണു് എനിക്കു തോന്നുന്നതു്, എന്നു പറഞ്ഞു. അവർ കാർമേഘസദൃശമായ ഇരുണ്ട നോട്ടത്തോടെ നിന്നു. ഭൂകമ്പത്താൽ ഇളകുമെ, ഗോപുരത്തിലെ മണിനാദംപോലെ, പുച്ഛം, സംഹാരം, വ്യസനം എന്നീ വികാരങ്ങളാൽ സംഭ്രമചിത്തയായ കുമാരിയുടെ ശബ്ദം മുഴങ്ങി—

"കതകുകൾ എല്ലാം തുറക്കട്ടെ, ഒന്നും അടച്ചിടേണ്ട. അയാൾ മാത്രമല്ലാ, മററിവേററവർ എല്ലാവരും യഥേഷ്ടം,—ബന്ധുക്കളും ശത്രുക്കളും, അകത്തു കടക്കട്ടെ! ദുർദ്ദശ മാറുന്നതുവരെ യുവതികൾ ഇവിടെനിന്നും പോകട്ടെ! നിങ്ങൾ നമ്മുടെ ഭാഗത്തുതന്നെ ഇരുന്നുവെങ്കിൽ ഈ കുഴപ്പം ഉണ്ടാകയില്ലായിരുന്നു. അവളും നമ്മെ കുത്താൻവരുന്നു. നാം അതിനു് ഇടം കൊടുക്കയില്ല. നിങ്ങൾ പോയി ഇഷ്ടംപോലെ വസിക്കുവിൻ. നാം അപമാനം ഇനി സഹിക്കയില്ല. നാം പോകുന്നു."

കുമാരി പിൻതിരിഞ്ഞു. പീനസ്കന്ധംപോലും കോപവ്യാപ്തിയാൽ അരുണമയമായി തീർന്നിരുന്നു. അവളുടെ സോദരൻ വന്നു. അച്ഛൻരാജാവു സമാധാനംപറഞ്ഞു. എന്റെ അച്ഛനും അടുത്തുചെന്നു അവളോടു് സാന്ത്വനമായി ഓരോന്നു പറഞ്ഞു.

ആളുകൾ ഞങ്ങളെ എടുത്തു് അകത്തുകൊണ്ടുപോയി, കുമാരിയുടെ ആജ്ഞപ്രകാരം അവർ എന്നെ ഒരു നല്ല

അറയിൽ കൊണ്ടു കിടത്തി. മററുള്ളവരും യഥാക്രമം ഓരോ അറകളിൽ കിടത്തപ്പെട്ടു. അന്നു് ഉച്ചയ്ക്കുമേൽ ഏതാനും യുവതികൾ സ്വഗൃഹങ്ങളിലേക്കു പോയി. ചിലർ, ഉറച്ച ബുദ്ധിയുള്ളവർ പോയില്ല. രണ്ടു സൈന്യങ്ങളിലും ഉള്ള വലിയ പ്രഭുക്കന്മാർ ഹിതംപോലെ അകത്തും പുറത്തും സഞ്ചരിച്ചു. കൊട്ടാരത്തിലെ അവസ്ഥ ഭേദപ്പെട്ടുകഴിഞ്ഞു. കലാലയം ആതുരാലയമായിഭവിച്ചു.

ഇപ്രകാരം അവരുടെ ദിവ്യക്ഷേത്രം വ്രതഭംഗമാക്കപ്പെട്ടു. ഭംഗിയുള്ള കലാലയം ആതുരശാലയായികഴിഞ്ഞു. ആദ്യം കുറെകുഴപ്പം ഉണ്ടായിരുന്നു. ക്രമേണ അതു അടങ്ങി, പുതിയ നിയമവും മുറയും നടപ്പിൽ വന്നുതുടങ്ങി. കരുണാമയമായ ഒരു ശുശ്രൂഷണവിധി ആനന്ദത്തെ നിലപ്പിച്ചു. ദീനശുശ്രൂഷയിൽ വിദഗ്ദ്ധകളായ കന്യകമാർ സംസാരിച്ചും, പാട്ടുപാടിയും, പുസ്തകംവായിച്ചും, ആതുരന്മാരെ ആശ്വസിപ്പിച്ചു. സൌന്ദൎയ്യം കുറഞ്ഞിരുന്ന കന്യകമാൎക്കു പുതുതായ ഒരു ശോഭ ഉണ്ടായി; സൌന്ദൎയ്യം ഉണ്ടായിരുന്നവൎക്കു് തേജസ്സു വൎദ്ധിച്ചു. പുസ്തകം, പുഷ്പം, ദിവ്യശുശ്രൂഷകധൎമ്മവൃത്തി, ഇവയെ വഹിച്ചു മത്സ്യങ്ങൾ ജലത്തിലും, പക്ഷികൾ ആകാശത്തിലും, എന്നപോലെ കന്യകമാർ നിജഭൃതസ്ഥാനത്തിൽ,—അതായതു് പുരുഷന്മാരുടെ ഐഹികവാസത്തെ ആനന്ദമയമാക്കുന്ന പ്രവൃത്തിയിൽ—പ്രവേശിച്ചു് ഉത്തമജീവിതത്തെ നയിച്ചു.

ഇഡാദേവിയുടെ ഹൃദയത്തെ സന്താപം ശൂന്യമാക്കി. തന്റെ ദൌൎബ്ബല്യത്തെ അവജ്ഞാപുരസ്സരം വീക്ഷിച്ചും, ലജ്ജപൂണ്ടും, അവൾ ഗ്രന്ഥപാരായണത്തിൽ ആസക്തിയില്ലാത്തവളായി ഭവിച്ചു. ആളുകളോടു സംസാരിക്കുകപോലും അവൾക്കു മുഷിച്ചിൽആയി തോന്നി. ഏകാകിനിയായി അവൾ ഗോപുരത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു പലപ്പോഴും തന്റെ കൊട്ടാരത്തിനുചുററും പാളയമിട്ടു കിടന്ന ജന

തതിയെ ആലോകനം ചെയ്ത ഉദ്യമനാശത്തെപ്പററി ചിന്തിച്ചു ഖിന്നമാനസയായി.

ഞാൻ മോഹാലസ്യത്തിൽ തന്നെ ശയിച്ചു. എവിടെ കിടന്നു, ആരുടെ കരുണാമയമായ നോട്ടവും, വാത്സല്യയുക്തമായ ഹസ്തചലനവും ആണു എന്നെ കാത്തുപോററിയതെന്നു ഞാൻ അപ്പോൾ അറിഞ്ഞില്ല. ഉറക്കത്തിൽ പതിച്ച ശിശുവിനെപ്പോലെ പ്രജ്ഞാരഹിതനായിഞാൻ കിടന്നിരുന്നു.

മോഹനനെ ശുശ്രൂഷിച്ചതു് സുമതി ആയിരുന്നു. മിക്കപ്പോഴും വിമലയും കൂടെ ഉണ്ടായിരുന്നു. വിശുദ്ധ ഞങ്ങളെ വെടിഞ്ഞു പോയിരുന്നു. എന്നാൽ കൊട്ടാരത്തിലെ അടുപ്പം തീരെ വിട്ടുമാറാൻ മനസ്സില്ലായിരുന്നതുകൊണ്ടു, മകളെക്കൂടി കൊണ്ടുപോകാതെ, അവൾ പുറപ്പെട്ടു പോയിരുന്നു. അവിടെയും ഇവിടെയും ചെറുതായ ശോഭയേറിയ ശിരസ്സ്—അതുതന്നെ ദിവ്യമായ മരുന്നല്ലേ—കട്ടിലിന്മേൽ ശയിച്ച ദിനക്കാരനെ സുഖപ്പെടുത്തി: മിക്കവാറും കൊതുകുവലയുടെ ഇടയിൽക്കൂടി കാണപ്പെട്ട മുഖപത്മത്തിൽ വിളങ്ങിക്കണ്ട മൃദുഹാസവും ആശംസയും. വേദനയെ നിരാകരിക്കയും, സങ്കടത്തെ അകററുകയും ചെയ്തിരുന്നു. അയാൾക്ക ക്ഷണം ദീനംവാശിയായി എന്നുമാത്രമല്ല,സഹവാസംകൊണ്ടും,ഹൃദയാനുഗമനംകൊണ്ടും, വിമലയും മോഹനനും പ്രേമാകർഷിതരായിഭവിച്ചു.

സുമതിയുടെ വിഷയത്തിൽ സരളൻ പ്രയോഗിച്ച പ്രേമാസ്ത്രം സുഗമമായി കുറിയിൽ എത്തിയില്ല. വയലിൽ ഇരുട്ടുള്ള രാത്രിയിൽ വച്ചുണ്ടായ സംഗതി ഓക്കുമ്പോൾ, പേരിനെ പുലർത്താനെങ്കിലും വേണ്ടി, അവൾ അവനെ വരനാക്കണമെന്നു വിശുദ്ധ വിധിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നുവെങ്കിലും,—കുഞ്ഞിനെ തിരികെ വാങ്ങിക്കൊടുത്തതു തന്റെ ഉത്സാഹത്താൽ ആണെന്നു് അയാൾ നിർബ്ബന്ധ

പൂൎവം അവകാശം ചെലുത്തി പറഞ്ഞുവെങ്കിലും,—അവൾക്കുതന്നെ മനസ്സാലെ അയാളെ വരിക്കുന്നതു സമ്മതമായിരുന്നുവെങ്കിലും,—വീണ്ടും കുമാരിയെ ക്രുദ്ധയാക്കാനുള്ള മടികൊണ്ടു മാത്രം സുമതി സരളന്റെ പ്രേമാകർഷണത്തിനു വശംവദയായില്ല. അങ്ങനെയിരിക്കെ, ഒരു ദിവസം സരളൻ തന്റെ അപേക്ഷയെ സുമതിയോടു പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ ഇളാദേവി കടന്നുപോയി. ഒരു നിമിഷം അവൾ നിന്നു, വാസ്തുത മനസ്സിലാക്കി, ഒന്നും പറയാതെ പോയി. മൌനാനുവാദം ഉണ്ടായി എന്നു കരുതി അവർ പരസ്പരം വാഗ്ദാനം ചെയ്തു, മനസ്സിനെ സമാധാനപ്പെടുത്തി.

ഇവരെ മാത്രമല്ല അനംഗൻ ബാണത്തിനു ഇരയാക്കിയതു്. യുവതികളുടേയും യുവാക്കന്മാരുടേയും ഇടയിൽ സ്വച്ഛാനുസാരം സഞ്ചരിച്ചു് അയാൾ ലാക്കു നോക്കി ശരം പ്രയോഗിച്ചു. കുമാരിയുടെ അച്ഛനും എന്റെ അച്ഛനും, അരകനും, സോദരന്മാരും എന്റെ കാമ്യസാധ്യത്തിനായി വേണ്ടപോലെ യത്നിച്ചു.

എനിക്കു ബോധം വീണില്ല. കുമാരി എന്റെ അടുക്കൽ മിക്കപ്പോഴും ഇരുന്നു വന്നു. അവളുടെ സ്വഭാവത്തിൽ തെല്ലു വ്യത്യാസം സംഭവിച്ചു. ജ്വരംകൊണ്ടു ബോധരഹിതനായി കിടന്നപ്പോൾ ഞാൻ, ചിലപ്പോൾ അവളുടെ കൈയെ പിടിച്ചു മുകക്കുകയും, പെട്ടെന്നു അതിനെ വിട്ടെറിഞ്ഞു് ഇതു് ഇളായുടെതല്ലാ, എന്നു പറകയും വീണ്ടും കൈയെ ഗ്രഹിച്ചു്. "എന്റെ പ്രിയെ, ഇളാദേവി, മൃദുഭാഷിണി—അഹോ വജ്രഹൃദയെ, സ്നേഹമില്ലാത്തവളെ, ഇപ്രകാരം പരസ്പരവിരുദ്ധമായി പ്രസ്താവിക്കയും, ചെയ്തിട്ടുണ്ടു്. ബുദ്ധിഭ്രമം ഉണ്ടായേക്കുമോ, മരിച്ചുപോയേക്കുമോ, എന്നു അവൾ പല തവണ ഭയപ്പെട്ടു. പലനാൾ ഉണ്ടായ ശുശ്രൂഷയാലും, സഹവാസത്താലും

മുൻകാലത്തെ ചില ഓമ്മകളാലും അച്ഛൻെറ വ്യസന ത്തെ കണ്ടു തോന്നിയ പരിതാപത്താലും പ്രേരിതചിത്ത യായും, അടുക്കൽ സോത്സാഹം ഹൃദയാനന്ദം പൂണ്ടു നടക്കുന്ന കാമിനീകാമുകന്മാരെ കാൺകയും, എൻെറ നാക്കിൽനിന്നും പുറപ്പെട്ട പ്രേമവചനങ്ങളെ ഇടയ്ക്കിട ഓമ്മിക്കയും, ഓമ്മയില്ലാതെ ഞാൻ ഓരോന്നു പറഞ്ഞ തിനെ കേൾക്കയും എൻെറ ശക്തി ക്ഷയിച്ചു ഹസ്തങ്ങളെ സ്പർശിക്കയും മുഖത്തെ ക്ലൈബ്യത്തെ അവലോകനം ചെയ്കയും, ചെയ്കതിനാൽ ഉണ്ടായ വിചാരങ്ങളാൽ ആർദ്ര മാനസയായും, കുമാരിയ്ക്കു ദിനന്തോറും എന്നിൽ വാത്സ ല്യം ക്രമേണ വദ്ധിച്ചു താനറിയാതെതന്നെ അവൾക്ക എന്നിൽ പ്രേമവും ഉണ്ടായി തുടങ്ങി.

ഇപ്രകാരം പലനാൾ കഴിഞ്ഞു ഞാൻ ഉണന്നു. അപ്പോൾ ക്ഷീണം കൊണ്ടു ഞാൻ മൃതപ്രായനായി ഭവി ച്ചിരുന്നു. ഒരുസായംകാലം ആയിരുന്നു എനിക്ക ബോധം വീണതു്. ഞാൻ എവിടെ ആയിരുന്നു എന്നു് എനിക്ക പെട്ടെന്നു അറിയാൻ കഴികയില്ല. മുറിയിൽ കണ്ട ചില ഉഗ്രകളായ സ്ത്രീകളുടെ പടങ്ങളും ഇളാദേവിതന്നെയും സ്വപ്നത്തിൽ കണ്ട സ്വരൂപങ്ങളാണെന്നു് എനിക്ക തോന്നി. അവൾ കൈയ്ക്കുമേൽ കൈ വച്ചു ഇരുന്നിരുന്നു. നയനങ്ങൾ ഈഷൽ ജലമയം, ആകൃതി അതിരമണീയം. ഞാൻ അനങ്ങി. ഒരു നെട്ടുവീപ്പിട്ടു. എൻെറ ദേഹ ത്തിൽ മൃദുവായ കൈ പതിച്ചു. കൈമേൽ അശ്രുകണ ങ്ങൾ വീണു. ക്ഷീണത്താലും അവശതയാലും എൻെറ നയനങ്ങളിൽനിന്നും ബാഷ്പം പ്രവഹിച്ചു മുഖം നനഞ്ഞു. മഴവെള്ളം നിറഞ്ഞ ഈഷൽ വികസിതമായ പുഷ്പം സൂര്യോന്മുഖമായി കാണുമ്പോലെ, ഉള്ള ജീവസ്സോടുകൂടി ഞാൻ അവളുടെ മുഖം നോക്കി മെല്ലെ ഇപ്രകാരം വചിച്ചു.

"മധുരമായ ഒരു സ്വപ്നം,—നിങ്ങൾ ഞാൻ വിചാരിക്കുംപോലെയുള്ളവളാണെങ്കിൽ പൂർണ്ണതയെ പ്രാപിച്ചാലും; ഞാൻ അറിഞ്ഞ പഴയ ഇഭാകുമാരിയാണത്രേ നിങ്ങളെങ്കിൽ, ഞാൻ ഒന്നും ആവശ്യപ്പെടുന്നില്ല. എന്റെ മോഹം, സ്വപ്നം യഥാർത്ഥമാകുമെങ്കിൽ എന്റെ ആഗ്രഹം സാധിക്കട്ടെ. ഞാൻ ഇന്നു രാത്രി മരിക്കയില്ലാ എന്നു ഭയപ്പെടുന്നു. ഞാൻ മരിക്കുംമുമ്പെ എനിക്കു ഒരു ചുംബനം നല്കാനെന്നപോലെ മുഖത്തെ താഴ്ത്തണെ."

പിന്നീടു സംസാരിക്കാൻ വയ്യാതെ ഞാൻ കിടന്നു സംസാരിക്കാനോ, അനങ്ങാനോ, കൈക്രിയ കാണിക്കാനോ വയ്യാത്ത വിധം ഒരു പ്രജ്ഞാസഹിതം പരവശനായി ഞാൻ ശയിച്ചു. നാക്കനെക്കാൻ പാടില്ലാതെ മരണത്തെ ഭയന്നു ഞാൻ കിടന്നു. അവർ തിരിഞ്ഞു; ഒട്ടു ആലോചിച്ചു നിന്നു. പിന്നീടു മുഖം താഴ്ത്തി. പാരവശ്യത്തിൽനിന്നും ഒരു ശബ്ദം ഉയന്നു. മരണാവസ്ഥയുടെ സമീപദശയിൽ നിന്നും അഗ്നി സമം ജ്വലിച്ചു പ്രേമം ഉദ്വമിച്ചു. സ്വപ്നമല്ലാ, യഥാർത്ഥമായി എന്റെ ആത്മാവു് ഇഭയുടെ ആത്മാവോടു അധരസ്പർശനക്രിയയിൽ ലയിച്ചു എന്നു ഞാൻ വിശ്വസിച്ചു. പിന്നീടു ഞാൻ ക്ഷീണത്താൽ ശയ്യയിൽ പതിച്ചു. കുമാരി സംഭ്രമാതിരേകത്താൽ സംഭ്രുതമായ വ്രീളയാലും അനുരാഗത്താലും പുളകിതകളേബരയായി നിന്നു. കുമാരിയെ ആച്ഛാദനം ചെയ്ത കൃത്രിമവേഷംനീങ്ങി ശുദ്ധരമണീയമായ സ്ത്രീത്വം അവളിൽ വിളങ്ങി. സാക്ഷാൽ മഹാലക്ഷ്മിയായ കുമാരി നിശ്ശബ്ദം പിന്തിരിഞ്ഞു നോക്കാതെ അറയിൽനിന്നും ഗമിച്ചു. ഞാൻ അനുരാഗാനന്ദപരിപൂർണ്ണനായി നിദ്ര ചെയ്തു.

രാത്രി ഒട്ടേറെ ആയതുവരെ ഞാൻ ഉറങ്ങി. ഉണന്നപ്പോൾ ഒരു കവിതാഗ്രന്ഥം, മെല്ലെ വായിച്ചുകൊണ്ടി

രുന്ന കുമാരി, ഓട്ടക്കൽ ഉണ്ടായിരുന്നു ഇങ്ങനെ കുമാരി മൃദുമധുരമായവിധം വായിച്ചു. കണ്ണുതുറക്കാതെ ഞാൻ കുറെനേരം അതിനെ ശ്രവിച്ചു. പിന്നീട് ഞാൻ അവളെ നോക്കി. അവളുടെ പരിപൂർണ്ണസുന്ദരമായ മുഖപത്മം വിളറിയിരുന്നു. ദീർഘനിശ്വാസം മാറിടത്തെ ചലിപ്പിച്ചു കമനീയനയനങ്ങളിൽ ഒരു ശാന്തത വിലസി. പാണിദ്വയം ഇഷൽ വിറച്ചു. ശബ്ദം ഇടറി. അവൾ സഗദ്ഗദം പറഞ്ഞു:—മുറ്റിനായകരേ, എല്ലാം തെററിച്ചു. ശിലാഖനിയാൽതന്നെ വെട്ടിയിടപ്പെട്ട കല്ലുപോലെ അവളുടെ ഉദ്യമം ഉപയോഗപ്പെടാത്തതായി; പുരുഷന്മാരുടെ കഠോരനിയമത്തെ ഭേദപ്പെടുത്തി സ്ത്രീകൾക്കു സ്വാതന്ത്ര്യവും തുല്യയോഗ്യതയും നല്കുന്നതിനു പ്രതിബന്ധം വരുത്തിയ ആളിനു കീഴടങ്ങാൻ അവൾക്കു അത്ര മനസ്സുവരുന്നില്ല. ജ്ഞാനേച്ഛയെ ജയിക്കുന്ന ഏതോ ഒരു ഇന്നതെന്നു പറയാൻ പ്രയാസപ്പെട്ട ഒരു ശക്തി അവളെ കീഴടക്കി. എന്നെ ഏതാനുംവാരം ശുശ്രൂഷ ചെയ്തതിൽവച്ചു അല്പകാലംകൊണ്ടു അവൾ വളരെകാര്യം അറിഞ്ഞു,—എന്നു പറഞ്ഞു. സാധുവായ കുമാരിയെ വഴിപിഴപ്പിച്ചതു ചിലരുടെ പിഴവാക്കുകൾ ആയിരുന്നു. സാധുവായ കുമാരി,—ചെറുപ്പത്തിലെ ചാപല്യം "കഷ്ടം, ഭോഷത്വംകൊണ്ടു സ്വപ്നംകണ്ടു. ഞാൻ കേട്ടകഥയിലെ നായികയായി. എന്നെപ്പോലെ ഇനിയുംഒരുത്തി ഉണ്ടാകുമോ? ഇല്ലാ, സരയൂഥത്തിൽനിന്നും സൂര്യൻ മറയുന്നതു വരെ ഉണ്ടാകയില്ലാ; ഇല്ലാ. എന്നുപറഞ്ഞു തൊണ്ടഇടറി കുമാരി നെററിയിൽ കൈ വച്ചു തല താഴ്ത്തി ഇരുന്നു. പൂർവ്വവൃത്താന്തങ്ങളെപ്പററി ചിന്തിച്ചിരുന്നു, ദുഃഖിച്ചു. ഞാൻ അവളുടെ വിചാരത്തെ ഭംഗംചെയ്തില്ല. അങ്ങനെ ഇരിക്കെ പക്ഷി ചിലച്ചു. നേരംവെളുത്തു. അവൾ എഴുനേററു; പുസ്തകം താഴെവീണു.

ഉടനെ ഞാൻ ഇപ്രകാരം ആശ്വാസാൎത്ഥം കഥിച്ചു:- "വെറുതെ കുമാരി, കുമാരിയെ കുററം പറയരുതെ, പുരുഷന്മാരെയും അവരാൽ ഏൎപ്പെടുത്തപ്പെട്ട കടുംനിയമങ്ങളെയും, അധികം പഴിപറയരുതെ,—ഇതുവരെ ലോകം ഗമിച്ചിട്ടുള്ളതു് മൃദുപന്ഥാവിൽക്കൂടെത്തന്നെ അല്ലാ ഇനിമേൽ ഒരുകാൎയ്യം ഓൎക്കുകതന്നെ,—ഭവതിക്കു സഹായം ചെയ്വാൻ ഞാൻ ഒരുത്തൻ ഉണ്ടു്,—സ്ത്രീയുടെ കാൎയ്യവും പുരുഷന്റെ കാൎയ്യവും രണ്ടല്ലാ എന്നു ഞാൻ നന്നായി അറിയുന്നു.

അഭിവൃദ്ധി, അധോഗതി,—വൎദ്ധന, ക്ഷയം, സ്വാതന്ത്ര്യം, ബന്ധന,—ഇവയെ സ്ത്രീകളും പുരുഷന്മാരും സമഭാവനയോടുകൂടിത്തന്നെ പ്രാപിക്കേണ്ടതാണു്.

അല്ല, അതുല്യതയിൽ ഉള്ള തുല്യതയെ ആണു് പുരുഷൻ സ്ത്രീയുടെ കാമപാശത്തിലും, സ്ത്രീ പുരുഷന്റെ കാമപാശത്തിലും ചേൎക്കപ്പെടണമെന്നാണു വിധി. അവൎക്കു പരസ്പരസ്നേഹവും മനോരമ്യതയും ശക്തിവിനിമയവും, ഉണ്ടായിവരണം. സ്ത്രീകൾക്കു ചില പുരുഷഗുണങ്ങളും, അപ്രകാരംതന്നെ പുരുഷനു ചില സ്ത്രീഗുണങ്ങളും അന്യോന്യസംബന്ധത്താൽ കാലക്രമത്തിൽ ഉളവായിവരും. അവനു സ്വഭാവമാധുൎയ്യവും, സദാചാരപ്രതിപത്തിയും അവളിൽനിന്നും സിദ്ധിക്കണം. എന്നാൽ ദേഹശക്തിയെ പ്രയോഗിച്ചു ലോകത്തെ കീഴടക്കുന്ന വീൎയ്യം അവനിൽ ക്ഷയിച്ചുകൂടാ. അവൾക്കു ബുദ്ധിവികാസം ഉണ്ടാകണം. എന്നാൽ ശിശുപരിപാലന ശുശ്രൂഷാന്തിയിലും, സാധുത്വത്തിലും യാതൊരു ന്യൂനതയും ഉണ്ടായിക്കൂടാ. വാക്കും അൎത്ഥവും, താളവും സ്വരവും ചേരുമ്പോലെ, അവർ തമ്മിൽ ചേരണം. അങ്ങനെ ആയാൽ സ്ത്രീപുരുഷന്മാർ കാലത്തിന്റെ സീമാതടത്തിൽ, പൂൎണ്ണശക്തി കൊണ്ടു വിളങ്ങി, അടുത്തിരുന്നു ഉത്തമഫലത്തെ ദാനം ചെയ്തു, ഭാവിഗുണത്തെ അങ്കുരിപ്പിച്ചു പരസ്പരം പൂജിച്ചും,

പൂജയ്ക്കു പാത്രമായും, പ്രത്യേകത സൂചിപ്പിക്കുന്ന ഗുണങ്ങളെ സുസംരക്ഷണംചെയ്തും പ്രേമാനുരാഗങ്ങളെ ഏകരീതിയിൽ പരിപാലിച്ചും,ലോകത്തെ ഉദ്ധാരണംചെയ്യും. അക്കാലം ഭൂമി സ്വർഗ്ഗമായിവരും. സുചരിതസുശാന്തമായ സ്ത്രീപുരുഷയോഗം അന്നേരം ഭാഗ്യത്തെ ഭുജിക്കും. സുവിശിഷ്ട സന്താനാവിർഭാവം അപ്പോൾ തെളിയും. ഈവിധം ഭാഗ്യോദയം ഭൂമിയിൽ വിലസട്ടെ!" ഒരു നെടുവീർപ്പോടുകൂടി കുമാരി,—"അതു നടക്കുമോ എന്നു സംശയിക്കുന്നു എന്നു പറഞ്ഞു. അപ്പോൾ ഞാൻ കഥനംചെയ്തു: "പ്രിയേ അങ്ങനെ സംശയിക്കരുതെ. നമുക്കുതന്നെ നമ്മുടെ ജീവിതകാലത്തിൽ ഈ ആശയത്തെ പ്രസ്പഷ്ടമാക്കാൻ യത്നിക്കാം. 'സമത്വം' എന്ന അഹങ്കാരപദം വിശ്രമിക്കട്ടെ! സ്ത്രീയോ പുരുഷനോ മാത്രം സമഗ്രമായ ജീവിതഫലത്തെ അനുഭവിക്കുന്നതില്ല. വിവാഹം എന്ന ക്രിയ കല്യതയേയോ, അതുല്യതയേയോ വിവചിക്കുന്നില്ല. വിചാരം ഉദ്ദേശ്യം മനസ്സ് ഇവ യോജിച്ചും ദാമ്പത്യാവസ്ഥ, ന്യൂനതകളെപരിഹരിക്കുന്ന ഹൃദയദ്വയസംയോഗം, ജീവിതത്തിനെ പരിപൂർണ്ണമാകട്ടെ! സകലവിധത്തിലും ചേരുന്ന വാസനയും ഗുണങ്ങളും ഉള്ള ദമ്പതിമാരുടെ ഹൃദയദ്വയം സമ്പൂർണ്ണഗതികൊണ്ടു ജീവനെ ശോഭിപ്പിക്കട്ടെ!"

ഇതുകേട്ടു കുമാരി വീണ്ടും നെടുവീർപ്പിട്ടു,—ഇങ്ങനെ ഒരു സ്വപ്നം ഒരുകാലത്തിൽ എനിക്കു തോന്നിയിരുന്നു. അങ്ങു ഏതു സ്ത്രീയുടെ പക്കൽനിന്നും ഇതിനെ ഗ്രഹിച്ചു?" എന്നു ചോദിച്ചു.

ഞാൻ പറഞ്ഞു,—"ആരുടെ അടുക്കൽനിന്നും പഠിച്ചതല്ലാ",—പണ്ടു ബാല്യത്തിൽതന്നെ ലോകഗതിയെക്കുറിച്ച് ഓരോന്നു ചിന്തിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നപ്പോൾ ഞാൻ സ്ത്രീജാതിയെ സ്നേഹിച്ചു. സ്ത്രീജാതിയെ കാമിക്കാത്തവൻ

മുങ്ങി ചാകുന്നവൻെറ ജീവിതത്തെ വഹിക്കുന്നു. അവൻ രസവത്തായ സ്വാതന്ത്ര്യത്തെ സേവിച്ചു ഉന്മത്തനായിവസിക്കുന്നു,—അല്ലെങ്കിൽ മരണത്തെ അതിക്രമിക്കുന്ന നിർഭാഗ്യത്തിൽ കിടന്നു വലയുന്നു,—അല്ലെങ്കിൽ ദുഷ്ടവൃത്തി ചെയ്തു തുച്ഛകാലക്ഷേപം തേടുന്നു. എനിക്കു സ്ത്രീയോടു രാഗവാത്സല്യഭക്തികൾ തോന്നുവാൻ ഒരു കാരണം ഉത്തമമായ ഒരു സ്ത്രീയുടെ വാത്സല്യം അനുഭവിക്കാൻ ഭാഗ്യം ഉണ്ടായതിനാൽ ആണ്. അവളുടെ സാമർത്ഥ്യം ശോഭിക്കുന്നതു കരുണാമയമായ ഗൃഹഭരണത്തിൽതന്നെ അവൾ ഗുണസമ്പൂർണ്ണയാണെന്നു ഞാൻ പറയുന്നില്ല. അവൾക്കു വാത്സല്യം പ്രദർശിപ്പിക്കുന്നതിനു അനേകം ആവശ്യങ്ങൾ നേരിട്ടിട്ടുണ്ട്. അവൾ ഒരു ദേവിയല്ല. പക്ഷെ ദേവികൾക്കുള്ള സകല ഗുണങ്ങളും അവളിൽ വിളങ്ങുന്നുണ്ട്. സ്വർഗ്ഗജന്യമായ സ്നേഹവും കാരുണ്യവും അവളിൽനിന്നും പുറപ്പെടുന്നു. ദേവന്മാരുടെ ഭാഷ മനുഷ്യരെ മനസ്സിലാക്കുന്നതിനു ഭൂമിയിൽ അവതരിച്ച അവൾ, ഭൂമിക്കു ഒരു അലങ്കാരമായിരിക്കുന്നുവെങ്കിലും അവൾ ഭൂമിയിൽതന്നെ കാൽ ഊന്നി നടക്കുന്നില്ല. മനുഷ്യർ അവളെ മൃദുഗാനംകൊണ്ടു സ്തോത്രം ചെയ്യുന്നുണ്ട്. അപ്രകാരം ഉള്ള ഗുണങ്ങളുടെ സമുച്ചയത്താൽ, ഗുണവതി എന്ന നാമത്തിനു സർവ്വഥാ അർഹയായിരിക്കുന്ന ഒരു സ്ത്രീ തനിക്കു മാതാവായിഭവിച്ചാൽ, അവൻെറ ഭാഗ്യമേ ഭാഗ്യം! അങ്ങനെയുള്ള മാതാവിൻെറ വാത്സല്യഭാജനമാകാനുള്ള ഭാഗ്യം ഞാൻ അനുഭവിക്കുന്നു. സ്ത്രീജാതിയോടു ദൃഢമായ വിശ്വാസം എനിക്കു ആ ജന്മം തോന്നാൻ ഇതുതന്നെ ആദ്യകാരണം. ഉത്തമകാര്യങ്ങളിൽ എല്ലാം അങ്ങനെ ഉള്ള ഒന്നു സ്വതസ്സിദ്ധമായ വിശ്വാസം തോന്നിവരും. അവൻ കാലുതെററി വീണാലും, അവൻെറ ആത്മാവു ഒരിക്കലും മൃത്തികാമയം ആകുകയില്ല.”

അപ്പോൾ സഗദ്ഗദം ചഞ്ചലവാണി തൂകി കുമാരി പറഞ്ഞു:—"അയ്യോ, ഞാൻ എത്ര അകലെ,—അവൾ കട സദൃശയേ അല്ല,—അങ്ങു വാക്കുകളുടെ ചെപ്പടിവിദ്യയാൽ വഞ്ചിതനായിട്ടില്ലേ എന്നു ഞാൻ സംശയിക്കുന്നു. ഭവാൻെറ മാതൃകാസ്ത്രീ മേൽപറഞ്ഞ ഉത്തമയായ മാതാവായിരിക്കെ,—അങ്ങെ അത്ഭുതംജനിപ്പിക്കുന്ന സംശയങ്ങളെപ്പറ്റി ഞാൻ കേട്ടിട്ടുണ്ട്. അവ വാസ്തവത്തിൽ ഉള്ളവയായിരിക്കാം. ഞാൻതന്നെ എൻെറ ഒരു ഹാസത്തിന്നു കാരണമായ ഛായയായിരിക്കാം. രാജകുമാരാ,—അങ്ങു വെറുതെ ഭ്രമിക്കയാണ്,—എന്നോടു കാമം തോന്നാൻ യാതൊരു സംഗതിയും ഇല്ലല്ലൊ."

അതിനന്തരം ഞാൻ ഇപ്രകാരം വചിച്ചു,—

"ഇല്ലല്ലൊ, കുമാരിയെതന്നെ ഞാൻ എൻെറ രാഗം കൊണ്ടു പൂജിക്കുന്നു. കുഞ്ഞിൻെറ പടത്തിൽ കാണപ്പെടുന്ന നയനങ്ങളെ ആവേശം വീക്ഷിച്ചു വന്നതിനാലും, കാണുമതുമ്പെ അവയെ കാമിച്ചതിനാലും, കണ്ടതിൻെറ ശേഷം രാഗാശ്ലിഷ്ടമാക്കിയതിനാലും, ഇരുമ്പുചട്ടയുള്ളിൽ വസിച്ചതു ശുദ്ധനാരിയാണെന്നു പിള്ളർകളി വെളിപ്പെടുത്തിയതിനാലും, ഞാൻ ഇതാ—ബോധവും, ജീവനും തന്മൂലം, പുനരായി അനുഭവിക്കുന്ന ഞാൻ,—നിൻെറ പ്രേമത്തെ വാഞ്ഛിക്കുന്നു. നവമായ വെളിച്ചം ഉദിച്ചു പൊങ്ങുന്നു. അതിനെ കണ്ടറിയാതെ കിടന്ന എനിക്കു ഇപ്പോൾ പ്രകാശം എത്ര മനോരഞ്ജിതമായിരിക്കുന്നു. ചാപല്യത്തെ ജയിച്ച പ്രിയെ, നീ ഇപ്പോൾ അനന്തമായ ആനന്ദത്തെ എനിക്കായി നല്കുന്നു. പ്രിയെ, മുഖം ഉയർത്തിനോക്കുകതന്നെ. എനിക്കുണ്ടായിരുന്ന സ്വപ്നബാധ നീങ്ങികഴിഞ്ഞു. ഇപ്പോൾ ഛായകളേ കാണുന്നില്ല. നിൻെറ ഇപ്പഴത്തെ സ്വഭാവശുദ്ധി എന്നിൽ പററിയിരുന്ന മാലിന്യങ്ങളെ എല്ലാം നീക്കികഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

പ്രിയെ, നോക്കുക—സൂൎയ്യരശ്മി അൎദ്ധഗോളത്തെ ശോഭായമാനമാക്കുംപോലെ ഭവതിയുടെ രാഗപ്രകാശം എന്നെ സുവൎണ്ണമയമാകട്ടെ, മടിക്കേണ്ടാ, ഭയപ്പെടേണ്ടാ, അടുത്തു വന്നാലും. എന്റെ പുരികക്കൊടികളിന്മേൽ ശ്വസിച്ചാലും! കദുഷ്ണമായ വായു ഏറ്റു ഞാൻ പുളകാഞ്ചിതനായി പഴയ ആലസ്യം മാറി വരാൻപോകുന്ന ആനന്ദത്തെ അനുഭവിച്ചുതുടങ്ങുന്നു ക്ഷമിച്ചാലും പ്രിയെ, ഭാൎയ്യെ, പ്രാണനാഥേ,—അൽകാൎയ്യങ്ങളെ ചെയ്തു നമുക്കു ഈ ജന്മംകഴിക്കാം. പ്രാണപ്രിയേ, ഞാനും നീയും ഒരു ജീവൻ ഒരുകാൎയ്യത്തിനുവേണ്ടിതന്നെ ചേൎന്നവർ;—എന്റെ പുരുഷത്വവും നിന്റെ സ്ത്രീത്വവും പരിപൂൎണ്ണതയെ പ്രാപിക്കട്ടെ! കൈതന്നാലും, വിശ്വസിച്ചാലും!

ശുഭം.

റെഡ്യാർ പ്രസ് & ബുക്കഡിപ്പോ,

തിരുവനന്തപുരം.

പുതിയ പുസ്തകങ്ങൾ.

അത്ഭുതസൗധം.

ആംഗ്ലേയ ഗ്രന്ഥകർത്താക്കളിൽ അഗ്രഗണ്യനായ 'റയിനാൾഡ്' എന്ന മഹാപുരുഷന്റെ പ്രക്ഷോഭജനകമായ 'കാനൻബറി ഹൌസ്' എന്ന ചരിത്രാഖ്യായികയുടെ ഒരു അനുകരണമാണ് ഈ "അത്ഭുതസൗധം (അഥവാ) രാധയുടെ രഹസ്യം." റയിനാൾഡിന്റെ വിശിഷ്ടമായ ഈ ആഖ്യായികയോടു സമീകരിക്കത്തക്ക ഒരു ആഖ്യായിക മറെറാരു ഭാഷയിലും ഇതുവരെ ഉണ്ടായിട്ടില്ലെന്നുള്ളതു സർവ്വവിദിതമാണ്. ഇംഗ്ലണ്ടിൽ എലിസബെത്ത് മഹാറാണിയുടെ ഭരണകാലത്ത് അവിടെ നടന്ന മതസംബന്ധമായ വിപ്ലവത്തിന്റെ ഒരു സംഗ്രഹരൂപീകരണമാണ് ഈ ആഖ്യായികയിൽ സാധിച്ചിട്ടുള്ളതെന്നറിയുമ്പോൾ ഹൃദയമുള്ള ഏതൊരുത്തനും ഈ കൃതി വായിക്കുന്നതിൽ കൗതുകം തോന്നാതെയിരിക്കയില്ലെന്നാണ് ഞങ്ങളുടെ വിശ്വാസം. വിപ്രലാഭശൃംഗാരവും കരുണാരസവും സംപൂർണ്ണമായി പ്രവഹിക്കുന്ന ഈ ആഖ്യായിക കൈരളിക്കു ഇന്നു അനുഗ്രഹപരമായി ലഭിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇതു് രസാത്മകങ്ങളായ വാക്യങ്ങൾകൊണ്ടു സംപൂർണ്ണവും കൃത്യാകൃത്യോപദേശങ്ങളിൽ സമർത്ഥവുമാണ്. ഡമ്മി എട്ടിലൊന്നു സൈസിൽ 450-ൽ പരം പേജുകളിലായി അമ്പതു അദ്ധ്യായങ്ങൾകൊണ്ടു സംപൂർണ്ണമായിരിക്കുന്ന ഈ സരസഗ്രന്ഥത്തിന്റെ വിലയോ വെറും

2 രൂപാ 8 അണ മാത്രം.

സരോജിനി.

(ഒരൊന്നാംതരം സാമുദായിക നോവൽ.)

ഗ്രന്ഥകൎത്താ:

സാഹിത്യസരസൻ സി. ആർ. വേലുപ്പിള്ള.

പാശ്ചാത്യരാജ്യങ്ങളിൽ പ്രധാനമായ പാരിസ്സിനെ കുറിച്ചുള്ള വൎണ്ണന, ഉത്തരഇൻഡ്യയിലും ദക്ഷിണ ഇൻഡ്യയിലുമുള്ള പല പ്രധാന നഗരങ്ങളുടേയും പ്രധാന ക്ഷേത്രങ്ങളുടേയും രാജഭവനങ്ങളുടേയും വിവരണം മുതലായവയെ വാസ്തവതേജന മൎമ്മസ്പൃക്കായ വിധത്തിൽ പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കുന്ന ഒരു നൂതന ഗദ്യകാവ്യമാകുന്നു. "സരോജിനി" വായനക്കാരുടെ ഹൃദയത്തെ ബലാലാകൎഷിക്കുന്ന രസാവഹങ്ങളായ പല സംഭവങ്ങളും കഥകളും ഇതിൽ അടങ്ങിയിട്ടുണ്ടു്. ഓരോരോ അദ്ധ്യായങ്ങളിലുമുള്ള ഉചിതങ്ങളായ കഥാപാത്രങ്ങളുടെ ഘടനകൊണ്ടും അത്ഭുതം, വീരം, കരുണ മുതലായ രസങ്ങളുടെ സമ്മേളനംകൊണ്ടും രസം, പാകം, രീതി മുതലായ കാവ്യഗുണങ്ങളുടെ തികവുകൊണ്ടും ഈ ഗദ്യപുസ്തകം അത്യന്തം രമണീയമായിരിക്കുന്നു. നാനൂറോളം പേജുകൾ വീതമുള്ള രണ്ടു ഭാഗങ്ങൾ. ഓരോ ഭാഗത്തിനും വില രൂ 1. ണ. 8.

പ്രതിഫലം.

ഗ്രന്ഥകൎത്താ:—സരസഗായകകവി

തിരുനൈനാർകുറിച്ചി.

സ്ത്രീധനപ്പിശാചിയുടെ ബീഭത്സ പരാക്രമങ്ങളെ ഏററവും ഹൃദയസ്പൃശ്കമാംവിധം ചിത്രീകരിക്കുന്നതും, നവരസങ്ങളുടെ സമ്മോഹനസമ്മേളനത്താൽ അത്യന്തം രമണീയവുമായ ഗദ്യനാടകം. വായിച്ചു രസിക്കുന്നതിനും അഭിനയിക്കുന്നതിനും ഏററവും ഉത്തമം. കമനീയമായ മുഖചിത്രം. അത്യാകൎഷകമായ കെട്ടുംമട്ടും. വില ണ. 12.

രാജകുമാരി.

(പുതിയ പതിപ്പ്)

സ്ത്രീസ്വാതന്ത്ര്യം ആശാസ്യമല്ലെന്നുള്ള അൎത്ഥശൂന്യമായ സിദ്ധാന്തത്തെ മുറുകെപ്പിടിക്കുന്ന യാഥാസ്ഥിതികന്മാർ ഇതു പ്രത്യേകം വായിക്കേണ്ടതാകുന്നു. ബാലവല്ലിപോലെ മൃദുലമായിരിക്കുന്ന സ്ത്രീഹൃദയത്തെ വികാസപ്പെടുത്തി പരിപക്വമാക്കുന്നതിനു അത്യന്തം പൎയ്യാപ്തമാകുന്ന ഈ രമണീയമായ പുസ്തകം വായിക്കുന്നവൎക്ക് മനസ്സന്തോഷത്തിന് വേണ്ട സൎവ്വസംഗതികളും ഇതിൽ അടങ്ങിയിരിക്കുന്നു.

വില അണ 8.

ഉമാദേവി (അഥവാ) ഒരു പ്രതീകാരം

പതിനാറാം നൂറ്റാണ്ടിൽ ലോകമെങ്ങും വിഖ്യാതമായിരുന്ന വിജയനഗരസാമ്രാജ്യത്തെ ഭരിച്ച ചക്രവൎത്തികളിൽ അഗ്രഗണ്യനായിരുന്നു കൃഷ്ണദേവരായർ. ആ രാജകേസരിയുടെ ധീരകൃത്യങ്ങളെ അധികരിച്ചു നിൎമ്മിച്ചിട്ടുള്ള ഒരു ഉത്തമമായ ചരിത്രാഖ്യായികയാണ് ഉമാദേവി. തന്റെ പിതാവിനെ നിൎദ്ദയം നിഹനിച്ച നിഷ്ഠുരനായ ഒരു രാജാവിന്റെ നേരെ വളരെക്കാലം കഴിഞ്ഞിട്ടും പ്രതീകാരം പ്രവൎത്തിക്കുന്ന ഒരു ധീരയുവതിയുടെ അത്ഭുതപ്രവൃത്തികൾ ആരുടെ ഹൃദയത്തെയാണ് അതിശയിപ്പിക്കാത്തതു്! ഒരു വിശിഷ്ടാഖ്യായികയ്ക്കു വേണ്ട സകലഗുണങ്ങളും തികഞ്ഞ ഒരു ഉത്തമഗ്രന്ഥമാണ് ഇതെന്നുള്ളതു് ഒരു പ്രാവശ്യം ശ്രദ്ധയോടുകൂടി വായിക്കുന്ന ഏതൊരു സഹൃദയനും അഭിപ്രായപ്പെടാൻ കഴിയും. പ്രൗഢവും ലളിതവുമായ ഭാഷാരീതികൊണ്ടും, ആരുടെയും ഹൃദയത്തെ ബലാൽ ആകൎഷിക്കുന്ന അപൂൎവ്വ വൎണ്ണനകൾകൊണ്ടും, ആകസ്മികസംഭവങ്ങൾകൊണ്ടും അത്യുജ്ജ്വലവും അതിമനോഹരവുമായ ഈ ഗ്രന്ഥം വായിച്ചുതന്നെ അതിന്റെ ഗുണപൗഷ്കല്യത്തെ അറിയണം.

വില രൂപാ 1. അണ 14.

പ്രതിക്രിയ.

ഗ്രന്ഥകർത്താ: വിദ്വാൻ, കെ. കെ. മാധവപ്പണിക്കർ.

ചന്ദ്രഗുപ്തമഹാരാജാവിന്റെ കഥ ലളിതഭാഷയിൽ പ്രതിപാദിക്കുന്ന മനോഹര ഗദ്യനാടകം. പുരാതന ഭാരതത്തിലെ ഭാസുരമായ കാലഘട്ടത്തെ പശ്ചാത്തലമാക്കി അതിമനോജ്ഞമായ ഒരു ഇതിവൃത്തം കോർത്തിണക്കിയിരിക്കുന്നു. വിശാഖദത്തന്റെ "മുദ്രാരാക്ഷസവും", "ചാണക്യസൂത്ര"വും വായിക്കുന്നതിന്റെ ഫലം ഈ ഒരൊററ കൃതിയുടെ പാരായണംകൊണ്ടു ലഭിക്കുന്നതാണു്. ലാളിത്യവും മാധുര്യവും വഴിയുന്ന സുന്ദരമായ ശൈലി. അനുഭവരസികതപാം നിറഞ്ഞു തുളുമ്പുന്ന രംഗങ്ങൾ.

വില രൂപാ ഒന്നു മാത്രം.

പത്മസുന്ദരൻ.

(അതിമനോഹരമായ സാമുദായിക നോവൽ)

ഗ്രന്ഥകർത്രി—ശ്രീമതി വി. എം. കോതനായകിഅമ്മാൾ.

തമിഴിൽ 60-ൽപരം നോവലുകൾ എഴുതിയിട്ടുള്ള ശ്രീമതി വി. എം. കോതനായകി അമ്മാളുടെ കൃതികളിൽ, ഘടനാവൈശിഷ്ട്യംകൊണ്ടും സംഭവബഹുലതയാലും അതിമഹനീയമായ ഒരു സ്ഥാനം അലങ്കരിക്കുന്ന വിശിഷ്ട നോവലത്രേ "പത്മസുന്ദരൻ." ഈ അനർഘമായ സാഹിത്യസമ്പത്തിന്റെ വൈഭവം മലയാളികൾ കൂടി ആസ്വദിക്കണമെന്നു കരുതി, ഞങ്ങൾ അതു സുപ്രസിദ്ധ ഗദ്യഗ്രന്ഥകാരനായ ശ്രീമാൻ സി. മാധവൻപിള്ള അവർകളെക്കൊണ്ടു തർജ്ജിമചെയ്യിച്ചു് ഇതാ പ്രസിദ്ധീകരിക്കുന്നു. വായിക്കാൻ തുടങ്ങിയാൽ അവസാനപേജുവരെ തീരാതെ പുസ്തകം താഴെവയ്ക്കാൻ സാധ്യമല്ലാത്തവിധം സഹൃദയഹൃദയങ്ങളെ ഹഠാൽ ആകർഷിക്കുന്നതും രണ്ടു വലിയ ഭാഗങ്ങളുള്ളതുമായ ഈ ഒന്നാംതരം നോവലിനു്

ഓരോ ഭാഗത്തിനും വില രൂപാ 2.

മാതൃകാപരമായ മലയാള പുസ്തകങ്ങൾ.

	ക.	ണ.
ആനന്ദസാഗരം (നോവൽ) C. മാധവൻപിള്ള B. A.	2	0
പ്രണയബോംബു (ഗദ്യനാടകം) ടി	0	12
പത്മസുന്ദരൻ (നോവൽ) കോതനായകിഅമ്മാൾ	4	0
സരോജിനി (നോവൽ) സാഹിത്യസരസൻ C. R.	3	0
അത്ഭുതസൌധം (നോവൽ) വടയാററുകോട്ട	2	8
സുധ (നോവൽ) T. N. ഗോപിനാഥൻനായർ B. A.	1	0
പ്രണയതൃഷ്ണ (ഗദ്യനാടകം) M. V. ഉണ്ണിത്താൻ	1	4
യുവഹൃദയം (നോവൽ) പാലാ ഗോപാലൻനായർ	1	0
ലളിത (നോവൽ) R. നാരായണപ്പണിക്കർ B. A., L. T.	1	0
രമ (ഗദ്യനാടകം) ടി	1	8
ദേവികാറാണി (ഗദ്യനാടകം) ടി	1	0
പ്രതിഫലം (ഗദ്യനാടകം) തിരുനൈനാർകുറിച്ചി	0	12
പ്രതിക്രിയ (ഗദ്യനാടകം) K. K. മാധവപ്പണിക്കർ	1	0
ഉമാദേവി (നോവൽ) G. രാമകൃഷ്ണപിള്ള M. A.	1	14
ചന്ദ്രമോഹിനി (നോവൽ) നാരായണൻനായർ	1	2
അനാർക്കലി (ഗദ്യനാടകം) K. K. വേലായുധൻപിള്ള B.A.	1	0
രാജകുമാരി K. പരമുപിള്ള M. A.	0	8
കാമരഹസ്യം (ദാമ്പത്യശാസ്ത്രം) T. N. N. A.	1	8
കാമകല ടി വാത്സ്യായനൻ	0	12
രതിരഹസ്യം ടി കൊക്കോകൻ	1	2

വാത്സ്യായനപ്രോക്തമായ "കാമശാസ്ത്രം" സരസ കോമള ലളിത മധുരമായ ഭാഷയിൽ വിസ്തരിച്ചെഴുതിയ വ്യാഖ്യാനത്തോടുകൂടിയതു്. അച്ചടിച്ചു തയാറായിവരുന്നു.

റെഡ്യാർപ്രസ്സ് & ബുക്ക്ഡിപ്പോ,

തിരുവനന്തപുരം.